

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Živilė LIEGYTĖ

**VAIKŲ GLOBOS NAMŲ VEIKLOS PLANO TOBULINIMAS
SOCIALINĖS PARTNERYSTĖS ASPEKTU**

Magistro darbas

Šiauliai, 2009

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

Živilė LIEGYTĖ

VAIKŲ GLOBOS NAMŲ VEIKLOS PLANO TOBULINIMAS
SOCIALINĖS PARTNERYSTĖS ASPEKTU

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)

Magistro darbo autorius Živilė Liegytė
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. A. Blinstrubas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Turinys

ĮVADAS.....	3
1. VAIKŲ, GYVENANČIŲ GLOBOS NAMUOSE, SITUACIJA ŠIANDIENINĖJE LIETUVOJE...	6
1.1. Vaiko globos pagrindinės sąvokos	6
1.2. Vaikų globos institucijų veiklos analizė.....	8
1.3. Globos namų veiklos plano įgyvendinimo probleminiai aspektai.....	12
1.4. Socialinės partnerystės nauda, tobulinant vaiko, gyvenančio globos namuose, aplinką.....	17
2. SOCIALINĖS PARTNERYSTĖS NAUDA GERINANT VEIKLOS PLANĄ VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE	23
2.1 Socialinės partnerystės samprata.....	23
2.2. Socialinės partnerystės sąvoka, jos raida Lietuvoje	24
2.3. Socialinio dialogo principai.....	28
3. VAIKŲ GLOBOS NAMŲ VEIKLOS PLANO TOBULINIMO, BENDRADARBIAUJANT SU SOCIALINIAIS PARTNERIAIS TYRIMO ORGANIZAVIMAS, EIGA, REZULTATAI.....	33
3.1. Vaikų globos namų veiklos nuostatai.....	33
3.2. Tyrimo metodologija ir organizavimas	34
3.3. Kokybinis interviu, kaip socialinio tyrimo metodas.....	35
3.4. Pasvalio rajono Grūžių vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo socialinės partnerystės aspektu operacionalizacija.....	38
3.5. Tyrimo instrumento – interviu protokolo pagrindimas	41
3.6. Ekspertų imties charakteristika.....	41
3.7. Apklausoje administravimo metodika	43
4. TYRIMO REZULTATAI	45
4.1. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su savivaldybės padaliniais	45
4.2. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su švietimo įstaigomis	53
4.3. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su globos namų aplinka susijusiomis įstaigomis.....	59
4.4. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su pirmos pagalbos įstaigomis.....	64
4.5. Vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo socialinės partnerystės aspektu veiklos modelis.....	68
IŠVADOS	71
REKOMENDACIJOS	72
LITERATŪRA	73
PRIEDAI.....	76

LENTELĖS

1 lentelė Pagrindinės vaiko, beglobio nuo gimimo, įgytos ir ugdytinios asmens savybės.....	18
2 lentelė Tyrimo imtį sudarančių respondentų sąrašas.....	42
3 lentelė Tyrimo imties charakteristika.....	43

PAVEIKSLAI

1 pav. Vaikų globos namų veiklos kryptys socialinėje aplinkoje.....	37
2 pav. Priemonės padedančios globos namams tapti žinomais.....	43
3 pav. Vaikų globos namų ir vaiko teisių tarnybos socialinė partnerystė.....	46
4 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	47
5 pav. Vaikų globos namų ir savivaldybės administracijos socialinė partnerystė.....	48
6 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	48
7 pav. Vaikų globos namų ir socialinė paramos bei rūpybos skyriaus socialinė partnerystė.....	50
8 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	51
9. Vaikų globos namų ir seniūnijos socialinė partnerystė.....	52
10 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	52
11 pav. Vaikų globos namų ir mokyklų socialinė partnerystė.....	54
12 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	55
13 pav. Vaikų globos namų ir neformalaus ugdymo įstaigų socialinė partnerystė.....	56
14 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	57
15 pav. Vaikų globos namų ir neformalaus ugdymo įstaigų socialinė partnerystė.....	58
16 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	58
17 pav. Vaikų globos namų ir kaimo bendruomenės socialinė partnerystė.....	60
18 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	61
19 pav. Vaikų globos namų ir bažnyčios socialinė partnerystė.....	62
20 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	63
21 pav. Vaikų globos namų ir rėmėjų socialinė partnerystė.....	63
22 pav. Vaikų globos namų ir policijos nuovados socialinė partnerystė.....	65
23 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	66
24 pav. Vaikų globos namų ir policijos nuovados socialinė partnerystė.....	67
25 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.....	67

SANTRAUKA

Živilė Liegytė

Vaikų globos namų veiklos tobulinimo galimybės socialinės partnerystės aspektu

Magistro darbas.

Magistro darbe nagrinėjama Pasvalio rajono Grūžių vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo galimybės bendradarbiaujant su aplinka. Darbe atskleista socialinės partnerystės esmė, raiška: teoriniu aspektu analizuojama vaikų gyvenančių globos namuose situacija šiandieninėje Lietuvoje, išskiriami globos namų veiklos plano įgyvendinimo probleminiai aspektai, socialinės partnerystės nauda gerinant veiklos planą vaikų globos namuose.

Pagrindinis tyrimo metodas – apklausa žodžiu: kokybinis tiriamasis interviu. Tyrimui atlikti parengtas instrumentas kokybinio interviu klausimynas. Apklausoje dalyvavo 12 Grūžių vaikų globos namų socialinių partnerių. Tyrimo duomenims apdoroti taikytas turinio analizės metodas, duomenis analizuojant loginiu – indukciniu būdu.

Apklausos rezultatai leido nustatyti Grūžių vaikų globos namų veiklos plano, socialinės partnerystės stiprybes ir silpnybes. Tyrimo pradžioje keltos hipotetinės prielaidos pasitvirtino tik iš dalies: Grūžių vaikų globos namai turi socialinių partnerių, bet bendradarbiavimas su jais, veiklos tobulinimas ne visuomet yra kokybiškas, vertinamas palankiai. Globos namų socialinių partnerių nuomonė patvirtino antrąją hipotetinę prielaidą, kad jie vieni su kitais bendradarbiauja vaikų globos namų labui.

Tyrimo praktinis pritaikomumas argumentuojamas galimybe panaudoti tyrimo rezultatus gerinant vaikų globos namų veiklos planą bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

SUMMARY

By Zivile Liegyte

Activities improvement opportunities social partnerships aspect of chil care homes

Master work.

At the master's work dealt Child care homes of Gruziai, Pasvalys district, operational improvement opportunities in collaboration with environment. At the work disclosed social partnership principle, expression: the theoretical aspects analyze of home care children living the situation in today's Lithuania, distinguishes child care homes action plan implementation problematic aspect, benefit of social partnership improving to action plan for child care homes.

The main research method – survey interpretation: quality reference interview. Qualitative interview questionnaire. In survey involved 12 the social partners of child care homes of Gruziai. For examination data used in the content analysis method, data examination with a logicao interpretation – by inductively.

Polls results allowed to set in the action plan of child care homes of Gruziai social partnership to strength and weaknesses. Moreover hypothetical premises of the research were confirmed only partly child care homes of Gruziai have the social partners, but cooperation with them, improvement activities isn't always high quality, valued advantageously. Social partner of care homes opinion approved second hypothetical assumption that they collaborate with each other only for child care homes.

Reseach practical application argued availability the results of the study improving action plan of child care homes cooperation with social partners.

IVADAS

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje susidarė nepalanki vaikų priežiūros situacija. Šalies regionuose įvykus socialinėms deformacijoms, išryškėjus ekonominiam šeimų gyvenimo netolygumui, didėjant emigracijai, deformavosi šeimos institucija, pakriko dorovė. Labiausiai nukenčia, savęs apsaugoti negalintys, vaikai. Jie tampa nesaugūs. Vis daugiau atsiranda socialiai apleistų, tėvų ir pedagogų neprižiūrimų vaikų. Dalis šių, vienaip ar kitaip, tėvų nuskriaustų, paliktų, apleistų vaikų patenka į globos namus. Čia patenkinami jų fiziologiniai poreikiai, nuoskaudos pamažu užmiršamos, tačiau net ir patys geriausi globos namai neatstoja vaikui šeimos. Gali iškilti klausimas: o ką gali duoti vaikui asocialūs, amoralūs tėvai? Nieko gero, tačiau vaikas, gyvendamas nors ir tokioje šeimoje jaučiasi jai priklausęs. Globos namus jis traktuoja kaip laikiną stovyklą, kurioje reikia pagyventi keletą savaičių. Pasitaikius pirmai progai globos namų auklėtiniai sprunka į gimtąjį kaimą ar miestą pas tėvus, tikėdamiesi, kad pastarųjų gyvenimas pasikeitė, susitvarkė teigiamai. Deja, nusivylę, dažniausiai pėsčiomis, grįžta atgal į globos namus.

Mokslininkai domisi vaikų socialine aplinka globos namuose. V.Muchina domėjosi psichologine pagalba vaikams, kurie ugdomi ikimokykliniuose vaikų globos namuose. M.Bujanovas nagrinėjo našlaičių adaptaciją šeimoje. Vaikų vystimuisi globos namuose domėjosi V. Meščiorekovas, V. Vygotskis. Austrių psichologas A. Adleris sakė, kad reikia kurti tokias "vaikų įstaigas, kurios vėl gražintų beglobius vaikus į gyvenimą". Vaikų deprivacija domėjosi čekų psichologai J. Langmajeris, Z. Mateičekas. Neliko nuošalyje ir Z.Froidas, A. Zaporožecas. Lietuvių psichologas A.Gučas rašė, kad vaikų namai yra vienintelė tinkama gelbstinčioji priemonė tiems vaikams, kurie dėl socialinių ar netinkamų šeimyninių sąlygų turi jausti ugdomosios globos stoką. G. Chomentauskas domėjosi vaikų, kurie iki 7 m. gyveno šeimose, o vėliau pateko į internatus, globos namus.

Globos namai dirba vaiko labui ne vieni. Jie turi daug socialinių partnerių su kuriais bendradarbiaujant stiprina vaiko gerovę. Nors Lietuva, kurdama socialinės partnerystės modelį, rėmėsi ne vienos užsienio valstybės atitinkama patirtimi, atsižvelgė į tarptautines tendencijas, tačiau išvengti klaidų nepavyko. Šios klaidos jau ryškėja, dėl jų sulaukiama neigiamų tarptautinių organizacijų ekspertų, teoretikų ir, žinoma, pačių kolektyvinių darbo santykių šalių teisinių vertinimų.

Veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžiai laikomi bendros grupinės veiklos pamatu. Daugelis Lietuvos ir užsienio tyrėjų D.W.Johnsonsonas, R.T. Johnsonsonas, K.A.Smithas, 1991; K.H.Rubinas, J.G.Parkeris, 2001; G.Butkienė, A.Kepalaitė, 1996; O. Jacikevičienė, L. Rupšienė, 1999; M. Teresevičienė, D. Gedvilienė, 2003 atkreipia dėmesį į tai, jog bendradarbiavimo įgūdžiai padeda asmeniui susikalbėti, dalintis savo patyrimu ir būti atviru kito patyrimui siekiant bendro tikslo, sprendžiant bendrus uždavinius, pasiskirstant bendru darbu. Taip pat šie įgūdžiai padeda

palaikyti visų gerą savijautą bei stiprinti atsakomybę už bendrus veiklos rezultatus, nes tarpusavio bendradarbiavimas paprastai pasireiškia partneriška veikla ir savitarpio pagalba siekiant bendrų tikslų. Atsižvelgus į minėtų autorių darbus, svarbiausiais veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžiais laikytina: veiklos organizavimo, palankios veiklos atmosferos kūrimo ir veiklos rezultatų vertinimo.

Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas ir kiti įstatymai, siekiant įtvirtinti socialinę partnerystę, nustato, kad ji įgyvendinama derybų ir susitarimų būdu. Socialiniais partneriais yra laikomos darbuotojų ir darbdavių organizacijos, derinančios tarpusavio pozicijas svarbiais darbo, socialiniais ir ekonominiais klausimais.

Lietuvoje, vadovaujantis Europos Sąjungos valstybių patirtimi, stengiamasi socialiniams partneriams suteikti kuo didesnę vaidmenį reguliuojant darbo santykius ir mažinti valstybės galimybę imperatyviai reguliuoti šiuos santykius. Būtent šį procesą apibūdina sąvokos – socialinė partnerystė, socialinis dialogas – kurios naudojamos darbdavių ir darbuotojų atstovų derybų ir konsultacijų procesui apibūdinti.

Socialinis dialogas labai svarbi ir efektyvi priemonė sprendžiant socialinius visuomenės ginčus, kurie labai dažni valstybės socialinės ir ekonominės pertvarkos procese. Šis dialogas padeda sumažinti įtampą tarp atskirų visuomenės sluoksnių, o Vyriausybei sudaromos sąlygos išklausti suinteresuotų darbo rinkos dalyvių pozicijas ir rasti visiems priimtinausią sprendimą su mažiausiomis neigiamų pasekmių atsiradimo galimybėmis.

Tyrimo problema: Kaip tobulinamas vaikų globos namų veiklos planas socialinės partnerystės aspektu? Kokias veiklos plano stiprybes ir silpnybes išvelgia socialiniai partneriai? Koks socialinių partnerių bendradarbiavimo lygmuo tarpusavy, gerinant vaikų gyvenimo sąlygas?

Tyrimo objektas: socialinės partnerystės nauda tobulinant vaikų globos namų veiklos planą.

Tyrimo tikslas: ištirti vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo galimybes socialinės partnerystės aspektu

Tyrimo uždaviniai:

- Atlikti mokslinės literatūros, globos namų veiklą reglamentuojančių dokumentų analizę. pateikti socialinės partnerystės naudą per teorinį pagrindimą;
- Nustatyti kaip vertinami socialinės partnerystės komponentai:
 - ✓ Nustatyti kokybiškas bendradarbiavimo veiklas tarp socialinių partnerių ir vaikų globos namų.
 - ✓ Nustatyti neveiksnius, bendradarbiavimo veiklas tarp socialinių partnerių ir vaikų globos namų.
 - ✓ Nustatyti socialinių partnerių tarpusavio bendradarbiavimo lygmenis vaikų globos namų labui.
 - ✓ Pateikti socialinės partnerystės su vaikų globos namais veiklos modelį.

Tyrimo hipotezė:

- Grūžių vaikų globos namų veiklos planas nuolat tobulinamas bendradarbiaujant su socialiniais partneriais;

- Socialiniai partneriai bendradarbiauja tarpusavy vaikų globos namų labui.

Tyrimo metodologija:

Šioje ataskaitoje pristatomas tyrimas pagal savo pobūdį yra aprašomasis – vertinamasis. Ši charakteristika argumentuojama tuo kad šiuo tyrimu siekiama apibūdinti dabartinę socialinės partnerystės su vaikų globos namais situaciją Pasvalio rajone.

Tyrimo naudoti šie metodai:

- Teorinį pagrindimą sudaro įvairių šaltinių įsakymų, nutarimų, sutarčių, mokslinės literatūros ir kitų *dokumentų analizė*.

- Apklausa žodžiu – *kokybinis tiriamasis interviu*. Šis metodas pasirinktas todėl, kad jis leidžia aprėpti daugelio pašnekovų skirtingus požiūrius į konkretų objektą ir aprašyti iš to kylančius klausimus. Kokybinis tiriamasis interviu sudaro galimybę pažinti pasaulį tokį kokį jį mato pašnekovas, o kartu pašnekovui per dialogą sudaroma galimybė „iškalbėti“ turinį (Kvale, 1996)

- Duomenys apdorojami taikant turinio analizės metodą.

- Kokybiniai duomenys analizuojami *loginiu – indukcinio* būdu. Tai samprotavimo būdas, kai ištyrus kai kuriuos vienos klasės objektus ir nustatius, kad jie turi tam tikrą savybę, padaroma apibendrinančio pobūdžio išvada, kad tą savybę turi visi tos klasės objektai.

Instrumentarijus

Siekiant išsiaiškinti socialinių partnerių nuomonę apie bendradarbiavimą su vaikų globos namų administracija, buvo parengtas interviu klausimynas (1.priedas). Turinio analizės duomenys apdorojami teorinės medžiagos požiūriu, kuriamas veiklos modelis ir daromos išvados.

Tyrimo empirinė bazė

Tyrimo dalyvavo 12 Pasvalio rajono įvairių vaikų globos namų socialinių partnerių. Vaikų globos namų direktorė.

Tyrimo teorinis reikšmingumas ir mokslinis naujumas

Sukaupta nauja medžiaga:

- a) Apie Grūžių vaikų globos namų veiklos plano tobulinimą bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

- b) Kokybiškos ir nekokybiškos bendradarbiavimo veiklos.

- c) Socialinių partnerių tarpusavio bendradarbiavimas vaikų globos namų labui.

- d) Teorinis vaikų globos namų veiklos modelis.

Tyrimo praktinis pritaikomumas argumentuojamas galimybe panaudoti tyrimo rezultatus tobulinant vaikų globos namų veiklos planą, bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

1. VAIKŲ, GYVENANČIŲ GLOBOS NAMUOSE, SITUACIJA ŠIANDIENINĖJE LIETUVOJE

1.3. Vaiko globos pagrindinės sąvokos

Pirmą kartą Lietuvoje vaiko globos pagrindinės sąvokos buvo apibrėžtos Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatyme 1998 metais. Šio įstatymo nuostatuose tiksliai apibrėžta vaiko globos sąvokos, tikslai ir uždaviniai, globos steigimo principai, globos rūšys ir formas, globos nustatymo ir pasibaigimo pagrindai. Įsigaliojus naujam Lietuvos respublikos Civiliniam kodeksui šalia globos sąvokos sugrįžo rūpybos sąvoka. Remiantis naujuoju Civiliniu kodeksu, vaiko globa nustatoma neveiksniam asmeniui t.y. vaikui iki 14 metų, o rūpyba nustatoma veiksniam asmeniui t.y. vaikui sulaukusiam 14 metų.

(www.tm.lt/?item=taktai_list&aktoid=50802)

1998 m. priimtas Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymas pradėjo vaikų globos sistemos reformą, kurios pagrindiniai akcentai yra šie:

- nuostata, kad kiekvienam likusiam be tėvų globos vaikui būtų nustatyta globa ir paskirtas globėjas;
- prioritetas vaiko globai šeimoje, kaip alternatyvai institucinei globai;
- įteisinta vaiko globą šeimynoje ir nevyriausybinėje vaikų globos institucijoje;
- nustatytos dvi vaiko globos rūšys – laikinoji ir nuolatinė globa; įteisintos trys vaiko globos formos – šeimoje, šeimynoje, institucijoje;
- padidinta vaiko globos pašalpa nuo 1,5 MGL iki 4 MGL (500 Lt) per mėnesį, taip pat įteisinta nuostata, kad vaiko globos pašalpa eina paskui vaiką, jeigu jis yra globojamas šeimoje, šeimynoje ar nevyriausybinėje vaikų globos institucijoje.

Šiuo metu tiek mokslinėje literatūroje, tiek kasdienėje praktikoje vartojama keletas sąvokų, apibūdinančių vaiką netekusį tėvų globos. Dažniausiai vartojamos yra šios sąvokos: beglobis, bešeimis, našlaitis, rastinukas, pamestinukas ir kt. Pagal Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymą, likusį be tėvų globos vaiką, apibūdina dešimt pozicijų:

1. našlaitis, kurio tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų yra miręs;
2. kurio tėvai arba artimieji giminaičiai nežinomi (rastas vaikas);
3. kurio turimas vienintelis iš tėvų arba abu tėvai yra dingę ir paskelbta jų paieška;
4. kurio turimas vienintelis iš tėvų arba abu tėvai teismo paskelbti mirusiais arba pripažinti nežinia kur esančiais;
5. kurio turimas vienintelis iš tėvų arba abu tėvai nustatytą tvarka pripažinti neveiksniais;

6. kurio turimas vienintelis iš tėvų arba abu tėvai laikinai negali juo rūpintis dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių;

7. kurio tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, jo neprižiūri, netinkamai auklėja, naudoja fizinį ar psichinį smurtą ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam vystimuisi bei saugumui, ir kuris įstatymu nustatyta tvarka paimtas iš šeimos (kol teismo tvarka vaikas bus atskirtas nuo tėvų);

8. nuo kurio radimo dienos per tris mėnesius nenustatyti tėvystės ar artimos giminystės ryšiai;

9. kuris įstatymų nustatyta tvarka yra atskirtas nuo tėvų;

10. kurio tėvams (tėvui ar motinai) įstatymų nustatyta tvarka laikinai ar terminuotai apribota tėvų (tėvo ar motinos) valdžia (Vaiko globos organizavimo nuostatai 2002 m.).

Vaiko globa šaltiniuose apibrėžiama įvairiai. L. Jovaiša aiškinamajame pedagogikos terminų žodyne vaiko globą vadina – dėl kurių nors priežasčių tėvų globos netekusių vaikų valstybinė jų teisių apsaugos ir auklėjimo forma. Vaikai auginami, auklėjami kūdikių ir vaikų namuose, internatinėse mokyklose, padedama juos išūnyti, įdukrinti, teikiama materialinė parama ir t.t. (Jovaiša, 1993).

Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatyme suformuluota vaiko globos sąvoka apima vaiko priežiūrą, auklėjimą bei asmeninių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų atstovavimą ir gynimą, tačiau svarbiausia yra tai, kad čia lygias teises tapti vaiko globėju įgyja fizinis asmuo (šeima) ir juridinis asmuo (šeimyna ir institucija).

Vaiko globa – tai likusio be tėvų globos vaiko patikėjimas fiziniam ar juridiniam asmeniui (šeimyna ar globos institucija), jo priežiūra, auklėjimas, asmeninių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas (LR Vaiko globos įstatymas, 1998 m.).

Globojamas vaikas – tai vaikas, kuriam nustatyta globa (LR Vaiko globos įstatymas, 1998 m.).

Vaiko globėjas vaiko globos įstatyme apibūdinamas dvejopai:

- kalbant apie nuolat Lietuvos Respublikos teritorijoje gyvenantį fizinį asmenį, kuris įstatymų nustatyta tvarka paskirtas užtikrinti likusio be tėvų globos vaiko priežiūrą, auklėjimą, atstovavimą jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams;
- juridinis asmuo (šeimyna, valstybė, nevyriausybinė institucija), įregistruota juridinių asmenų registre ir įstatymų nustatyta tvarka turinti užtikrinti likusio be tėvų globos vaiko priežiūrą, auklėjimą, atstovavimą jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams (Vaiko globos organizavimo nuostatai 2002 m.);
- vaiko artimieji giminaičiai – senoliai, broliai ir seserys (Vaiko globos organizavimo nuostatai 2002 m.).

Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymo įsigaliojimas iš esmės nepalietė tarybiniais laikais susiformavusios vaiko institucinės globos sistemos. 1997 m. valstybinės vaikų globos ir ugdymo institucijos su steigėjo teisėmis buvo perduotos apskričių pavaldumui, kurios nesiėmė reformuoti minėtų institucijų. Viena iš pagrindinių akcentų yra tai, kad šiose institucijose yra teikiamos mišrios paslaugos (švietimo, socialinės ir medicininės paslaugos), iš vienos pusės tai yra patogū, nes visas vaikui reikalingas paslaugas gauna vienoje vietoje, ypač jeigu tai yra vaikai su negalia. Iš kitos pusės, tokios institucijos (specialiosios internatinės mokyklos) yra labai uždaros, sunku įvertinti paslaugų kokybę, nes vaikas dažniausiai čia yra globojamas ir mokomas. Tokių institucijų auklėtiniams sulaukus pilnametystės sunku integruotis į visuomenę, sunku rasti darbą, nes dažnai įgyta specialybė nėra paklausi.

1.4. Vaikų globos institucijų veiklos analizė

Dauguma valstybinių vaikų globos ir ugdymo institucijų savo iniciatyva dalyvauja įvairiose programose, po truputį keičia nusistovėjusias auklėjimo, bei vidaus tvarkos nuostatas. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu 2003 m. buvo atliktas mokslinis tyrimas, kurio metu buvo įvertinta savivaldybių ir apskričių vaikų globos ir spec. ugdymo institucijų veiklos analizė. Tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvoje įvyko esminis lūžis vaikų globos institucinėje struktūroje – pradėjo dominuoti vaiko globa šeimoje ir šeimynoje. Vaikų globos namuose vaikai apgyvendinami šeimynomis, tai yra taikomas brolių ir seserų neišskyrimo principas. Šeimyną pagal savo struktūrą ir juridinį veiklos reglamentavimą galima priskirti tiek šeimai globojančiai vaikus, tiek institucijai. Tai yra tarpinė grandis tarp šeimos ir institucijos vaiko globos sistemoje. Šeimynose gyvena įvairaus amžiaus 10 – 12 vaikų. Tokioms šeimynoms yra skiriamos patalpos (poilsio kambarys, miegamieji, vonia, tualetas bei virtuvėlė), kuriomis naudojasi tik šeimynos nariai. Šis vaikų gyvenimo modelio organizavimas taikomas didesnėje pusėje globos institucijų (51%), 27 % institucijų tik dalinai taiko šeimynų principą, 21% visai netaiko (www.dsti.lt/tyrimai.html#m2003).

Tačiau reikia pažymėti, kad per pastaruosius metus nesumažėjo stacionarios globos poreikis. Ši esminį vaiko globos sistemos lūžį lėmė vaiko globos pašalpos padidinimas iki 500 Lt – žymiai padidėjo vaikų, globojamų šeimose skaičius (Darbo santykių tyrimo instituto duomenys, 2003 m.).

Valstybė, ratifikavusi Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją, įsipareigojo užtikrinti visapusišką paramą vaikui, kuris dėl įvairių socialinių, ekonominių, moralinių priežasčių neteko tėvų globos (JTO Vaiko teisių konvencija, 1995 m.). Įgyvendinant šią konvencijos nuostatą, pastaraisiais metais vaiko globa tapo viena iš aktualiausių socialinės apsaugos sistemos sričių. Vaiko globa – tai valstybės

teikiama socialinė paslauga vaikui ir jo šeimai, kuri dėl moralinių, socialinių, ekonominių, sveikatos ar teisinių sunkumų negali užtikrinti jam tėvų globos (Socialinio pedagogo ABC, 2002).

Dauguma vaikų į globos namus patenka dėl subjektyvių priežasčių. Tai daugiau ar mažiau iš tėvų skriaudas patyrę vaikai: našlaičiai, pusiau našlaičiai, invalidų, pensininkų, vienišų motinų, gausių ir dažniausiai nedarnių šeimų vaikai. Jiems teko patirti šeimos nedarną, tėvų nuosmukį, skurdą šeimoje. Tokioje aplinkoje užaugę vaikai dažnai būna asocialūs, egocentiški, nemokantys susivaldyti, dirbti įvairių darbų, neturintys atsakomybės jausmo, motyvacijos mokytis ar net gyventi (www.sos-vaikai.lt).

Vykstančios permainos, naujos socialinės ekonominės sąlygos, realus ir potencialus nedarbas, smunkantis gyvenimo lygis labiausiai atspindi šeimose auginančiuose vaikus. Gausėja silpnų ir skurstančių šeimų, kurios savo jėgomis negali įveikti susidariusių sunkumų. Nuolat didėja nedarnių (asocialių) šeimų skaičius.

Lietuvos respublikos Prezidento socialinės apsaugos ir darbo ministrės 2000 m. pateiktame Socialiniame pranešime sakoma, kad kasmet apie 3 tūkst. vaikų (2000 m. – apie 2.5 tūkst. vaikų) iš nedarnių (asocialių) šeimų, iš šeimų, kuriose vieno iš tėvų nėra, o kitas vaikais nesirūpina, kai abiem vaiko tėvams ar vieninteliui esamam tėvui yra neterminuotai apribotos tėvystės teisės, kai tėvai įkalinimo įstaigoje, suteikiama valstybės globa. Galima manyti, kad tokios pagalbos reikėtų žymiai didesniai vaikų skaičiui. Nedarnių (asocialių) šeimų skaičius labai priklauso nuo alkoholizmo paplitimo lygio (Socialinis pranešimas, 2003m). Tai nėra pilnas tokių šeimų sąrašas, nes jis priklauso nuo to, kiek savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos dėl didelio darbo krūvio ir koordinacijos tarp atskirų institucijų, atsakingų už vaikų teisių apsaugą, stokos yra pajėgios išsiaiškinti tokių šeimų skaičių. Daugelio šių šeimų vaikų padėtis yra ypač sunki.

Kiekvienam vaikui sėkmingai vystytis reikalinga tokia šeima, kuria jis galėtų džiaugtis, jaustis laimingu ir saugiu. Šeimos vaidmuo socialiniam ugdymui yra labai svarbus ir išskirtinis. I. Leliūgienė teigia, kad normali šeima savo ugdymo galimybėmis yra aukščiau socialinių institucijų (Leliūgienė, 1997). Tačiau pastaruoju metu kai kuriems vaikams likti šeimose pavojinga gyvybei. Ypač asocialioje šeimoje. Šiose šeimose vaikai neprižiūrimi, ignoruojami, skriaudžiami, apleisti, nepavalgę. Tokios šeimos neužtikrina savo vaikams normalių fizinio, protinio, socialinio, moralinio vystymosi sąlygų ir tokiose šeimose vaikai nesimoko, negali jaustis saugiai. Šie vaikai gyvenime patyrė daug sunkumų, problemų. Jie patyrė skurdą, nepriteklių, negatyvią aplinkos įtaką, šeimos nesantaiką. Visa tai turi įtakos vaikų psichinėm ir fizinėm, sveikatos problemom, atsiskyrimui ir užsisklendimui savo pasaulyje, neturėjimui ryšio su aplinkos gyvenimu: izoliacija, alkoholizmu, nusikaltimais ir t.t.

Šie problematiški išgyvenimai palieka savo neigiamus pėdsakus ilgam. Dažnai konstatuojama, kad tokiose šeimose panašius sunkumus išgyvena kelios kartos. Neteisybę išgyvenantiems vaikams

būdingas nepasitikėjimas savimi ir suaugusiais, negatyvus savęs vertinimas, nesavarankiškumas, kaltės jausmas. Pasak M. Barkauskaitės tokie vaikai linkę į grubumą, neretai nesusivaldantys, neišmokyti dirbti, tvarkytis, atsakyti už savo elgesį ir poelgius, asocialūs ir egocentiški (Barkauskaitė, 1999).

Tokie vaikai pasižymi nepakankamais socialiniais įgūdžiais. Labai svarbu juos mokyti užmegzti ir palaikyti draugiškus santykius su kitais vaikais, klasės draugais, bendraamžiais. Taip pat reikia susirūpinti jaunų žmonių paruošimu šeimyniniam gyvenimui. Tai ypač svarbu, nes didelė dalis jaunų žmonių, niekada neturėjo progos gyventi normalioje šeimoje.

S. Ignatavičienė ir R. Žukauskienė metodinėje rekomendacijoje pedagogams vaiką, kurio elgesys neatitinka visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų, vadina asocialiu vaiku.

Asocialus vaikas apibūdinamas kaip nevisuomeniškas, abejingas visuomeniniams santykiams ar kenkiantis visuomenei asmuo. Jis nesugeba atskleisti savęs, panaudoti savo galimybių visuomenėje, jo nepakankamas gyvenimas visuomenėje, menkavertiškumo jausmas, menki socialiniai interesai, nesugebėjimas ir nenoras bendrauti su kitais žmonėmis (Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999).

Vaiko atskyrimas nuo tėvų jam daro didžiulį psichologinį poveikį. Glaudūs ryšiai su tėvais yra labai svarbūs. Galimybė užmegzti artimus, ilgalaikius ryšius yra be galo svarbi vaiko ateities gerovei. Vaikui augančiam be tėvų nesiformuoja prieraišumo jausmas ir taip vystosi socialinė disfunkcija. „Tiek prieraišumo tėvams nebuvimas, tiek atskyrimas nuo tėvų, ar tėvų netektis gali būti didelių tolesnių vaiko sunkumų priežastis“ (Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999).

Tačiau kai tėvai visiškai nesirūpina vaikais. I. Leliūgienės nuomone, kol kas yra vienintelė profilaktikos ir prevencijos priemonė, tai vaikų atskyrimas nuo šeimos, t.y. įkurdinimas globos institucijoje (Leliūgienė 1997), kurios tikslas – suteikti visokeriopą pagalbą vaikams, laikinai ir pastoviai netekusiems tėvų globos, užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų augti, vystytis, tobulėti.

Pasak M. Barkauskaitės, tikrieji vaikų globos namai – tai maža šeima, kuri stengiasi kompensuoti globos netekusiems vaikams šeimos netektį, atstoti tėvus, jų patarimus, padėti susiorientuoti visuomenėje, kad vaikas, patekęs į vaikų globos namus, nesijaustų išplėštas iš gyvenimo, neprarastų dvasinės pusiausvyros, jaustųsi saugiai. O tam reikia labai daug žmogiškosios šilumos, rūpesčio, galvojimo apie vaiko, Lietuvos piliečio ateitį (Barkauskaitė, 1999).

J. Vaitkevičiaus teigia, kad vaikas galėtų sėkmingai augti ir vystytis, jam reikia užtikrinti psichologinį saugumą, materialinę padėtį bei tinkamą pedagoginę aplinką (Vaitkevičius, 1999).

Tačiau iškyla pagrindinis klausimas: ar globos institucijos gali atstoti tėvus?

Sparčiai kintant sociokultūrinėms sąlygoms, vaikų globos institucijoms keliami tokie uždaviniai:

- atsižvelgiant į pedagoginius ir higieninius reikalavimus sudaryti tinkamas gyvenimo ir ugdymo sąlygas;
- puoselėti vaikų dvasines ir fizines galias, atsižvelgiant į jų individualybę, sveikatos būklę;
- jų vystimuisi naudoti psichologines, pedagogines bei medicininės priemones;
- ugdyti vaikų kūrybiškumą, iniciatyvą, veiklumą, tvirtus dorovės pagrindus: socialumą, sąžiningumą, gerumą, išsvermingumą, brandinti vaikų laisvę ir atsakomybę;
- atsižvelgiant į kiekvieno vaiko sugebėjimus, jų polinkius sudaryti visas sąlygas plėtoti įgimtus gabumus, puoselėti talentą. Rūpintis visapusišku dvasiniu ir fiziniu ugdymu;
- kiekvieną vaiką pripažinti kaip vertybę, tvirtinti jo dvasią, formuoti asmenybę;
- ugdyti vaikų saugumą visuomenėje ir pasitikėjimą visuomene;
- padėti vaikams suprasti savo gyvenimo tikslą ir kartu ieškoti būdų, kaip jo siekti. Teikti reikiamą informaciją, patarimus. Supažindinti su buitės ekonomika. Mokyti spręsti buitės problemas, kurti artimą šeimai aplinką;
- ugdyti darbinius mokėjimus ir įgūdžius, atsižvelgiant į vaikų galimybes, pratinti prie savitarnos;
- ugdyti vaikų pagarbą įvairių profesijų žmonių darbui, rūpestingai tausoti jų darbo rezultatus (Leliūgienė, 1997).

Taigi galima teigti, kad globos namams pavesta skirti didelį dėmesį vaikų ugdymui. V. Rajeckas jaunosios kartos ugdymą apibūdina, kaip visuomeninį reiškinį, atsiradusį kartu su žmogumi. Pasak jo, ugdymu siekiama jaunajai kartai perduoti svarbiausią visuomeninės patirties dalį – žinias, vertybes, praktinės ir intelektinės veiklos įgūdžius, elgesio bruožus ir panašiai – be šito negali egzistuoti ir toliau vystytis visuomenė. Besiformuojančią asmenybę veikia daugybė ugdomųjų veiksnių – žmonės, įvykiai, daiktai ir reiškiniai, masinės komunikacijos priemonės, t.y. visa tai, su kuo susiduria vaikai.

„Taigi reikia išmokyti vaikus gyventi šiuolaikinės, nuolat besikeičiančios visuomenės sąlygomis. Atskleidimas žinomų dalykų, žinių perdavimas – graži pradžia, tačiau turi vykti nuolatinė diskusija ir savotiška provokacija savarankiškai siekti, ieškoti, kurti“ (Kvieskienė, 2000).

Anot L. Jovaišos (Jovaiša, 1993), ugdymas yra svarbiausia žmonijos egzistencijos forma ir ją reikia tyrinėti, kad būtų gausinama geroji žmonijos ugdomosios veiklos patirtis, kad šioji prisidėtų prie tikrosios ugdymo prigimties atskleidimo ir jos galimybių panaudojimo žmogaus ir tautų labui, L. Jovaiša ir J. Vaitkevičius (1989) ugdymą apibrėžia, kaip vadovaujamą žmonių bendravimą kultūros vertybių pagrindu (Vaitkevičius, 1989).

I. Leliūgienė iliustruoja L. Smaginos apklausos, atliktos 2000 metais, rezultatus. „Apklausos metu buvo aiškinamasi, koks vaikų požiūris į gyvenimą vaikų globos namuose, jo vertinimas. Apklausos rezultatai parodė, ką vaikai mano apie gyvenimą vaikų globos namuose. Jie teigė, kad vaikų globos

namuose vaikai laikomi „sterilioje aplinkoje“, nesuteikiančioje galimybių suvokti tikrą sudėtingą gyvenimą, laukiantį jų ateityje.“ I. Leliūgienė teigia, kad su didžiąja dalimi jų nuomonės galima sutikti, nes nerūpestingas gyvenimas, kai viskas „paduota ant lėkštutės“ išugdo tokias auklėtinių savybes kaip komunikacinis bejėgiškumas, padidinta savimonė, vartotojiška nuostata (Leliūgienė, 2003).

1.3. Globos namų veiklos plano įgyvendinimo probleminiai aspektai

L. Smagina savo tyrime „socialinis darbas su vaikais, netekusiais tėvų globos“ pažymi, kad daugelis vaikų iš globos namų arba nekuria šeimos, arba susiduria su dideliais sunkumais kuriant ir išsaugant jas. Nesunku nuspėti, jog taip yra todėl, kad vaikas užaugęs globos namuose nenuvokia apie santykius šeimoje, vyro ir žmonos vaidmenis ir kt. Šios ir ne tik šios edukacinės problemos vaikų globos namuose galima išspręsti ugdant tam tikrus įgūdžius. L. Smagina siūlo tokius įgūdžius, kuriuos turi suformuoti jauni žmonės iki išėjimo iš vaikų globos namų:

- pozityvią nuostatą, kuriant tvirtą šeimą;
- įgyti žinių apie šeimos vaidmenį visuomenėje ir atskiro žmogaus gyvenime, apie teises ir etines normas, reguliuojančias vedybinius – šeimyninius santykius, apie fiziologinius ir psichologinius lytinių santykių aspektus;
- racionaliai tvarkyti namų ūkį, išmokti vaikų priežiūros, jų auklėjimo subtilių, tarpasmeninio bendravimo įgūdžių.

Tokius įgūdžius galima suformuoti tik nuosekliai, sistemingai vedant užsiėmimus pagal specialią programą, kuri turėtų sujungti kelis aspektus: socialinį, teisinį, dorovinį, psichologinį, pedagoginį, lytinį ir ūkinį – ekonominį.

L. Leliūgienė šiuos aspektus apibūdina taip:

- *Socialinis aspektas.* Vaikų globos namų sąlygomis auklėjami vaikai yra izoliuoti nuo išorinio pasaulio, jų veikla reglamentuojama vidaus tvarkos taisyklėmis, todėl nėra patenkinami jų socialiniai poreikiai, tokie kaip neformalus bendravimas, jiems trūksta socialinio ir emocinio pasitikėjimo, realaus gyvenimo įvaizdžio. Visi šie veiksniai apsunkina vaikų namų ir internatų auklėtinių rengimą savarankiškam gyvenimui. Nugalėti auklėtinių išorinio pasaulio nepasitikėjimo baimę galima tik sustiprinus jų socialinius ryšius. Integravimas su šeimose gyvenančiais vaikais, bendradarbiavimas su mokymo įstaigų kolektyvais padėtų adaptuotis vaikam visuomenėje, o bendravimas su sėkmingų šeimų vaikais, pateiks puikių tarpusavio santykių ir elgesio normų šeimoje, bei visuomenėje pavyzdžių. Ne visiškai galima sutikti su tuo, kad vaiko iš globos namų bendravimas su sėkmingų šeimų vaikais gali duoti puikių rezultatų. Visgi vaikų globos namų auklėtiniai susiduria su nemažais sunkumais mokykloje. Jų vengia, nemėgsta ne tik bendraamžiai, bet ir jų tėvai. Kai kurių mokytojų požiūris į juos yra taip pat neigiamas.

- *Teisinis aspektas.* Vaikų namų, mokyklų internatų auklėtinių savo teisių žinojimas padėtų įsilieti į suaugusiųjų gyvenimą, todėl programoje numatyta supažindinti vaikus su baudžiamąja atsakomybe, su šeimos teisės pagrindais, tėvų atsakomybe už vaikų auklėjimą. Šis aspektas gali būti labai vertingas. Jau vien dėl to, kad auklėtiniai galėtų susipažinti su savo teisėmis ir pareigomis. Gal būt tai padėtų išugdyti didesnę atsakingumo jausmą.

- *Dorovinis aspektas.* Sunkiausia rengiant auklėtinius savarankiškam gyvenimui, suformuoti šeimos vertybinę orientaciją. Patyrę tėvų išdavystę, praėję žiaurią gyvenimo mokyklą, šitie vaikai dažnai būna agresyvūs, nusivylę, praradę supančios aplinkos adekvačią moralinę vertę. Todėl svarbiausias vaikų globos namų auklėtojo uždavinys – išmokyti vaikus gyventi žmonių tarpe pagal etines normas ir įstatymus. Vienintelis būdas sužadinti paauglių dorovinius jausmus – apsupti juos visuotiniu rūpesčiu ir globa. Tik meilės pagrindu galima priartinti prie suvokimo, ką reiškia būti savo tėvų vaikais, broliais, seserimis, draugu, sutuoktiniu, tėvu ar motina.

- *Psichologinis aspektas.* Psichologinio pobūdžio problemos vaikų globos namų auklėtinius lydi visą gyvenimą, iškyla jos ir kuriant šeimas. Šie jaunuoliai turi problemų bendraujant tarpusavyje (sutuoktinių), jiems būdingas emocinis šaltumas arba, atvirkščiai, išskirtinis prisirišimas, kartais agresyvumas. Dažniausiai jie nesugeba suprasti kitokio, skirtingo nuo jų, požiūrio, nepripažįsta kitų žmonių teisės turėti savo skonį ir įpročius. Šie būdo bruožai vaikų namų auklėtiniams trukdo spręsti konfliktus ir sudaro papildomų sunkumų, pavyzdžiui, adaptuojantis šeimoje. Galima teigti, kad pagrindinis psichologinio rengimo savarankiškam gyvenimui uždavinys – formuoti bendravimo, kontaktų su kitais žmonėmis įgūdžius. Būtina vaikus mokyti valdyti emocijas, priimti kitų žmonių reakcijas. Psichologinis rengimas apima ir tokius klausimus, kaip asmenybės sąvoka, moters ir vyro psichologiniai ypatumai, jaunuolio ir merginos bendravimo specifika, psichologiniai šeimos santykių pagrindai ir t.t.

- *Lytinis aspektas.* Tapdamas vyru arba moterimi, individas turi suvokti savo lytinį vaidmenį, elgesio stilių ir kt. Kadangi vaikų namuose ir mokyklose – internatuose didžiąją dalį pedagogų sudaro moterys, vaikai turi ribotas identifikacijos galimybes. Berniukas kuris yra apsuptas moteriškos globos, neretai stokoja būtinų vyrui savybių: tvirto charakterio, disciplinos, atsakingumo. Vyriškumo etalono nebūvimas mergaitėms pavojingas to, kad vyro paveikslas, sukurtas jų vaizduotėje yra iškreiptas (idealizuotas). Todėl ugdymo procese būtina numatyti stereotipų : „vyriškumas“ ir „moteriškumas“ populiarinimą. Ypatingą vaidmenį rengiant auklėtinius savarankiškam gyvenimui reikia skirti santykiams su kitos lyties atstovais. Be to rengimas seksualiniam gyvenimui santuokoje turi remtis ne tik lytinį ar kontraceptinių priemonių naudojimo metodus , bet ir tai, kokią svarbą turi susilaikymas nuo lytinių santykių iki tam tikro amžiaus(iki socialinio brandumo, santykius ir kt.). Jaunimas, pradėdamas savarankišką gyvenimą, privalo turėti būtinų žinių apie fiziologines vyro ir moters organizmo savybes, apie žmogaus gyvybės atsiradimą. Lytinis auklėjimas turi supažindinti vaikus ir paauglius su

nepageidaujamo nėštumo išvengimo būdais, venerinių ligų profilaktika, ypač su AIDS.

- *Edukacinis aspektas.* Tarp buvusių valstybinių vaikų globos namų auklėtinių sutinkama daug atsakingų žmonių – iš jų ir pasiaukojusių savo šeimai tėvų. Tačiau pasitaiko jog dalis buvusių auklėtinių ateityje atsisako savo vaikų, atiduodami juos valstybės globai. Manoma, kad viena tokio elgesio priežasčių yra ta, jog vaikystėje jie neturėjo teigiamo tėvo ar motinos pavyzdžio, kuriuo galėtų sekti. Nepatyrę gyvenime gerų santykių su artimaisiais šeimoje, jie neturi galimybės išreikšti užuojautą, meilę ir rūpestį, aukotis dėl kito, apgaubti šiluma ir džiaugsmu. Vadinasi auklėtiniai nei psichologiškai, nei doroviniu aspektu nepasirengę atlikti tėvų funkcijas. Vienas iš būdų išvengti šių trūkumų instituciniame ugdyme – mišrių amžius grupių kūrimas. Naudinga atostogų metu nukreipti globos namų auklėtinius pasidaruoti kūdikių namuose, suteikti jiems galimybę organizuoti mažesniems šventes ir kitus renginius. Todėl auklėtinių rengimo savarankiškam gyvenimui programa numato suteikti žinių apie vaiko gimimą, jo auklėjimą, o taip pat įgūdžių vaiko priežiūrai. Auklėtiniai turi aiškiai suvokti, kad su vaiko atėjimu į pasaulį atsiranda įvairių sunkumų, bet kartu – tai didžiulis džiaugsmas. Turbūt kiekvienas sutiksime su tuo, kad vyro ir moters gyvenimas be vaikų yra nepilnavertis.

- *Ūkinis – ekonominis aspektas.* Silpnas profesinis ir darbinis pasirengimas vaikų globos namuose sąlygoja auklėtinių nesugebėjimą vertinti materialinę – buitinę savarankiško gyvenimo pusę. Išlaikytinio nuostata net ir išėjus iš vaikų globos namų, daugumai atrodo priimtina. Taip pat buvę vaikų globos namų auklėtiniai pasižymi nemokėjimu planuoti, paskirstyti savo biudžetą, protingai paskirstyti pirkinius. Vienintelis kelias pašalinti tuos ugdymo trūkumus – įjungti vaikų namų auklėtinius į ūkinę veiklą: maisto pirkimą ir gaminimą, patalpų remontą, rūbų, avalynės priežiūrą. Būtina atkreipti paauglių dėmesį į tai, kad šiandien kiekvienas sveikas žmogus turi remtis savo jėgomis ir protu. Tai pabrėžia ne vienas šių problemų tyrėjas (Leliūgienė, 2003).

Nepriklausomybės atstatymas Lietuvoje pakeitė ir globos institucijų ugdymo turinį: neliko sovietinės ideologijos, o visa veikla orientuota į lietuviškos bendruomenės, šeimyniškos atmosferos ir šeimyninių santykių kūrimą. Vaikų globos namų pedagogai dirba pagal bendrąsias Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintas programas, mokymo planus, vadovėlius ir kitas mokymo priemones. Esant reikalui, vaikų globos namų pedagogai parengia ir dirba pagal individualią Švietimo ir mokslo ministerijos programą.

J. A. Komenskis teigė, kad žmogus iš prigimties silpnas ir tik ugdymas jį gali padaryti tikru žmogumi. Tačiau, kad ugdymas būtų veiksmingas, turi būti tinkamas ugdymo veiklos organizavimas. Siekiant veiksmingiau ugdyti asmenybę, svarbu darosi pažinti vaikų individualybę ir individualų priėjimą prie vaikų.

Daugelio tyrinėtojų (A. Ananjevo, S. Šalkausko, J. Laužiko, L. Jovaišos ir kitų) nuomone, kiekvienas žmogus yra nepakartojama asmenybė. L. Jovaišos nuomone, asmenybės veidas –

individualybė, o asmenybės klausimas kur kas sudėtingesnis (Jovaiša, 2001).

Vaikų ugdymas turi būti organizuojamas gerai pažįstant vaikus, atsižvelgiant į jų sveikatos būklę, fizines ir psichines galimybes, laikantis psichologinių, medicininių rekomendacijų. Skatinti įvairią vaikų veiklą, atsižvelgiant į vaikų amžių ir individualius ypatumus. Sudaryti visiems vaikams lygias galimybes ugdyti save, globoti ir padėti silpniausiems, neturintiems socialinių įgūdžių, nukreipti savarankiškai besimokantį vaiką pozityviai, kūrybinei veiklai. Globos vaikų ugdymo procese lavinti vaikų mąstymą, protinius sugebėjimus, ugdyti vaikų sugebėjimą logiškai ir racionaliai svarstyti įvairius gyvenimo ir elgesio klausimus, mokyti vaikus savo poelgius vertinti socialiniu ir doroviniu aspektais, skiepyti jiems atsakomybės jausmą už savo veiksmus.

Atvykęs į globos namus vaikas visada patiria įvairių skausmingų ir nepageidaujamų jausmų, dėl išgyvenamo išsiskyrimo, ir kuriuos vaikas vienaip arba kitaip turi išreikšti. Ir mes negalime kalbėti apie socialinę adaptaciją globoje, neįsigilinę, kas vyksta vaiko viduje, kokie yra jo jausmai ir poreikiai. Vaikų globos namu auklėtinių tolimesnės adaptacijos problemas tyrę mokslininkai mano, kad labai naudinga plėtoti socialinio grūdinimo metodiką, mokant nugalėti sunkumus. Ne tik edukologų, bet ir psichologų nuomone, kuo geriau žmogus išmoksta spręsti problemas savo aplinkoje paauglystės metais, tuo geriau jis sugeba išgyventi pasikeitimus, pasaulio nenusakomumą kai būna suaugęs. Jausmai ir poreikiai yra sukelti socialinės aplinkos, o jų išreiškimas vėl įtakoja aplinką. Todėl darome išvadą, kad, taikant socialinio grūdinimo metodiką, būtina palikti pasirinkimo teisę. Ją turėdamas žmogus yra atsakingas už savo veiksmus ir už tų veiksmų pasekmes.

Patekdamas į globos namus, kiekvienas vaikas į ilgalaikį išsiskyrimą su tėvais, gimtaisiais namais reaguoja kitaip. Išskylančys jausmai priklauso nuo vaiko amžiaus, intensyvumo ir charakterio, jo ryšių su tėvais, jo ankstesnės patirties, sugebėjimo suvokti tai, kas vyksta. L. Littner (Littner, 1976), stebėdamas persikėlimą patyrusius vaikus, teigia, jog pasireiškia tam tikros bendros nerimo ir baimės reakcijos. Didelės dalies tų reakcijų, dėl jų skausmingumo ir nepageidaujumo, vaikai neįsisąmonina, ir jos yra slopinamos. Nepriklausomai nuo to, ar tai atitinka realybę ar ne, iš pradžių vaikai patiria sąmoningą ar nesąmoningą apleistumo jausmą, kuris apima praradimo, atmetimo, įžeidimo, menkumo ir nevertumo elementus. Be to vaiką užplūsta visiško bejėgiškumo ir nesugebėjimo kontroliuoti situaciją jausmai. Vaikas dėl apleistumo ir bejėgiškumo jaučia pyktį savo tėvams. Tačiau bejėgiškumo ir menkumo jausmai provokuoja poreikį tą pyktį atmesti. Vietoje to, kad pripažintų nepageidaujamus jausmus, jog jis neturi galimybės kontroliuoti šių skausmingų įvykių, vaikas stengiasi tai paneigti įsitikinimu, jog jis yra pilnai atsakingas už išsiskyrimą. Vaikas pradeda kaltinti save už visus iki išsiskyrimo įvykusius incidentus. Šis kaltės jausmas jam padeda neigti pyktį savo tėvams – jis yra blogas – o ne jie. Vaikas dažnai atsirenka savo vystimosi tarpsnio sąlygotą problemą, kuri laike sutampa su atsiskyrimo įvykiais. Jis gali jaustis kaltas, kad savo

netinkamu elgesiu nepateisino tėvų lūkesčių. Arba vaikas gali jaustis blogu dėl savo nepageidaujamų impulsų: dėl įvairios kilmės pykčio savo motinai, arba dėl konkurencijos su jaunesniu broliu, dėl rungtyniavimo su savo tėvu ar vyresniu broliu, arba seksualiniu susidomėjimu motinos atžvilgiu. Kiekvienas iš tų, kalte ar gėda apsunkintų jausmų, gali duoti vaikui pagrindą jaustis kaltu dėl išsiskyrimo ir persikėlimo.

Littner nurodo, kad pirmoji problema – skausmingų jausmų, sukeltų atsiskyrimo nuo tėvų, valdymas; įskaitant apleistumo, bejėgiškumo ir pykčio jausmus, taip pat visiško apleistumo ar tėvų mirties baimę ir kūno sužalojimų ar savos mirties baimę. Ryšyje su tais jausmais, vaiko elgesys atspindi bandymus nutraukti atsiskyrimą nuo tėvų, išreiškia pykčio jausmus, bejėgiškumo jausmo ir laukiamos bausmės kontrolę.

Antroji problema, kurią vaikas turi įveikti – pradinis jausmas globėjų atžvilgiu, jų įvaizdžio susidarymas. Vaikas pereina nuo pažįstamos socialinės aplinkos prie visiškai nežinomos. Pradžioje, kol dar vaikas negali tikroviškai įvertinti naujų globėjų realiai su jais gyvendamas, vaikas turi tendenciją perkelti jau turimus jausmus į globėjus ir laukti iš jų drastiškų bausmių, iš kurių jo persikėlimas yra tik pradžia. Nesvarbu kokie geri bebūtų globėjai mūsų vertinimu, vaikams jie yra nelaimių tiekėjai.

L. Smagina, ištyrusi ir išanalizavusi tėvų globos netekusių vaikų problemas, padarė tokias išvadas:

- vaikai patekę į globos įstaigas, turi fiziologinių ir protinių trūkumų. Dauguma tokių vaikų serga chroniškėmis ligomis, nemažai psichinėmis;
- šiems vaikams būdinga savotiška reakcija į balso toną t.y. jie nemoka išgirsti prašymo, o tik reaguoja į riksmą. Tokie vaikai kartais būna žiaurūs, nemoka vienas kito užjausti, didieji skriaudžia mažuosius, stiprieji – silpnuosius, nemoka gerbti vyresniųjų, jiems sunku suprasti, kas gerai, kas blogai;
- į globos įstaigas patekę vaikai patekę yra visiškai išlaikomi valstybės. Jie išmoksta tinginiauti, reikalauti, nemoka saugoti daiktų, yra neatsakingi, netvarkingi ir išsiblaškę. Vaikai jaučiasi niekam nereikalingi (netgi savo tėvams), todėl susiformuoja nepilnavertiškumo jausmas, o iniciatyvos nebuvimas bei siauras akiratis skatina gudrumo ir prisitaikymo vystimąsi (I. Leliūgienė, 2003).

Taip nusiteikęs vaikas nebendrauja su aplinka, o pasak V. Bernoto, žmonės negalėtų gyventi, dirbti ir veikti be ryšio vieni su kitais. Bendraudami jie dalyvauja įvairioje veikloje – gamybinėje, mokyklinėje, kultūrinėje, keičiasi patirtimi, išgyvenimais, mintimis. Bendravimas ypač reikalingas vaikų globos namuose.

1.4. Socialinės partnerystės nauda, tobulinant vaiko, gyvenančio globos namuose, aplinką

Anot L. Žadeikaitės, bendravimas su vaikais atlieka labai svarbias pedagogines funkcijas. Visų pirma, bendraudami pažįstame vaikus, jų asmenybės individualias savybes, charakterio ypatumus (pažintinė funkcija). Bendravimas yra informacijos perdavimo kanalas. Bendraudami net tik gauname informaciją apie vaikus, bet ir perduodame jiems reikalingą informaciją (informacinė funkcija). Bendravimu išreiškiame ir perduodame savo jausmus, užsimezga emocinis kontaktas tarp bendraujančių (emocinė funkcija). Tikslingai valdomas bendravimas atlieka ir normatyvinę funkciją, yra kontrolės funkcija – reguliuoja auklėtinių elgesį ir veiklą. Pedagogas numato bendravimo galimybes, teigiamai stimuliuoja vaiko asmenybę ir eliminuoja neigiamus momentus. Bendravimas svarbus dar ir tuo, kad ugdo vaiką doroviškai, dvasiškai, teikia jam pasitenkinimą, džiaugsmą, suartina žmones.

Bendravimas – sudėtingas reiškinys. Jis turi socialinius, dorovinius, psichologinius bei kitus mechanizmus ir atlieka įvairias funkcijas. L. Jovaiša išskiria komunikacinę, reguliacinę, afektinę ugdomąją, psichoterapinę ir kitas bendravimo funkcijas (Jovaiša, 1985: 145). Bendravimas vaikui būtinas, nes tai vienas pagrindinių jo poreikių, kylantis dar ankstyvojoje vaikystėje. Vaikui augant, bendravimas keičiasi, plėtojamas.

Vaikų globos institucijos auklėtojas privalo išmokti bendrauti su savo globotiniais. Tam tikslui pirmiausia jis turi pats gerai suprasti bendravimo metodiką, kuri padėtų sėkmingiau bendrauti, paveikti vaiką. Todėl vienas iš vertingiausių auklėtojo bruožų ir yra jo sugebėjimas daryti poveikį vaikams, vadovauti jų kūrybinei veiklai. Auklėtojo ir vaiko bendravimas, kaip nurodo J. Vaitkevičius –,tai vienodo lygio partnerių bendravimas. Todėl iš pedagogo čia reikalaujama daug sumanumo, žmogiškosios išminties, plačios erudicijos, gero vaiko pažinimo“ (Vaitkevičius, 1995).

Pedagogo bendravimo su vaiku sėkmė nemažai priklauso nuo jo asmenybės. Jei pedagogas mylės vaikus, atsižvelgs į jų nuomonę, bus taktiškas, humaniškas, tai toks pedagogas turės autoritetą, galės lengviau užmegzti santykius su vaikais, juos paveikti, rasti bendrą kalbą.

V. Žemaitis suformulavo tris bendravimo principus:

- 1) žmogaus reikšmingumo;
- 2) palankumo žmonėms;
- 3) kito žmogaus supratimo (Žemaitis, 1992).

Auklėtojų bendravimas su vaikais gali būti įvairus. G. Butkienė išskiria du pagrindinius bendravimo stilius: nelygiateisį ir konstruktyvų (lygiateisį) (Butkienė, 1993).

JAV psichologė V. Satyr teigia, jog visų tarpusavio nesusipratimų priežastis – nelygiateisis bendravimas, kai vyrauja grubumas, nepagarba vaiko asmenybei. Toks bendravimas neefektyvus, nes

vaikas „girdėdamas kito moralus ir nurodymus, nebėgali išreikšti savo žmogiškosios esmės. Jis netenka galimybės įsisąmoninti savęs, savo minčių ir norų, galimybės savarankiškai apsispręsti... Taip stingsta ne tik jo kūnas, bet ir mintys“, - teigia G. Butkienė (Butkienė, 1993).

Konstruktyvaus bendravimo stiliaus esmę sudaro šilti auklėtojų ir vaikų tarpusavio santykiai, pagrįsti abipuse meile, atvirumu ir pagarba. Čia kiekvienas vaikas gali laisvai apsispręsti, realizuoti save, būti išgirstas ir suprastas. Taigi, kai vaikas auga lygiateisiškai bendraudamas, savaime atsiskleidžia jo dvasinė prigimtis – visa jo vidinė išmintis.

Apibendrinami išvadoje pabrėžiame, kad Lietuvoje yra parengtų teisinių dokumentų, padedančių spręsti juridines globos reikalaujančių vaikų problemas. Tačiau socialinei situacijai greitai kintant, daugėjant irstančių, iširusių, parazituojančių, asocialių šeimų, daugėja vaikų, reikalaujančių globos. Vaikų globos institucijos, negalinčios pakeisti šeimos, vis tik turi ruošti vaikus gyvenimui. Tačiau dažniausiai nei emocinis, nei ūkinis-ekonominis, dorovinis ir kiti aspektai lieka vaiko sąmonės nepalytėti, kasdienos gyvenime neįprasminti. Tik bendraujant atsiskleidžia vaiko asmenybė. Ypatingai tiems vaikams, kurie ir taip jau gyvenime nemažai nuskriausti, reikalinga ypatinga šiluma, supratimas, todėl konstruktyvus bendravimas yra labai svarbus. Nėra nieko brangesnio už šiltą žmogišką auklėtojo ryšį su vaiku.

Tačiau vaikų ugdymas globos institucijose turi savų ypatumų. Tėvų palikti vaikai paskęsta giliuose nereikalingumo jausmuose, kurie stipriai pamina jų savigarbą ir kartu meilę sau. Jie nepavargdami siekia kompensuoti tai pykčiu, agresyviu reiklumu, kurio priežastis – poreikis užmaskuoti jų skausmo priežastį. Tie vaikai gali sukurti tik persekiotojo ir persekiojamojo santykius, kuriuose dominuoja agresyvumas ir negailestingumas ne tik kitiems, bet ir sau.

Darant prielaidą, kad vaikas nebuvo tinkamai globojamas (auginamas) nuo pat gimimo, pagal E. Eriksono amžiaus tarpsnių krizių apibūdinimą (Matulienė, 1997), galima būtų sudaryti lentelę, kurioje matyti įgytos ir koreguotinos savybės (pagal vaiko amžių).

1 lentelė

Pagrindinės vaiko, beglobio nuo gimimo, įgytos ir ugdytinos asmens savybės

Vaiko amžius	Vaiko amžius įgyta savybė	Ugdytina savybė
Iki 1 metų (kūdikiystė)	nepasitikėjimas, motinos praradimo baimė, nesaugumas	pasitikėjimas, saugumas, prieraišumas
2–3 metų (ankstyvoji vaikystė)	nepasitikėjimas, nesavarankiškumas	pasitikėjimas, prieraišumas, savarankiškumas, saugumas
4–5 metų (žaidimo amžius)	nepasitikėjimas, nesavarankiškumas, kaltės jausmas	savarankiškumas, prieraišumas, iniciatyvumas

6–11 metų (mokyklinis amžius)	nepasitikėjimas, nesavarankiškumas, kaltės jausmas, nepilnavertiškumas	pilnavertiškumas, savarankiškumas, iniciatyvumas
12–18 metų (brendimas ir jaunystė)	nepasitikėjimas, nesavarankiškumas, kaltės jausmas, nepilnavertiškumas, asocialus elgesys	socialus elgesys, iniciatyvumas, savarankiškumas, pilnavertiškumas

Sunku pakeisti vaiką, kuris į globos namus atėjo jau dalinai psichologiškai susiformavęs. Gyvenimo įgūdžiai, kuriuos jis įgijo namuose, įsitvirtino, rodos, amžiams. Tokie vaikai, patekę į vaikų globos instituciją, dar ilgai elgiasi taip, kaip įpratę. Jie dar ilgai nesupranta, kodėl auklėtojams nepatinka jų elgesys, o jų moralizavimai atrodo nesuprantami ir nereikalingi, sukelia tik pasipriešinimą ir pyktį.

Vaikų globos institucijų auklėtiniai – tai daugiau ar mažiau skriaudos iš tėvų patyrę vaikai. Beveik visiems jiems teko matyti šeimos nedarną, tėvų nuopuolio pasekmes, neretai juridinį atskyrimą nuo šeimos. Dauguma vaikų, esant gyviems tėvams, yra socialiniai našlaičiai. Dažniausiai valstybės globoje atsiduria vaikai virš 7 metų amžiaus, rečiau nuo 3 iki 7 metų, o mažyliai iki 3 metų sudaro vos dešimtadalį. Tokiu būdu, vaikų globos institucijų auklėtiniais tampa jau psichologiškai susiformavę vaikai, su negatyviomis nuostatomis. Didžioji dauguma tokių vaikų yra socialiai nesubrendę, dėl įvairių psichologinių, socialinių ir pedagoginių priežasčių susiformavę neigiamą asmenybės poziciją. Tokie auklėtiniai vadinami pedagogiškai apleistais, asocialiais. Jų auklėjimas dažnai turi tapti perauklėjimu.

Perauklėjimą B.Bitinas apibrėžia kaip auklėjimą, kai auklėtinio asmenybės pozicija (jo dvasinių poreikių, vertybinių orientacijų visuma) iš principo nesutampa su visuomenės keliamais reikalavimais asmenybei (Bitinas,2004). Pagrindiniu principu keičiant asmenybės poziciją laikomas rėmimasis teigiamomis auklėtinio savybėmis, jo veiklos galimybėmis ir pan. „Ir labai aiškios negatyvios pozicijos auklėtiniai turi teigiamų savybių. Pedagogo uždavinys tas savybes pastebėti, jas puoselėti, jomis remiantis formuoti teigiamos pozicijos puses, kurias lengviau galima keisti, ir drauge keisti visą jo asmenybės poziciją“ (Bitinas, 2004). Be to asmenybės pozicijos keitimą svarbu grįsti ir saviauklos elementais.

Dirbant su vaikų globos institucijų auklėtiniais, dauguma kurių priklauso rizikos grupei, labai svarbu akcentuoti tokią auklėjimo sampratą. Tačiau realiai šiuo metu vaikų globos namuose apie tokį procesą negalvojama. Svarbu būtų įgyvendinti ir asocialaus elgesio prevencijos priemonės, t.y., užkirsti kelią neigiamai savybei susiformuoti. Pagrindine asocialios pozicijos prevencijos pedagogine prielaida B. Bitinas nurodo normos draudimo transformavimą į pozityvųjį ugdymo

tikslą (Bitinas, 2004). Asmenybės pozicijos keitimas – lėtas procesas, reikalaujantis auklėtojo ištvermės ir atkaklumo, pozityvaus požiūrio į vaiką net ir laikinų nesėkmių momentais. V. Jakavičius, rašydamas apie perauklėjimą, akcentuoja, kad „perauklėjant svarbu pradėto darbo tęsa – teigiamų bruožų įtvirtinimas, apskritai visos asmenybės pozicijos keitimas ir negatyvių veiksmų prevencija“ (Jakavičius, 1998).

Nagrinėdama vaikų, netekusių tėvų globos, socializacijos ypatumus, I. Leliūgienė pažymi, kad jų socializacijos procesas vaikų globos institucijose apsunkintas susiklėsčiusios joje edukacinės sistemos. „Apgyvendinimas šeimyniniuose vaikų namuose ar vaikų kaimuose nesušvelnina socialinių našlaičių rengimo savarankiškam gyvenimui problemų todėl, kad naujai suformuota šeima yra tik tikros, biologinės šeimos pakaitalas“ (Leliūgienė, 2003). Kadangi situacija Lietuvoje tokia, kad yra neįmanoma visų beglobių vaikų apgyvendinti globėjų šeimose, vaikų globą ir ugdymą vaikų globos institucijose reikia tobulinti. Pagrindines problemų, kurios išskyla ugdant vaikus vaikų globos institucijose, įvardintume taip:

- neigiamas visuomenės požiūris į šiuos vaikus, atsiribojimas ir nenoras, bei nekompetentingumas bendradarbiauti juos ugdant;
- vaikų socialinė dezadaptacija, negatyvumas įsisavinant būtinus socialinius vaidmenis;
- vaikams skiepijamas „našlaičio statuso“ vaidmuo, kuomet ypatingas rūpestis jais priimamas kaip būtinas ir privalomas, užsifiksavimas išlaikytinio pozicijoje;
- kvalifikuotų specialistų (socialinių pedagogų, psichologų) trūkumas ir t.t..

Pagrindinis socialinio – edukacinio darbo tikslas tiek mokyklose – internatuose, vaikų globos namuose, tiek šeimyniniuose vaikų globos namuose – vaikų rengimas savarankiškam gyvenimui, socializacijos procese išskiria tris sudėtines dalis:

- socialinę adaptaciją (žmogaus prisitaikymas prie socialinės aplinkos sąlygų ir reikalavimų);
- individualizaciją (autonomizacija, savo asmenybės išsaugojimas);
- integraciją (aktyvizacija, išsaugoto kritiškumo pagrindu teikia galimybę daryti poveikį grupės tikslams, normoms ir nuostatoms, stimuliuoja saviauklą).

Bešeimių vaikų ugdymo Lietuvos globos institucijose ypatumus tyrė R. Braslauskienė (Braslauskienė, 2000). Jos tyrimo rezultatai tik patvirtino mokslininkų nuomonę, kad yra ryšys tarp vaiko pedagoginių problemų ir asocialaus elgesio formavimosi tendencijų. Globos namų ugdytinis dažnai pasižymi žymiais emociniais elgesio sutrikimais (jautrumu, nervingumu, impulsyvumu ir pan.). Šiandien mūsų visuomenėje, vaikai, patekę į globos namus, susiduria su daugybe išsiskyrimų ir praradimų. Tai, anot autorės, įtakoja vaikų ryškius teigiamų emocinių santykių sutrikimus, nesaugumo jausmą. Bešeimiai vaikai didžiąja dauguma yra jautrūs, bailūs, nepasitikintys savimi, egoistiški, kerštingi, pavydūs, meluoja, apgaudinėja, savanaudiškai apsukrūs, sugeba numatyti, kur

ir kaip galima sukelti suaugusiųjų gailėstį, išprašyti pinigų, gauti materialinės naudos, svarbiausia vertybė jiems yra pinigai, daiktai, jų stygius skatina daryti nusikaltimus.

Atliktų tyrimų išvadose autorė konstatuoja, jog „socialiniai, psichologiniai ir pedagoginiai šeimių vaikų ugdymo ypatumai glaudžiai tarpusavyje sąveikauja, vieni kitus papildo, pastiprina“ (Braslauskienė, 2000). Ir vistiek, šeimių vaikų ugdymo problemas būtina išmokyti vaikams palankiai spręsti jų globos namuose. Išskiriame pagrindinius šiandienos šeimių vaikų ugdymo pedagoginius ypatumus:

- vaikų aktyvumą, savarankiškumą sąlygoja pedagogų taikomos jiems skatinimo formos (pritarimas, pagyrimas, išklausymas);

- jų tingumą, konfliktiškumą, triukšmingumą, melavimą, necenzūrinę kalbą įtakoja formalūs, abejingi, šalti pedagogų ir vaikų tarpusavio santykiai, pedagoginės etikos ir profesionalumo stoka. Ugdytojai dažniausiai nežino tų vaikų imlumo pedagoginiams poveikiams;

- globotinių nedrausmingumą, išūlumą sąlygoja pedagogų abejingumas, fizinės bausmės, objektyvumo stoka koreguojant vaikų elgesį ir nepagrįstas skubotumas priimant sprendimus (neigiami veiksniai);

- vaikų nepagarba pedagogui iššaukiama nemotyvuotais reikalavimais vaikams, perdėtomis pedagogų ambicijomis, noru valdyti, pasitikėjimo ir pagarbos vaiko jausmams stoka (neigiami veiksniai);

- pedagogai, dėl neaiškiai suvokiamų auklėjimo tikslų, nevieningai gilinasi į ugdytinių privalumų ugdymo procesą (neigiami veiksniai).

Kol kas nėra prioriteto sistemingai šeimos vaiko sąveikos su aplinka mechanizmo analizei, šeimos vaiko bendrosios kultūros, protinių galių, dvasinių poreikių ir interesų tenkinimui, gyvenimo prasmės suvokimui, garbės ir orumo ugdymui. Manytume, kad ypatingas dėmesys turėtų būti atkreiptas į globotinių ugdymą stimuliuojančiąją aplinką, ugdymo vaikų globos institucijoje organizavimą ir ugdymo juose efektyvumą. Stimuliuojanti aplinka – tai ne tik saugios, jaukios, pritaikytos vaiko reikmėms bei interesams aplinkos sukūrimas, bet ir įdomios, neprivertinės, stimuliuojančios veiklos, tinkančios vaiko amžiaus tarpsniui ir išsivystymo lygiui, organizavimas. Ugdymas vaikų globos institucijoje turi didinti emocinį vaikų saugumą, nuoširdų bendravimą, tvirtus ir stabilius emocinius ryšius, grindžiamus pripažinimu, išklausymu, užuojauta, džiaugsmu ir ramybe. Ugdymo efektyvumas tiesiogiai susijęs su vaikų socialinių ir psichopedagoginių ypatumų žinojimu, jų plėtojimu teigiama prasme. Ugdymo vaikų globos institucijoje efektyvumą lemia bendravimo ir bendradarbiavimo kultūra.

A. Prichožan ir N. Tolstych, tyrinėdami vaikų namuose augančių vaikų asmenybės formavimosi ypatybes, daro išvadą, kad ne šeimoje augančių vaikų asmenybė dažnai yra nesusiformavusi arba silpnai susiformavusi. Tai, anot autorių, įvyksta ne tik dėl ankstyvųjų emocinių ryšių su motina ar

artimaisiais suaugusiais nutrūkimo, bet ir todėl, kad gyvenimas vaikų namuose daugumoje nereikalauja tokių asmenybės funkcijų vykdymo, kurios būtinos normaliam gyvenime (Prichožanas, Tolstikas, 1990).

G. Kvieskienė (1999), remdamasi Europos Tarybos ekspertų tyrimais, atliktais tiriant 25 įvairaus profilio vaikų globos namų Belgijoje, Čekijoje, Danijoje, Didžiojoje Britanijoje, Ispanijoje, Liuksemburge, Rumunijoje, Vengrijoje ir Vokietijoje patirtį, įvardina pagrindines vaikų globos institucijoje gyvenančių vaikų teises: teisę išlaikyti ryšius su šeima, teisę, kad būtų gerbiama vaiko kultūra ir religiniai įsitikinimai, o taip pat socialinės ar su sveikatos būkle susijusios ypatybės, teisę į lygias galimybes, į pagarbą vaiko asmenybei, teisę būti lygiaverčiu partneriu, kiek galint greičiau reintegruoti, teisę gauti oficialiai pripažįstamą išsilavinimą. Siekiant užtikrinti šias teises ir vaikų gerovę, būtina, kaip rašo autorė, parengti rekomendacijas vaikų globos institucijoms, apibrėžiančias jų vidinę organizaciją, įskaitant pedagoginį darbą, kuris apima vaiko gebėjimų vystymą ir pagarbą jo autonomijai, taigi ir kontaktus su realiu pasauliu, grupių stabilumą, personalo stabilumą, tinkamą dirbančių vyrų ir moterų santykių, kvalifikuotą personalą, kuriam sudaromos galimybės nuolat tobulinti savo kvalifikaciją ir lankytis kitų valstybių atitinkamo profilio institucijose (Kvieskienė, 1999).

Vertinant vaiko globos sistemos formavimosi tendencijas galima teigti, kad vaiko globos reforma padidino skaičius vaikų, kuriems buvo nustatyta globa, grįžusių į savo šeimas iš visų tipų vaikų globos institucijų. Tačiau šiuo metu Lietuvoje daugėja vaikų, patenkančių į globos namus. Todėl visos minėtos problemos yra labai aktualios. Vaikų globos institucijos auklėtojo ir visos komandos veikla turėtų būti nukreipta pirmiausiai į siekimą analizuoti vaiko santykius su tėvais. Juos įvertinus, kurti teigiamai veikiančią aplinką. Tokia ji turėtų būti ir mokykloje, integruotoje klasėje, kurioje mokosi vaikai iš darnių šeimų.

2. SOCIALINĖS PARTNERYSTĖS NAUDA GERINANT VEIKLOS PLANĄ VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE

2.1. Socialinės partnerystės esmė

Socialinė partnerystė – tai darbuotojų ir darbdavių atstovų bei jų organizacijų, o tam tikrais Lietuvos Respublikos Darbo kodekso bei kitų įstatymų nustatytais atvejais ir valstybės institucijų tarpusavio santykių sistema, kuria siekiama suderinti darbo santykių subjektų interesus. (Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija: Socialiniai partneriai ir darbo inspektavimas – bendradarbiavimo sritys, 2004)

Socialinė partnerystė – efektyviausia klasių kovos forma, leidžianti greičiausiai ir taikiomis priemonėmis pasiekti norimus rezultatus. Ji vyksta ne demonstracijomis ar streikais, o už derybų stalo, lygiai atstovaujant organizuotiems dirbantiesiems ir darbdaviams.

Socialinė partnerystė grindžiama šiais principais:

- a) laisvų kolektyvinių derybų;
- b) savanoriškumo ir savarankiškumo priimant šalis susaistančius įsipareigojimus;
- c) galiojančios teisinės sistemos nepažeidžiamumo;
- d) realaus įsipareigojimų vykdymo;
- e) objektyvios informacijos suteikimo;
- f) tarpusavio kontrolės ir atsakomybės;
- g) šalių lygiateisiškumo, geranoriškumo ir pagarbos teisėtiems savitarpio interesams.

(Socialinių partnerių įtaka darbo rinkai, 2008)

Socialinės partnerystės šalimis – socialiniais partneriais – yra laikomi darbuotojų ir darbdavių atstovai bei jų organizacijos. Trišalės socialinės partnerystės atveju lygiais pagrindais šioje partnerystėje kartu su darbuotojų ir darbdavių atstovais bei jų organizacijomis dalyvauja ir Vyriausybė bei savivaldybių institucijos. (Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija: Socialiniai partneriai ir darbo inspektavimas – bendradarbiavimo sritys, 2004)

Socialinė partnerystė gali būti vykdoma šiais lygiais:

- a) nacionaliniu;
- b) šakos (gamybos, paslaugų, profesiniu);
- c) teritoriniu (savivaldybės, apskrities);
- d) įmonių, įstaigų ar organizacijų ir jų struktūrinių padalinių. (Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija: Socialiniai partneriai ir darbo inspektavimas – bendradarbiavimo sritys, 2004)

Pastaraisiais metais Europos šalyse ieškoma tinkamų modelių darbo santykių srityje, kurie leistų spręsti tiek problemas susijusias su įstaigų konkurencingumo palaikymu, tiek su darbuotojų socialine gerove. Vienas iš šiuo metu dažniausiai minimų modelių yra socialinės partnerystės reiškinys, kuriuo turėtų būti patenkintos abi darbo santykių pusės – darbdaviai ir darbuotojai, greitai ir efektyviai persiorientuojantys prie naujovių diegimo sukuriant daugiau naujų darbo vietų nei išsaugojant senas. Šis modelis sėkmingai taikomas ir tampa vis populiareniu demokratinėse valstybėse. Moksliniame straipsnyje „Viešojo administravimo raidos aktualijos“, mokslininkas V.Domarkas (2005) teigia jog „Skiriami penki socialinių partnerių bendradarbiavimo tipai: tarp viešojo ir privataus sektorių; tarp įvairių lygių valdžios įstaigų, siekiant efektyvaus veiklos planavimo, įgyvendinimo ir vertinimo; tarp įvairių socialinių grupių, profsajungų ir valdžios įstaigų; tarp skirtingose šalyse esančių organizacijų; tarp skirtingo žinių lygio organizacijų“.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje teigiama, kad socialinės partnerystės santykiai turi būti ne tik laisvi ir nepriklausomi, bet ir socialiai motyvuoti. Valstybei suteikiama galimybė (dažnai ir pareiga) riboti šiuos santykius, kad būtų pasiekti atitinkami socialiniai tikslai. Kitaip tariant, valstybė privalo būti arbitras ir suderinti du – darbdavių ir darbuotojų - priešingus tikslus. Tai yra naujos šiuolaikinės socialinės valstybės uždavinys. Tokios valstybės modelis, nors ir netiesiogiai, nurodytas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, kurios 46 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad valstybė ūkinę veiklą reguliuoja taip, kad ši būtų skirta kurti bendrą tautos gerovę (Lietuvos Respublikos Konstitucija).

2.2. Socialinės partnerystės sąvoka, jos raida Lietuvoje

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, neišvengiamai teko reformuoti jos teisinę sistemą, taip pat ir darbo santykius. Darbo santykių reformos uždavinys buvo sunkus – ne tik sukurti ir įdiegti naujas teisės normas, bet ir įvertinti šalyje vykstančius socialinius, ekonominius pokyčius, reglamentuoti darbo teisinius santykius laikantis nepriklausomos valstybės Konstitucijos dvasios ir rinkos ekonomikos keliamų uždavinių bei tikslų. Esant tokiai socialinei, ekonominei ir teisei realybei darbo teisė turi sukurti visai nauju keliu, todėl neišvengiamai reikėjo keisti valstybinio darbo santykių reglamentavimo mastus ir diegti sutartinio šių santykių reguliavimo modelį, egzistuojantį Vakarų valstybėse. Taigi teko nustatyti trijų darbo santykių reglamentavimo metodų – valstybinio (įstatyminio), kolektyvinių sutarčių ir individualių darbo sutarčių – taikymo ribas. Bene svarbiausias pirmojo darbo teisės reformos etapo rezultatas buvo detalaus valstybinio darbo santykių teisinio reguliavimo metodo atsisakymas ir sutartinio šių santykių reguliavimo metodo įdiegimas.

Socialinės partnerystės instituto reglamentavimo sąlygomis ir ypatumais Lietuvoje vis labiau pradėjo domėtis tarptautinė bendruomenė. Tokio reglamentavimo trūkumus ne kartą pabrėžė Tarptautinės darbo organizacijos Ekspertų komitetas, vertindamas atitinkamų Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų vykdymo praktiką Lietuvoje, ir Europos Sąjungos Komisija, vertindama Lietuvos pasirengimą narystei šioje organizacijoje. Pavyzdžiui, 2000 m. lapkričio 8 d. Reguliariajame pranešime apie Lietuvos pažangą Europos Komisija konstatavo, kad teisinės bazės kūrimas socialinio dialogo srityje yra pradinio lygio, vyrauja trišalis socialinis dialogas, tuo tarpu dvišalis socialinis dialogas yra žymiai mažiau išvystytas, kadangi nedaug (tik 6-10 procentų) darbuotojų priklauso profesinėms sąjungoms, ir kolektyviniai darbo ginčai ekonominės veiklos šakos lygiu nėra paplitę. Tačiau jau 2002 metų spalio 9 d. pranešime buvo pažymėta, kad priėmus naują Darbo kodeksą ir naujas teisės normas, reguliuojančias kolektyvines sutartis, socialinės partnerystės santykius ir kitus su jais susijusius klausimus buvo nemažai pasistūmėta į priekį. Bet išsamaus Lietuvos pasirengimo narystei vertinimo 2003 metų pranešime teigiama, kad dvišalis socialinis dialogas turi būti ir toliau stiprinamas. Analizuojant galiojusio Kolektyvinių ginčų reguliavimo įstatymo ir naujojo Darbo kodekso nuostatas, reglamentuojančias kolektyvinių darbo ginčų institutą, galima pasakyti, kad didesnių šio instituto teisinio reglamentavimo reformų nebuvo padaryta, apsiribota tik šio laikais tokiais pataisymais ir pakeitimais. Tai, žinoma, neišsprendė buvusių problemų. Tai rodo, kad Lietuvoje pastaraisiais metais iš esmės buvo tik deklaruojama kolektyvinių derybų, kolektyvinių sutarčių ir socialinės partnerystės institutai, bet nebuvo sukurtas efektyvus teisinis mechanizmas, sudarantis sąlygas darbo santykių šalims efektyviai pasinaudoti šiomis teisėmis. Egzistuojančios teisinės nuostatos iš pirmo žvilgsnio atrodo gana demokratiškos ir atitinkančios esminius šiuolaikinės socialinės rinkos ekonomikos principus bei vertybes, tačiau detaliau paanalizavus tiek teisinę realybę, tiek šių klausimų praktinę situaciją tampa aišku, kad geri norai ir deklaratyvios kalbos, deja, dar nereiškia, kad Vakarų valstybėse taikomas kolektyvinių darbo santykių modelis yra įgyvendintas Lietuvoje. (Nacionalinis pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas 2008 – 2010 m.)

Ši takoskyra gali ypač išryškėti Lietuvai tapus visateise tarptautinės bendruomenės nare. Šiandien jau nebegalima apsiriboti tik nacionaliniais ekonomikos ir socialinio gyvenimo santykiais. Pastaruoju metu ne tik atskirų regionų, bet ir viso pasaulio darbo rinkai tampant vis lankstesnei ir vykstant pasaulinei ūkio globalizacijai, tiek atskiros įmonės, tiek nacionalinės teisinės sistemos, norėdamos išgyventi naujomis konkurencijos sąlygomis, turi atsižvelgti į pasaulines darbo santykių teisinio reglamentavimo tendencijas, sudaryti darbo ir verslo sąlygas, užtikrinančias ne tik darbo teisės apsauginės ir ekonominės funkcijos realizavimą ir pusiausvyrą, bet ir darbo santykių šalių savarankiškumą, taip pat sudaryti kuo geresnes galimybes patiems spręsti esminius socialinius ir ekonominius klausimus.

Darbo santykių prigimtis yra konfliktinė. Štai kodėl taip svarbu nustatyti teisinį socialinio dialogo bei socialinės partnerystės institutus, jų reglamentavimo mechanizmą, kuris sudarytų laisvų derybų prielaidas bei įtvirtintų šalių lygiateisiškumą. V. Žalys (2005) teigia, kad sėkmingam socialinių partnerių bendradarbiavimui dabartiniu laikotarpiu būtina :

- pakeisti valdžios įstaigų tradicines hierarchines valdymo formas komandinio darbo formomis;
- tiesioginį paslaugų teikimą pakeisti į rinką orientuotu katalitiniu paslaugų teikimo metodu, valdžios įstaigai pasiliekant tik priežiūros funkciją;
- atsisakyti biurokratinio komandavimo, įgaliojimus suteikiant bendruomenei;
- pereiti nuo centralizuoto į decentralizuotą politikos ir programų formavimą bei įgyvendinimą, gausiau į tą procesą įtraukiant piliečius;
- koncentruoti dėmesį į rezultatus, o ne į įeigą;
- slaptą sprendimų priėmimą pakeisti administracine, finansine ir politine atskaitomybe;
- biurokratinį paternalizmą pakeisti bendruomenės įgaliojimu ir aktyviu pilietinės visuomenės organizacijų įtraukimu.

Tai padėtų realizuoti kolektyvinės autonomijos principą praktinėje darbo santykių srityje, tuo pačiu apsaugodamas tiek visuomenę, tiek valstybę nuo nežabotų kolektyvinių poveikio priemonių ir tokio reiškinio neigiamų pasekmių. Tai nėra lengva užduotis, ypač Lietuvos valstybei, kuri ilgus dešimtmečius gyveno visai kitokiomis ekonominėmis ir socialinėmis sąlygomis, o per pastaruosius keliolika metų turėjo skubiai priprasti prie naujų gyvenimo sąlygų, perimti Vakarų pasaulyje deklaruojamas darbo santykių vertybes ir sukurti daug naujų šių santykių institutų.

Dabar reikia pažymėti, kad naujasis Darbo kodeksas ypatingą reikšmę suteikia būtent kolektyviniams darbo santykiams bei darbo santykių šalių tarpusavio susitarimams. Kodekso antrosios dalies – Kolektyviniai darbo santykiai - skyriuje „Bendrosios nuostatos“ įtvirtinama socialinės partnerystės sąvoka, jos principai, šalys ir lygiai. Taip pat įteisinamas trišalio bendradarbiavimo principas bei nustatomas teisinis Lietuvos Respublikos trišalės tarybos statusas ir jos veiklos pagrindas, be to, įtvirtinama teisinė galimybė sudaryti ir kitų lygių (šakų, teritorijų) dvišales ar trišales tarybas bei komisijas socialinių partnerių susitarimu ar galiojančių įstatymų pagrindu. Būtina pažymėti, kad tam yra labai daug priešasčių, o viena iš svarbiausių – Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą, kurioje pripažįstami socialinių partnerių susitarimai, o valstybės vaidmuo yra minimalus. Todėl Lietuvoje vis dažniau pradedama kalbėti apie prioriteto teikimą abipusėmis derybomis pasiektam darbo ir kapitalo susitarimui, gavusiam “socialinės partnerystės” pavadinimą. (Lietuvos respublikos darbo kodeksas, 2002).

Socialinės partnerystės sąvoka apibrėžiama Lietuvos Respublikos darbo tai darbuotojų ir–kodekso 40 straipsnyje. Socialinė partnerystė darbdavių atstovų bei jų organizacijų, o tam tikrais

įstatymų nustatytais atvejais ir valstybės institucijų tarpusavio santykių sistema, kuria siekiama suderinti darbo santykių subjektų interesus (Lietuvos respublikos darbo kodeksas, 2002).

Taigi iš apibrėžimo aišku, kad socialinės partnerystės pagrindinis tikslas yra derinti skirtingus, dažniausiai priešingus interesus. Šiame procese reikalaujama vienodai atsižvelgti garantijų užtikrinimą. Vienas iš kokybiškiausių metodų socialinis dialogas.

Socialinio dialogo teisiniai pagrindai - tai kompleksas teisės normų, reglamentuojančių profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų statusą (teises, jų bendradarbiavimą) tarptautiniu, nacionaliniu, šakos, teritoriniu ir įmonės lygmenimis vedant derybas dėl kolektyvinių sutarčių, susitarimų, siekiant išspręsti kolektyvinius darbo ginčus derybų būdu, dalyvaujant įmonės valdyme bei siekiant kompromiso aktualiais socialiniais ir ekonominiais klausimais, užtikrinti demokratiją ir geresnę gyvenimo kokybę, ypač vykdant ekonominius pertvarkymus. Pažymėtina tai, kad socialinio dialogo prielaida Lietuvoje buvo sukurta Konstitucijoje ir ratifikuotose TDO konvencijose Nr. 89 ir 97.

Įtvirtinus asociacijų laisvės principą, galimybę steigti nepriklausomas profesines sąjungas, t. y. buvo apibrėžta socialinių partnerių įsisteigimo galimybė. Tuo tikslu buvo priimti specialūs įstatymai, reglamentuojantys profesinių sąjungų teisinę padėtį. 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame Darbo kodekse numatyta, kad socialinė partnerystė įgyvendinama keliomis formomis ir visos jos yra labai svarbios. Tačiau reikia pabrėžti tai, kad ir kokia forma pasireikštų socialinis dialogas, svarbu, kad jis vyktų ir pasiektų teigiamus rezultatus ir nacionaliniu, šakos, teritoriniu ar įmonių, ir viršesnių už nacionalinį lygmeniu, nors jis nėra numatytas Darbo kodekso 42 straipsnyje, tačiau Lietuvai tapus ES nare būtina įgyvendinti EB sutartį, reglamentus ir direktyvas, Europos socialinių partnerių susitarimus.

Lietuvos Respublikos darbo kodekse įtvirtinti socialinio dialogo pagrindai - apibrėžta sąvoka, principai (DK 40 str.), socialinio dialogo šalys (DK 41 str.), lygiai (DK 42 str.), dialogo formos (DK 43 str.), trišalė ar dvišalė sistema (Trišalė taryba, kitos trišalės ir dvišalės tarybos, komisijos - DK 45-46str.). Taigi pirmą kartą įstatymų pagrindu buvo įteisinta socialinio dialogo bei socialinės partnerystės sistema. Socialinių partnerių - darbdavių (jų organizacijų), darbuotojų atstovų (jų organizacijų) įgaliojimai dalyvauti socialiniame dialoge. Lietuvos Respublikos darbo tarybų įstatyme nustatytas darbdavių ir profesinių sąjungų organizacijų atstovų statusas, sudarymo tvarka, veiklos pagrindai, darbo tarybų ir jos narių teisės ir pareigos, garantijos darbo tarybų nariams. Labai svarbu pabrėžti, jog Darbo kodekso socialinės partnerystės sąvoka talpina savyje dvi skirtingas situacijas:

- socialinis dialogas – kur derybose ir konsultacijose dalyvauja darbdaviai, darbuotojai bei jų organizacijos.
- Socialinis trišalis bendradarbiavimas – kai į socialinį dialogą tam tikrais atvejais įsijungia

valstybės bei savivaldybių institucijos. Tačiau svarbu paminėti, kad čia dalyvauja išskirtinai vykdomosios valdžios bei vietos savivaldos institucijos. (Lietuvos Respublikos darbo kodeksas)

Visų dalyvaujančių šalių - socialinių partnerių ir Vyriausybės įsipareigojimas laikytis susitarimų yra vadinamas socialiniu paktu. Socialinis paktas yra struktūrinė ir strateginė socialinės partnerystės išraiška. Tai visada yra atskiras susitarimas, kuris priimamas esant ypatingai konfliktinei situacijai. Derybose dalyvaujančioms šalims dažnai socialinio pakto pavadinimas atrodo nepriimtinas, todėl jis pakeičiamas kitais terminais, pavyzdžiui, susitarimu.

Toks susitarimas „Dėl trišalės partnerystės“ buvo pasirašytas 1995 m. gegužės 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės, profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų, kuriame sutarta trišaliu principu spręsti socialines, ekonomines ir darbo problemas, bendradarbiauti įgyvendinant socialinę, ekonominę ir darbo politiką, sudaryti Lietuvos Respublikos trišalę tarybą, kasmet pasirašyti metinį trišalį susitarimą. Socialinis paktas reikalingas tada, kai nėra juridinės galimybės minimaliai suderinti konfliktuojančių socialinės partnerystės šalių interesus. Tai situacijos, kuriomis dėl ekonomikos globalizacijos iškyla naujų reikalavimų rinkai. Galimos yra situacijos, kai tarp valdžios institucijų ir profesinių sąjungų yra sudaromos sutartys neatsižvelgiant į darbdavių organizacijas, tačiau socialinis paktas, kuriame nedalyvautų profesinės sąjungos ar bent jų atstovai, apskritai yra neįmanomas. Socialinis paktas vien su darbdavių atstovais negalimas. Socialinėje partnerystėje yra būtinas trišalis sutarimas, tačiau socialiniai paktai gali būti sudaromi ir dvišaliu - Vyriausybės ir profesinių sąjungų — sutarimu (Socialinis dialogas švietime, 2002)

Tai labai svarbios ir efektyvios priemonės sprendžiant iškilusius visuomenėje socialinius konfliktus, kuris padeda sumažinti įtampą tarp atskirų visuomenės sluoksnių, turinčių dažniausiai priešingus interesus. Tuo pačiu Vyriausybė ir jos institucijos išklauso suinteresuotų darbo rinkos dalyvių pozicijas ir padeda rasti visiems priimtinausią sprendimą, tuo pačiu sumažindama neigiamas pasekmes iki minimumo. Socialinis dialogas, kai lygiomis teisėmis sprendžiant įvairius darbo srities klausimus dalyvauja socialiniai partneriai, yra vienas iš demokratinės valstybės požymių. Tai sukuria sėkmingo bendradarbiavimo ir kompromiso prielaidas, padeda suderinti skirtingus socialinių partnerių interesus, siekiant ekonominės ir socialinės pažangos (Socialinis dialogas švietime, 2002).

1.5.Socialinio dialogo principai

Bendrajai prasme principai yra tarsi visos teisės sistemos stuburas. Jie daro ją logišką ir neprieštariną. Tai - teisinės sistemos pagrindas. Principai gali būti tiesiogiai įvardijami arba suprantami iš teisės normų visumos. Socialinės partnerystės principai suvokiami kaip bendriausios ir esminės nuostatos, kuriomis turi vadovautis socialiniai partneriai tarpusavio santykius grįsdami

bendradarbiavimu ir abipusiu sutarimu. Socialinei partnerystei svarbūs bendrieji darbo teisės principai, kurie pagrįsde turi tam tikrą sisteminantį poveikį viso socialinės partnerystės instituto atžvilgiu. Tačiau Darbo kodekso 40 straipsnyje yra įtvirtintos būdingiausios šiam institutui principinės nuostatos, kuriomis grindžiama socialinė partnerystė:

- 3.1. laisvų kolektyvinių derybų;
- 3.2. savanoriškumo ir savarankiškumo priimant šalis susaistančius įsipareigojimus;
- 3.3. galiojančios teisinės sistemos nepažeidžiamumo;
- 3.4. realaus įsipareigojimų vykdymo;
- 3.5. objektyvios informacijos suteikimo;
- 3.6. tarpusavio kontrolės ir atsakomybės;
- 3.7. šalių lygiateisiškumo, geranoriškumo ir pagarbos teisėtiems savitarpio interesams (Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, 2002).

Vienas iš svarbiausių yra laisvų kolektyvinių derybų principas. Teisė vesti kolektyvines derybas yra pagrindinė teisė, kuriai pritaria TDO narės, stodamos į šią organizaciją. Jos įsipareigoja gerbti, plėtoti ir sąžiningai įgyvendinti šią teisę (TDO deklaracija „Dėl pagrindinių principų ir teisių darbe“¹). Lietuvos Respublika yra TDO narė nuo 1921 metų, narystė atnaujinta nuo 1991 metų. Kolektyvinės derybos yra darbdavių ir jų organizacijų ir darbuotojų organizacijų (pirmojo lygmens profesinės sąjungos, federacijos ir konfederacijos) teisė. Teisė vesti kolektyvines derybas turi būti pripažįstama privačiame ir valstybiniame sektoriuose, ir tik ginkluotosios pajėgos, policija ir valstybės tarnautojai, dalyvaujantys valdant valstybę, gali būti išskirti kaip grupės, kurioms ši teisė nėra įgyvendinama (1949 m. TDO konvencija Nr. 98 „Dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo“).

Kolektyvinėmis derybomis reguliuojamos darbo sąlygos ir šalių santykiai, nes jos yra įpareigojančios. Pagrindinis jų tikslas - nustatyti palankesnes negu įstatymo nustatytos darbo sąlygas. Be to, individualios sutartys neturi pirmenybės palyginti su kolektyvinėmis sutartimis, išskyrus atvejus, kai jose nu-matytos darbo sąlygos yra palankesnės. Tam, kad laisvų kolektyvinių derybų teisė būtų efektyviai įgyvendinta būtina, kad darbuotojų organizacijos būtų nepriklausomos ir „nekontroliuojamos darbdavių organizacijų“ ir, kad kolektyvinės derybos vyktų be valdžios kišimosi. Tačiau tai nereiškia, kad negali būti įvestos tam tikros poveikio priemonės tais atvejais, kai šalių elgesys yra priešingas sąžiningumui arba bendrai kolektyvinių derybų praktikai. Tai gali būti sutaikinimo ir tarpininkavimo priemonės, nustatytos įstatymuose.

Be viso to, laisvos kolektyvinės derybos turi būti sąžiningos. Turi būti stengiamasi atstovaujančių pasiekti susitarimą, kuris tenkintų abi šalis. Vedant derybas reikalaujama doro elgesio, kas reiškia nepateisinamą derybų vilkinimo vengimą ir abipusį prisiimtų įsipareigojimų gerbimą, atsižvelgiant į derybų rezultatus.

Laisvų kolektyvinių derybų principas savyje talpina ir tai, kad nėra įsakmiai nurodomas derybų turinys ir derybų lygmuo. Kadangi teisė kolektyviškai derėtis suteikta ne tik vietinėms profesinėms sąjungoms ir darbdaviui, bet ir federacijoms ir konfederacijoms, todėl sprendimą dėl derybų lygmens turėtų priimti patys socialiniai partneriai. Jie patys gali parinkti tinkamiausią derybų lygmenį. Tai užtikrina kolektyvinėse derybose dalyvaujančių šalių nepriklausomybę ir laisvę.

Galiausiai reikėtų pabrėžti, jog laisvų ir savanoriškų derybų principas reiškia, kad darbuotojų organizacijos turi turėti galimybę pačios išsirinkti delegatus, kurie joms atstovaus kolektyvinėse derybose. Tokia galimybė įteisinta DK 20, 21 straipsniuose, kuriuose numatyti darbuotojų atstovavimo pagrindai, atstovavimo teisę suteikiant profesinėms sąjungoms, o jeigu įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje nėra veikiančios profesinės sąjungos ir jeigu darbuotojų kolektyvo susirinkimas darbuotojų atstovavimo ir gynimo funkcijos neperdavė atitinkamos ekonominės veiklos šakos profesinei sąjungai, darbuotojams atstovauja darbo taryba, išrinkta slaptu balsavimu visuotiniame darbuotojų kolektyvo susirinkime vadovaujantis Darbo tarybų įstatymu. (Darbo tarybų įstatymas, 2004)

Savanoriškumo principas kaip vienas iš pagrindinių socialinės partnerystės principų yra neatsiejamas nuo vienijimosi laisvės principo (TDO konvencija Nr. 98 „Dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo“). Tai reiškia, kad kolektyvinių derybų šalims visų pirma negalima primesti dalyvavimo socialinės derybose. Antra, numatytas savanoriškumo ir savarankiškumo priimant šalis saistančius įsipareigojimus, principas reiškia teisę derybų šalims laisvai pasirinkti ir svarstyti svarbius klausimus. Trečia, darbuotojų organizacijos turi turėti galimybę pačios, be valdžios kišimosi išrinkti delegatus, kurie joms atstovaus kolektyvinėse derybose bei patys nustatyti priimtinus derybų terminus. Be to, derybų lygmuo neturi būti vienašališkai nustatytas įstatymu arba valdžios nurodymu ir derybas turi būti galima vesti visais lygiais (TDO konvencija, 1991).

Neleistina, kad įstatymų leidžiamoji arba administracinė valdžia keistų socialinės partnerystės pagrindų laisvai sudarytų susitarimų turinį. Tokie veiksmai, kaip tokių susitarimų suvaržymas, išleidžiant įstatymą be šalių sutikimo, sudarytų susitarimų anuliavimas ar priverstinis galiojančių sutarčių persvarstymas aiškiai prieštarauja savanoriškų kolektyvinių derybų principui.

Tik kai kuriuos atvejus galima išskirti kaip išimtį iš šios taisyklės. Labai svarbiose tarnybose, kurių darbo sutrikimai keltų pavojų visiems arba daliai gyventojų, valstybės tarnautojų, dalyvaujančių valdant valstybę, atžvilgiu arba esant rimtai nacionalinei krizei valdžios kišimasis yra priimtinas ir leistinas. Kito pobūdžio kišimasis - priverstinis kolektyvinių sutarčių galiojimo pratęsimas įstatymu - yra leistinas tik esant kritinei padėčiai ir tik trumpą laiką.

Galiojančios teisinės sistemos nepažeidžiamumo principas, įtvirtintas DK 40 straipsnio 2 dalies 3 punkte reiškia, kad turi būti paisoma įstatymų normų. Įstatymas taikomas visiems derybų

dalyviams ir socialinės partnerystės santykio šalims. Pagal galiojančios teisinės sistemos nepažeidžiamumo principą, kolektyvinę sutartį pasirašančios šalys nesiderės ir nepasirašys tokių sutarčių, kurių klausimai turi būti reguliuojami įstatymo galią turinčiomis normomis, ir neištrauks blogesnių darbuotojams sąlygų nei numatyta įstatymuose (Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, 2002).

Vienas iš pagrindinių reikalavimų, imperatyviai numatytų įstatyme, kuris taikomas socialinės partnerystės santykiams - šalių atstovai turi turėti atstovaujamojų sutikimą vesti socialinį dialogą, o atstovaujantieji turi pasitikėti jų atstovais. Todėl daugelyje valstybių draudžiama darbuotojams atstovauti asmenų grupėms, susijusioms su darbdaviais ar nuo jų priklausomoms. Galima paminėti dar vieną reikalavimą, kuris yra bendras visiems kolektyviniams darbo santykiams. Tai šalių lygiateisiškumo principas, kuriuo remiantis kiekviena šalis gali pareikšti iniciatyvą derėtis ir inicijuoti socialinį bendradarbiavimą. Šalių atstovai yra lygūs derantis ir dalyvaujant socialinės partnerystės santykiuose.

Realaus išsipareigojimų vykdymo principo esmė – socialinio dialogo metu priimti išsipareigojimai turi būti vykdomi, tačiau tam yra būtina sąlyga. Tai yra, realiai įvertinus ekonominę-socialinę valstybės, šakos, teritorijos, įmonės padėtį, socialinės taikos išsaugojimo galimybes, socialiniai partneriai savo pareigas turi prisiimti savanoriškai, nepatirdami jokio spaudimo. Jie pasižada laikytis susitarimų ir jas sąžiningai taikyti bei vykdyti. Toks socialinių partnerių tarpusavio pasižadėjimas reiškia, kad susitarime numatytos sąlygos jiems yra privalomos. Todėl tik konsensuso būdu prisiimtose pareigose suponuojama atsakomybė už jų nesilaikymą arba nesąžiningą vykdymą. Tokia atsakomybė gali būti numatyta tiek įstatymuose, tiek šalių tarpusavio susitarimuose.

Objektyvios informacijos suteikimo principas suponuoja pareigą tiek teikti informaciją tiek sudaryti sąlygas, kad šalims būtų prieinama informacija, reikalinga prasmingoms deryboms.

Tai yra įteisinta DK 23 straipsnio 1 dalies 5 punkte, 47-48 straipsniuose, 62 straipsnio 2 dalyje bei TDO rekomendacijos Nr. 163 „Dėl kolektyvinių derybų“ 1 7 straipsnyje. Informavimas taip pat yra reglamentuotas Europos Sąjungos lygmeniu - 2002 m. kovo 11d. Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/14/EB „Dėl Europos Bendrijos darbuotojų bendros informavimo ir konsultavimo sistemos sukūrimo“.

Visų pirma, tokia pareiga yra nustatyta valstybinio ir privataus sektorių darbdaviams. Jie darbuotojų organizacijų reikalavimu turi suteikti reikalingą deryboms ekonominę ir socialinę informaciją apie derybose dalyvaujantį padalinį ar įmonę. Tik vieninteliu atveju tam tikros informacijos perdavimas gali būti sąlyginis – kai jos atskleidimas galėtų pakenkti įmonei. Tačiau tokiu atveju informacija yra vis tiek atskleidžiama išsipareigojus, kad bus laikomasi konfidencialumo. Be viso to, valdžios institucijos turi padaryti prieinamą informaciją apie bendrą

ekonominę ir socialinę šalies bei ūkio šakos būklę. Tačiau informacijos atskleidimas turi būti tokio masto, kad tai nepakenktų nacionaliniam interesui.

Tarpusavio kontrolės ir atsakomybės principas įgyvendinamas DK 14 57 straipsnio ir 66 straipsnio nustatyta tvarka. DK 66 straipsnyje išskirtinas kontrolės sistemingumo principas. Šis principas yra labai svarbus socialinių partnerių sutarimų vykdymo garantas. Pačiuose jų susitarimuose gali būti numatyta: atsakomybė už įsipareigojimų nesilaikymą, tarpusavio kontrolės tvarka, periodiškumas bei formos ir būdai. Socialiniai partneriai apsikeičia informacija apie susitarimų vykdymą, tuo pačiu kontroliuodami vieni kitus. Valstybės ar savivaldybių institucijos – kaip trišalės socialinės partnerystės šalys - taip pat turi pateikti reikiamą informaciją.

Socialinė partnerystė gali būti veiksminga tik tada, kai yra paisoma lygiateisiškumo principo. Socialiniai partneriai turi būti atstovaujami lygiais pagrindais. Bet tai nereiškia, kad darbdaviai ir darbuotojai turi būti atstovaujami vienodo skaičiaus atstovų. Šiuo atveju atstovavimas lygiais pagrindais reiškia, kad tiek darbdavių, tiek darbuotojų atstovų išsakyta nuomonė turi turėti tokią pačią reikšmę. Kiekviena šalis turi turėti galimybę pareikšti savo nuomonę bei ginti savo interesus, siekti optimaliausio kompromiso. Nereikia pamiršti, kad trišalio socialinio pakto atveju valstybinės valdžios institucijų atstovai taip pat turi lygias teises (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: Socialinė partnerystė, 2004).

Geranoriškumo principas reikalauja, kad socialinėse derybose darbdaviai ir profesinės sąjungos derėtųsi sąžiningai ir stengtųsi pasiekti susitarimų. Sąžiningos derybos yra būtinos, nes tik tuomet gali užsimegzti pasitikėjimu pagrįstas ryšys.

Pagarba teisėtiems savitarpio interesams negali būti išreikalauta įstatymu, bet gali būti pasiekta savanoriškomis ir nuolatinėmis abiejų šalių pastangomis, užtikrinant šalių lygiateisiškumą bei puoselėjant geranoriškumą. Principas, reikalaujantis abipusiškai gerbti kolektyvineje sutartyje įrašytus įsipareigojimus, yra aiškiai nurodytas TDO 91 rekomendacijos 3 punkte. Jei viena šalis vykdo savo prisiimtus įsipareigojimus, būtina, kad ir kita šalis, nepažeisdama geranoriškumo ir pagarbos principų, vykdytų susitarimą. Abipusė pagarba socialinės partnerystės santykiuose yra labai svarbus teisės derėtis elementas, kuris turėtų būti puoselėjamas tam, kad būtų sukurti tvirtais pagrindais paremti darbo santykiai.

Taigi Lietuvoje, vadovaujantis Europos Sąjungos valstybių patirtimi, stengiamasi socialiniams partneriams suteikti kuo didesnę vaidmenį reguliuojant darbo santykius ir mažinti valstybės galimybę imperatyviai reguliuoti šiuos santykius. Būtent šį procesą apibūdina sąvokos – socialinė partnerystė, socialinis dialogas – kurios naudojamos darbdavių ir darbuotojų atstovų derybų ir konsultacijų procesui apibūdinti.

3. VAIKŲ GLOBOS NAMŲ VEIKLOS PLANO TOBULINIMO, BENDRADARBIUJANT SU SOCIALINIAIS PARTNERIAIS TYRIMO ORGANIZAVIMAS, EIGA, REZULTATAI

3.1. Vaikų globos namų veiklos nuostatai

Mokslinis tyrimas naudojamas norint atsakyti į klausimus ir išspręsti problemas, atskleisti faktus ir jų tarpusavio ryšius. Tyrimas atliekamas sistemingai, sudarant tyrimo instrumentą. Remiamasi pagrindinėmis humanistinėmis filosofijos, pedagogikos, vadybos idėjomis.

Vaikų globos namų misija :

Vaiko parengimas savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje.

Vaikų globos namų vizija:

- Aktyvus, kūrybingas, humanistinės pasaulėžiūros, kritinio mąstymo ir aukštų dvasinių vertybių pilietis;
- Šeimyninio autonomiškumo principo įgyvendinimas;
- Aukšta vidinė kultūra ir profesinės darbuotojų tobulėjimas.

Šiuose namuose gyvena:

- našlaičiai, likę be tėvų globos vaikai,
- atėmus iš tėvų tėvystės teise.
- teismo sprendimu paimti vaikai neatimant tėvystės teisių
- pripažinus tėvus nežinia kur esančiais arba neveiksniais, kurie neatlieka tėvų pareigų.

Taipogi gyvena vaikai iš socialiai remtinų šeimų, kuriuose tinkamos vaikų gyvenimo ir ugdymo sąlygos. Vaikų globos namuose vaikai gyvena grupėse, o mokosi artimiausioje aštuonmetėje ar vidurinėje mokyklose. Grupės sudarytos iš mokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų.

Šiuose globos namuose gali būti laikinai apgyvendinti ir nemokamai maitinami buvę auklėtiniai moksleiviai ar studentai, atvykę atostogų, sukakus 18m. ir dėl įvairiausių priežasčių negalintys įsidarbinti, gauti gyvenamosios vietos.

Globos namų darbuotojai sprendžia įvairias vaikų problemas: tarpininkavo ir atstovavo ginant vaikų teisėtus interesus, tvarkant reikalus už įstaigos ribų, padeda vaikams spręsti jų turto administravimo ir kitas problemas. Vaikams taip pat teikiamos ir kitos socialinės paslaugos: darbinių įgūdžių ugdymas, laisvalaikio, ugdymo organizavimas ir kitos.

Vaikai dalyvavo piešinių konkursuose. Globos namų Jaunučių choras pastoviai dalyvauja renginiuose vykstančiuose Vaškų vidurinėje mokykloje, Grūžių skyriuje, vaikų globos namų renginiuose. Per metus pastatomi du spektakliai, neakivaizdinė kelionė „Mes lankome pasaulį“, „Trys paršiukai“. Vasaros metu vaikams yra organizuojamos stovyklos, kiekvieną vasarą vaikai važiuoja vasaroti į tėvų namus ar pas gimtinačius. Taipogi ir į turistinius, išvykas, kiekvieną vasarą nepriekaištingu elgesiu pasižymintis vaikai vyksta į Norvegiją.

3.2. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Tyrimo problema išreiškiama klausimais:

Kaip tobulinamas vaikų globos namų veiklos planas socialinės partnerystės aspektu? Kokias veiklos plano stiprybes ir silpnybes išvelgia socialiniai partneriai? Koks socialinių partnerių bendradarbiavimo lygmuo tarpusavy, gerinant vaikų gyvenimo sąlygas?

Tyrimo objektas: socialinės partnerystės nauda tobulinant vaikų globos namų veiklos planą.

Tyrimo tikslas: ištirti vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo galimybes socialinės partnerystės aspektu.

Tyrimo uždaviniai:

- pateikti socialinės partnerystės naudą per teorinį pagrindimą;
- aptarti socialinės partnerystės būdingus bruožus
- atskleisti socialinės partnerystės tarp globos namų ir kitų institucijų realizavimo būdus;
- ištirti vaikų globos namų ir konkrečių įstaigų socialinio bendradarbiavimo ypatumus.

Tyrimo metodai:

- mokslinės literatūros analizė;
- Grūžių vaikų globos namų dokumentų, Lietuvos Respublikoje galiojančių teisinių aktų analizė;
- kokybinė socialinės situacijos regioniniame miestelyje analizė;
- kokybinis tyrimas – interviu su socialiniais partneriais;

Tyrimo imtis:

tyrimas vykdomas įstaigose, su kuriomis bendradarbiauja vaikų globos namai. Tyrime dalyvauja 12 skirtingų įstaigų asmenų, su kuriomis bendradarbiauja globos namai. Grūžių vaikų globos namų direktorė

Respondentų atrankos kriterijai:

- įstaigų darbuotojai bendradarbiaujantys su vaikų globos namais;
- vaikų globos namų direktorė.

3.3. Kokybinis interviu, kaip socialinio tyrimo metodas

C. M. Charles (1999) apibūdina apklausią kaip skatinančių veikslių seką, naudojamą atsakymams iš tiriamųjų ir informantų gauti. C. M. Charles išskiria dvi tyrimuose labiausiai taikomas apklausos rūšis: interviu (pokalbis) arba anketinė apklausa.

Mokslininkai K. Kardelis (2005) ir G. Merkys (1995) teigia, jog socialiniuose moksluose apklausa yra bene plačiausiai paplitęs tyrimo metodas. Viena vertus, tai gali rodyti metodo patikimumą, taip pat metodo populiarumą, dėl tariamo paprastumo. Manoma, kad nėra nieko lengvesnio kaip atlikti apklausą. Toks požiūris į interviu metodą gali sumenkinti jo reikšmę moksliniuose tyrimuose. Mat daugelyje tyrimų nesilaikoma apklausos metodo metodologijos ir sudarant klausimyną, bei renkantis tiriamųjų grupes, vykdamas tyrimo procedūras, atliekant analizę.

Pasak Kardelio (2005) į apklausą galima žiūrėti kaip į komunikacijos procesą, kuris apima šiuos *pagrindinius kintamuosius*:

1. asmuo, atliekantis apklausą, vadinamas interviu gavėjas arba apklausėjas;
2. žmogus arba grupė, kuriuos apklausia, vadinami respondentais;
3. apklausos dažniausiai atliekamos standartizuotomis metodikomis;
4. apklausa atliekama įvairiomis sąlygomis, galinčiomis turėti įtakos jos eigai bei rezultatams;
5. apklausa vienpusė komunikacija, kurią valdo interviu gavėjas.

Kardelis (2005) pabrėžia, kad negalima suabsoliutinti apklausos kaip vienintelio metodo asmenybei tirti, nes iš respondento gautoji informacija atspindi realią situaciją pagal tai, kaip tą realybę priėmė ir apdorėjo kiekvienas individas.

Remiantis Bailey (1987) svarbu įvertinti galimus informacijos iškreipimus, kurie gali atsirasti dėl įvairių žmogaus sąmonėje atspindinčių socialinės praktikos bruožų.

Kardelio teigimu „interviu – tai viena iš apklausos rūšių, integruotų į stebėjimo metodų grupę, o kartu tai abipusis sandėris tarp klausiančiojo ir atsakančiojo“ (Kardelis, 2005). Kardelio tiriamasis interviu apibrėžiamas kaip tyrėjo inicijuotas dviejų asmenų pokalbis, kurio tikslas – gauti būtiną tyrimo uždaviniams informaciją; būdingas tiriamojo interviu bruožas tas, kad visa informacija gaunama žodžiu.

Cohen, Manion (1989) nurodo trejopą tiriamojo interviu *metodo paskirtį*:

1. tiesioginė ir pagrindinė priemonė reikiamai informacijai gauti;
2. priemonė iškeltai hipotezei patikrinti;
3. gali būti panaudotas kartu su kitais metodais ir renkantis informaciją, ir įvertinant kitus metodus;

Kardelis (2005) tyrimo praktikoje nurodo keturis interviu *metodo tipus*:

1. struktūrizuotas – klausimai ir visa procedūra numatomi iš anksto, ir interviu eigoje mažai kas keičiama, šiuo atveju situacija yra apibrėžta;
2. nestruktūrizuotas – be detalaus plano, klausinėjama laisva forma; situacija atvira, galinti keistis;
3. neprimestinis – kilęs iš psichiatrijos, kada nesistengia išlaikyti numatytos pokalbio linijos, pasiduoda pokalbio eigai;
4. kryptingas – klausinėjantysis ypatingą dėmesį kreipia į subjektyvius respondento atsakymus apie jam žinomą situaciją, su kuria jis susipažino prieš interviu; iš gautų atsakymų tyrėjas gali spręsti, ar pasitvirtino jo iškelta hipotezė, ar ne.

Kokybinio tiriamojo interviu *tikslas* – „prasiskverbti į respondento vidinį pasaulį, kuris iš anksto nėra žinomas netgi pačiam respondentui“ (Kvale, 1996). Šis mokslininkas teigia, jog tiriamasis interviu tai ne informacijos iškėlimas iš „gelmės į paviršių“, visais atžvilgiais tai dialogas tarp interviuoto ir respondento, kurio metu vyksta naujo turinio formavimas. Turinys pasikeičia, kada jį bandoma pristatyti. Autoriaus teigimu, kokybinis tiriamasis interviu „skirtas pažinti pasaulį tokį, kokį jį mato pašnekovas, atskleisti žmogaus pergyvenimų prasmę, atsiribojant nuo išankstinių bandymų teikti mokslinius apibendrinimus“ (Kvale, 1996)

Kvale (1996) skiriami septyni kokybinio tiriamojo interviu *etapai*:

- **Temos pasirinkimas** – tikslo formulavimas, tiriamosios temos autorinės koncepcijos aprašymas;
- **Tyrimo planavimas** – planuojama tam, kad būtų gautos žinios, kurių siekiama;
- **Interviu vykdymas** – interviuotojo uždavinys trumpam sukurti kontaktą, kuris leistų bendravimui peržengti tik mandagaus pokalbio ar įprasto nuomonių pasikeitimo ribas, interviu gavėjas yra pats tiriamojo interviu instrumentas.
- **Šifravimas** – medžiagos paruošimas analizei. Žodinių tekstų perkėlimas ant popieriaus, sakytinės kalbos „išvertimas“ į rašto kalbą;
- **Analizė** – atsižvelgiant į tikslą, temą, interviu duomenų kilmę, pasirinkti optimaliausią analizės metodą;
- **Vertifikacija** – įsitikinti rezultatų patikimumu ir valdumu;
- **Ataskaitos parengimas** – naudotų metodų ir gautų rezultatų aprašymas, atsižvelgiant į mokliškumo, etinius, produkto skaitomumo kriterijus.

Taikant interviu metodą, daugelio autorių nuomone, neišvengiama ir problemų. Kardelis (2005) nurodo šias pagrindines problemas:

1. informacijos, gautos interviu būdu, patikimumas. Siekiant didesnio apklausos patikimumo, reikia stengtis sumažinti visas galimas paklaidas, kurios gali atsirasti ir dėl respondento, ir dėl

interview gavėjo kaltės. Paklaidą galima sumažinti aiškiai formuluojant klausimus, laikantis apklausos procedūros, kad respondentas turėtų supratimą, apie ką kalbama.

2. taikant žodinių interviu, nesunku paaiškinti tyrimo tikslą, tačiau laisva interviu atsakymų forma apsunkina duomenų apdorojimą be to, sunkiau nuspręsti, kaip toliau tęsti interviu, nes po atsakymo reikia priimti sprendimą. Visa tai rodo, kad interviu, kaip apklausos metodas, yra gana sudėtingas, reikalaujantis tam tikro pasiruošimo.

Taigi, nors **pagrindinė kokybinio tiriamojo interviu metodologinė problema** – kaip gauti patikimas ir valdžias žinias apie socialinę realybę, remiantis skirtingais tarpusavyje sąveikaujančių žmonių požiūriais.

Tačiau, **kokybinio tiriamojo interviu privalumas** – galimybė aprėpti daugelio pašnekovų požiūris į konkretų objektą ir aprašyti įvairiapusi, prieštaravimų kupiną žmoniškąjį pasaulį.

3.4. Pasvalio rajono Grūžių vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo socialinės partnerystės aspektu operacionalizacija

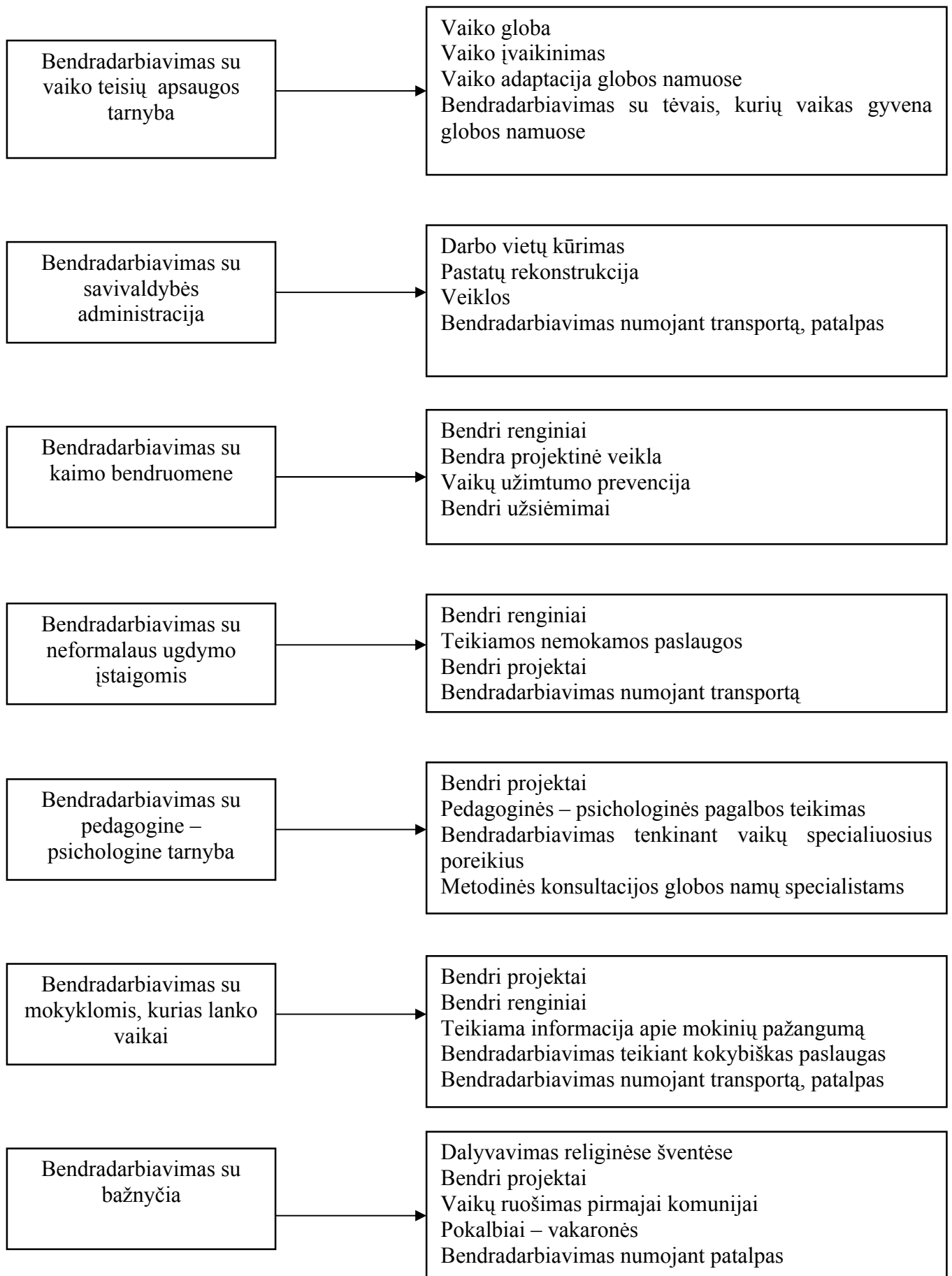
Kadangi tyrimo tikslas - ištirti vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo galimybes socialinės partnerystės aspektu, tai remiantis Grūžių vaikų globos namų veiklos planu, įvairia mokslinė literatūra, buvo operacionalizuotas tyrimo objektas ir parengta jo atskleidimo metodika.

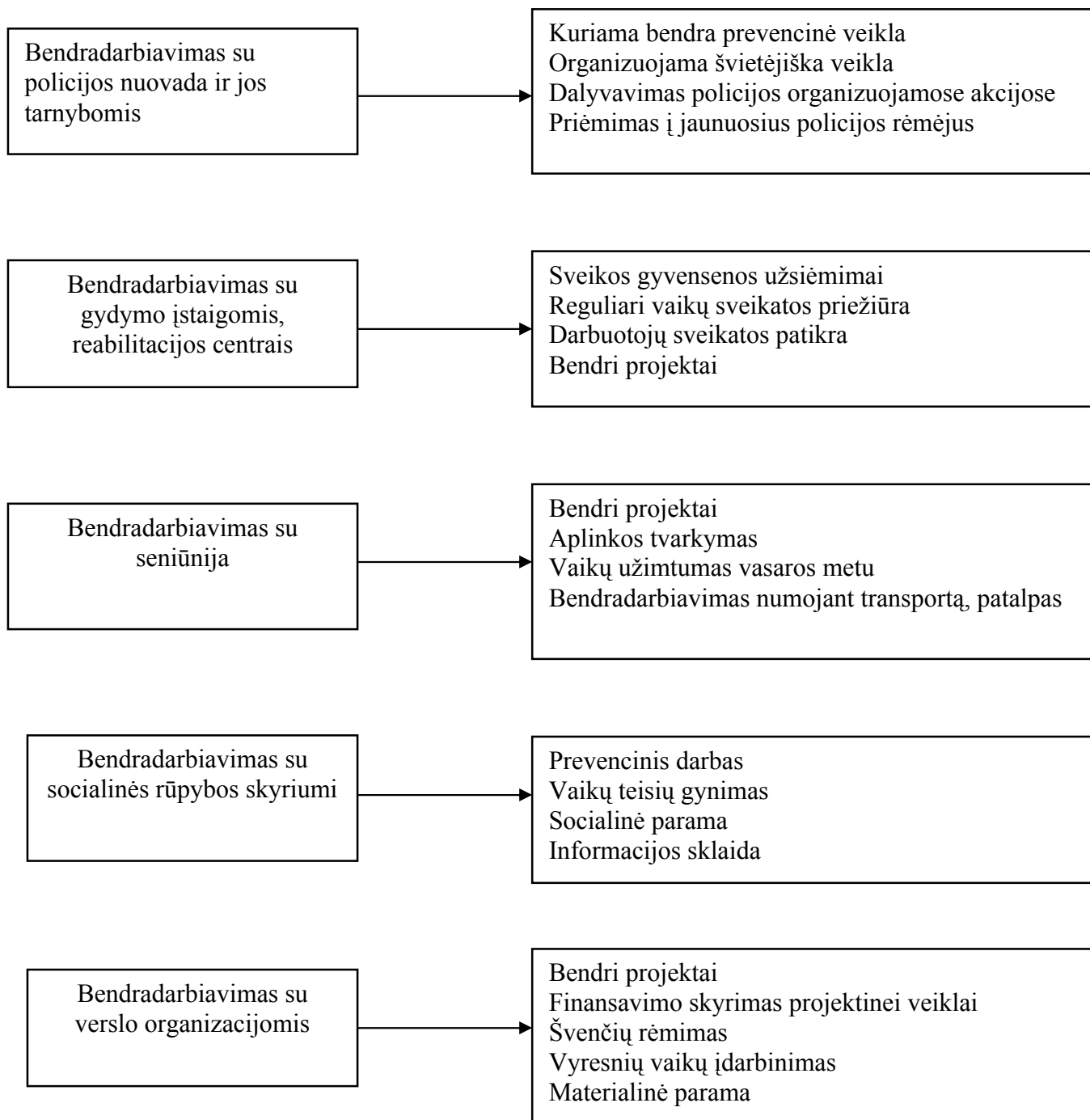
Analizuojant vaikų globos namų dokumentaciją, buvo išskirti pagrindiniai socialiniai partneriai, buvo išsiaiškinta, kad vaikų globos namai daugiau ar mažiau bendradarbiauja su visomis minėtomis institucijomis, tačiau bendradarbiavimo kokybę supranta ne vienodai. Taip pat yra ir neveiksnių bendradarbiavimo sričių. Be to, buvo išsiaiškinta, kad institucijos bendradarbiauja ir tarpusavy, vaikų globos namų labui.

1. pav. Vaikų globos namų veiklos kryptys socialinėje aplinkoje

Vaikų globos namų socialinė partnerystė su kitomis institucijomis

3.5. Tyrimo instrumento – interviu protokolo pagrindimas

Siekiant išsiaiškinti vaikų globos namų socialinių partnerių nuomonę apie bendradarbiavimo tobulinant vaikų globos namų planą, nuomonę, tyrime buvo naudotas kokybinis tiriamasis interviu. Kokybinis tiriamasis interviu buvo pasirinktas todėl, kad šis metodas leidžia aprėpti pašnekovų skirtingus požiūrius į konkretų objektą ir aprašyti iš to kylančius prieštaravimus, pastarąjį vertinant. Taip pat kokybinis tiriamasis interviu sudaro galimybę pažinti pašnekovo požiūrį apie kalbamą objektą, o kartu per dialogą pašnekovui sudaroma galimybė „iškalbėti“ turinį.

Remiantis vadovo patvirtintu, vaikų lobos namų veiklos planu, bendradarbiavimo sutartimis buvo operacionalizuotas tyrimo objektas ir parengta jo atskleidimo metodika.

Remiantis šiuo teoriniu modeliu buvo parengtas tyrimo instrumentas: kokybinio tiriamojo interviu klausimynas (1 priedas). Klausimyną sudarė du diagnostiniai blokai, kuriuose suformuluoti atviri klausimai.

Atviri klausimai ledo tyrėjai lanksčiau vesti interviu, atsižvelgiant į atsakymą, formuluoti kitą klausimą, teirautis papildomos informacijos, sužinoti respondento žinių lygį, vertinant vaikų globos namų veiklą, bendradarbiavimą su socialiniais partneriais.

3.6. Ekspertų imties charakteristika

Imtis – tai iš populiacijos (arba generalinės aibės) tyrimui atrinktų asmenų grupė, kuri sudaroma pagal tam tikrus principus, siekiant kad ji kiek galima tiksliau apibūdintų tiriamąją populiaciją (Rašymas, 1993). Mokslinėje literatūroje aprašoma daug tiriamųjų pasirinkimo būdų, tačiau vienas pagrindinių – imties atsitiktinumo principas. Kardelio (2005) nuomone visi populiacijos elementai turi turėti vienodas galimybes pateikti imtį

Išskiriami du pagrindiniai tiriamųjų grupių parinkimo būdai:

1. tikimybinis, kai kiekvieno tiriamos populiacijos elemento tikimybė pakliūti į imtį yra žinoma ir
2. netikimybinis, kai tiriamųjų pasiskirstymas populiacinėje grupėje nėra žinomas. Abiem atvejais tiriamųjų grupių parinkimo būdai skirsis. (Kardelis, 2005)

Tyrimo ekspertais pasirinkti Pasvalio miesto švietimo įstaigų vadovai, Savivaldybės tarybos švietimo ir sporto skyriaus atstovai, policijos nuovados pareigūnai, vaiko teisių apsaugos atstovas, seniūnijos, kaimo bendruomenės, neformalaus ugdymo, bažnyčios, medicinos ir reabilitacijos įstaigų atstovai. Verslo organizacijų atstovai. Šį ekspertų imties pasirinkimą lėmė bendradarbiavimo su vaikų globos namais glaudumas.

Tyrimo imtį galima pavadinti kaip reprezentatyvią neatsitiktinę, nes respondentai buvo pasirinkti ne atsitiktinai, bet taip, kad patektų visos institucijos su kuriomis vaikų globos namų administracija bendradarbiauja vaikų globos namų labui. Duomenys bus apdorojami analizuojant respondentų atsakymus, ši analizė bus lyginama su Grūžių vaikų globos namų administracijos pateiktais teiginiais į interviu klausimus. Taip pat bus parengtas vaikų globos namų socialinės partnerystės su kitomis institucijomis veiklos modelis. Apklausiant respondentus siekta išsiaiškinti apie įstaigų, kuriose jie dirba, bendradarbiavimo kokybę su vaikų globos namais.

Apklausoje dalyvavo 13 ekspertų. Pagal įstaigų pobūdį jas galima paskirsti keliais blokais: švietimo įstaigų atstovai, savivaldybės padaliniai, pirmosios pagalbos tarnybos, įstaigos susiję su vaikų globos namų aplinka. Respondentai vidutiniškai dirba apie 20 metų, respondentų pasiskirstymas pagal geografinę padėtį beveik vienodas.

2 lentelė

Tyrimo imtį sudarančių respondentų sąrašas

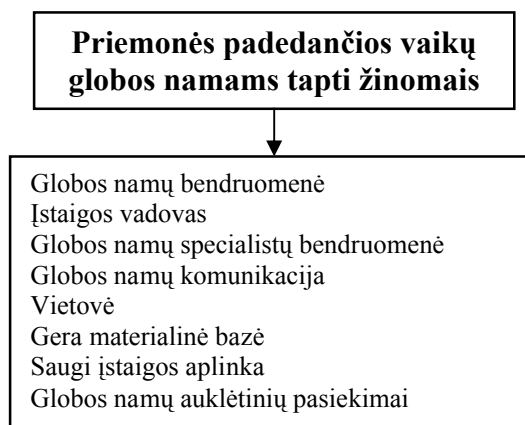
Respondento vardas, pavardė	Užimamos pareigos	Įstaigos pavadinimas	Įstaigos pobūdis
A. Kanišauskienė	Pasvalio skyriaus vedėja	Vaiko teisių apsaugos tarnyba	Savivaldybės padalinys
R. Užuotas	Pasvalio savivaldybės administratorius	Pasvalio rajono savivaldybė	Savivaldybės padalinys
E. Jasiūnienė	Socialinė darbuotoja	Pasvalio rajono, Vaškų seniūnija	Savivaldybės padalinys
R. Ožalinskienė	Skyriaus vedėja	Pasvalio rajono Socialinės paramos ir rūpybos skyrius	Savivaldybės padalinys
E. Butrimienė	Direktorė	Pasvalio sporto mokykla	Švietimo įstaiga
G. Žukovsienė	Direktorė	Pedagoginė – psichologinė tarnyba	Švietimo įstaiga
R. Dambrauskienė	Direktorė	Vaškų vidurinės mokyklos Grūžių skyrius	Švietimo įstaiga
R. Vasilevičienė	Viešosios tvarkos skyriaus specialistė	Pasvalio rajono policijos komisariatas	Pirmosios pagalbos įstaiga
B. Nevulienė	Pediatrė	Viešoji įstaiga, Pasvalio pirminės priežiūros centras	Pirmosios pagalbos centras
R. Simonavičius	Kunigas	Grūžių kaimo bažnyčia	Su globos namų aplinka susijusi įstaiga
G. Domarkienė	Bendruomenės pirmininkė	Grūžių kaimo bendruomenė	Su globos namų aplinka susijusi įstaiga
R. Želvys	Verslininkas	UAB „Pas Rimą“	Su globos namų aplinka susijusi įstaiga
D. Kazickienė	Direktorė	Grūžių vaikų globos namai	Švietimo įstaiga

Tyrimo imties charakteristika

Tyrimo empirinė bazė	Bendradarbiavimo ekspertai
Pasirinktų apklausti ekspertų skaičius	13
Sutikusių atsakyti į užduotus klausimus skaičius	13
Respondentų pasiskirstymas pagal veiklos sritį: <ul style="list-style-type: none"> • švietimo skyriaus atstovai • savivaldybės padalinių atstovai • pirmosios pagalbos atstovai • su globos namų veikla susiję atstovai 	4 4 2 3
Respondentų pasiskirstymas pagal veiklos įstaigoje laiką (metais): <ul style="list-style-type: none"> • iki 5 • 5 – 10 • 10 – 20 • 20 – 30 • 30 - 40 	2 3 1 6
Respondentų pasiskirstymas pagal geografinę padėtį: <ul style="list-style-type: none"> • Pasvalio miestas • Pasvalio rajonas 	7 6
Apklausos atlikimo laikas	2009 01 31 – 03 15

3.7. Apklausos administravimo metodika

Pasirenkant empirinio tyrimo respondentus, buvo orientuojamasi į įstaigas su kuriomis vaikų globos namai bendradarbiauja glaudžiausiai. Apklausai atlikti pirmiausiai buvo sudarytas įstaigų su kuriomis bendradarbiavo ar dabar bendradarbiauja vaikų globos namų administracija. Buvo siekiama apklausti kuo įvairesnių įstaigų atstovus. Sudarant interviu klausimus buvo išvelgtos pagrindinės priemonės, kuriomis tobulėja vaikų globos namų planas socialinės partnerystės aspektu.

2 pav. Priemonės padedančios globos namams tapti žinomais

Susisiekus su būsimu respondentu, telefonu buvo trumpai supažindinama, kokių tikslų ji juos kreipiamasi. Jiems sutikus bendradarbiauti atliekant tyrimą, buvo susitarta dėl pokalbio laiko. Visi dvylika respondentų sutiko dalyvauti atliekant tyrimą „vaikų globos namų veiklos plano tobulinimas socialinės partnerystės aspektu“, tačiau dauguma respondentų nepanoro viešinti savo duomenų. Dažniausias motyvas – nenoras viešintis dėl galimos jų atsakymų interpretacijos ir atitinkamos išankstinės nuomonės apie jų kompetenciją sudarymo.

Atvykus pas respondentą, tyrimo situacija ir eiga pristatoma išsamiau: pristatomas tyrimo tikslas, kas siekiama tyrimu išsiaiškinti, kokiems tikslams bus panaudoti tyrimo rezultatai. Respondentas buvo informuojamas, apie kitus apklausiamuosius, apie tyrimo ataskaitos duomenis. Keli respondentai pateikė norą gauti galutinius tyrimo rezultatus.

Nors šiandiena vyrauja tendencija, kad respondentai nenoriai atsakinėja į klausimus, ji pasitvirtino tik iš dalies. Įstaigų glaudžiausiai bendradarbiaujančių su vaikų globos namais atstovai į pateiktus klausimus atsakinėjo gan išsamiai, nebijojo išsakyti trūkstumų grandžių bendradarbiavimo labui. Keli respondentai į klausimus atsakinėjo vangiai, tačiau ne todėl, kad nenorėjo teikti informacijos, o todėl, kad globos namų ir jų bendradarbiavimas nepakankamas, arba jo visai nėra.

4. TYRIMO REZULTATAI

4.1. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su savivaldybės padaliniais

Vaikų globos namai bendradarbiauja su daugeliu savivaldybės padalinių, tačiau glaudžiausiai su vaiko teisių apsaugos tarnyba, savivaldybės administracija, socialinės paramos ir rūpybos skyriumi.

Svarbiausieji vaiko teisių apsaugos tarnybos uždaviniai yra šie:

1. Užtikrinti vaiko teisių apsaugą ir šią apsaugą reglamentuojančių įstatymų bei kitų teisės aktų įgyvendinimą ir priežiūrą;

2. Rengti ir įgyvendinti priemones vaiko teisių apsaugai, jo teisių pažeidimų prevencijai gerinti;

3. Atstovauti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka vaiko teisėms ir jo teisėtiems interesams teismuose;

4. Ginti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka vaiko teise šeimoje, globėjų (rūpintojų) ir įtėvių šeimose bei šeimynose, valstybės ir savivaldybės institucijose bei įstaigose, nevyriausybinių institucijų, organizacijų ir fizinių asmenų įsteigtose vaikų globos įstaigose ir kartu su vaiko tėvais (įtėviais), globėjais (rūpintojais), įstaigų darbuotojais šalinti aplinkybes, dėl kurių pažeidžiamos vaiko teisės;

5. Organizuoti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka be tėvų globos likusių vaikų globą (rūpybą) šeimose bei šeimynose, valstybės ir savivaldybės institucijose bei įstaigose, nevyriausybinių institucijų, organizacijų ir fizinių asmenų globos įstaigose;

6. Organizuoti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka įvaikinimą.

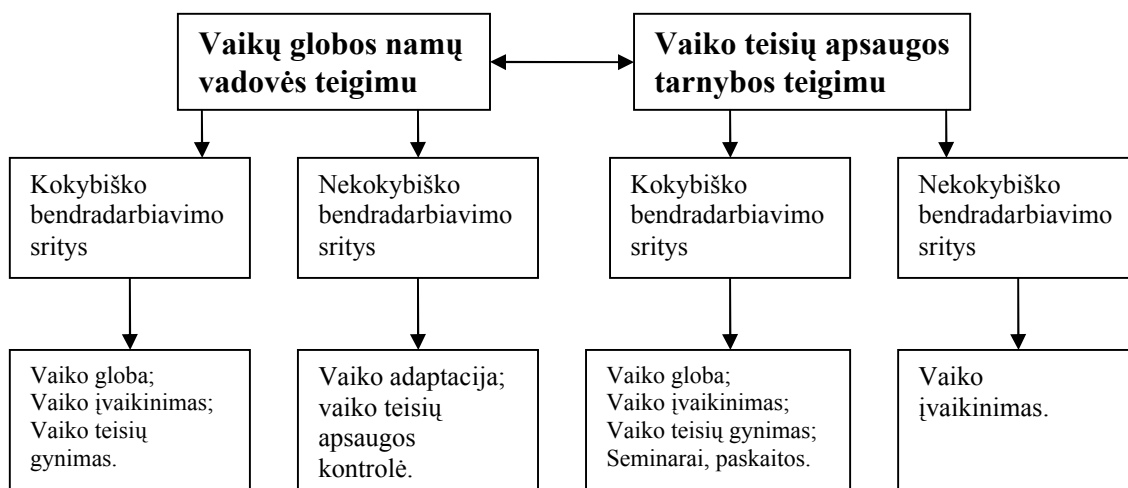
Grūžių vaikų globos namų administracija bendradarbiauja su Pasvalio rajono vaiko teisių tarnyba. Globos namų vadovė pabrėžia, kad bendradarbiavimas yra gan glaudus, remiasi teisiniais aktais, bei sutartimis.

Kaip kokybiško bendradarbiavimo aspektus vadovė apibrėžia vaiko globą, vaiko įvaikinimo procesus, taip pat vaikų teisių gynimą. Vaiko teisių tarnyba taip pat sutinka su bendradarbiavimo kokybe ir teigia „*Su vaikų globos namų administracija bendradarbiaujame gana glaudžiai. Vaiko teisių tarnyba yra savarankiška vaiko teisių laikymosi priežiūros ir kontrolės valstybės institucija, taigi mes reguliariai stebime šeimas, kuriose galimi vaiko teisių pažeidimai. Neretai iš šių šeimų vaikai yra laikinai paimami ir talpinami į vaikų globos namus. Šie vaikai dažnai stokoja socialinių įgūdžių, taigi sudarydami vaiko paėmimo aktą ir perduodami globos namų specialistams labiau užtikriname tikslingą jų darbą su šiuo vaiku*“.

Taip pat bendradarbiaujame su globos namais kreipiantis į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo, vaiko globos, įvaikinimo. Mums labai kokybiškai išeina bendradarbiauti teismų atžvilgiu, pasitarus,

išsikėlus bendrus tikslus, apibendrinus išvadas, vaikų gerovei numatome kuriems vaikams būtų tikslinga apriboti tėvų valdžią. Taip pat kartu vykstame į bendrus užsiėmimus, seminarus, paskaitas taip nuolat tobulindami bendrą priemonių planą vaiką gražinti į šeimą.“.

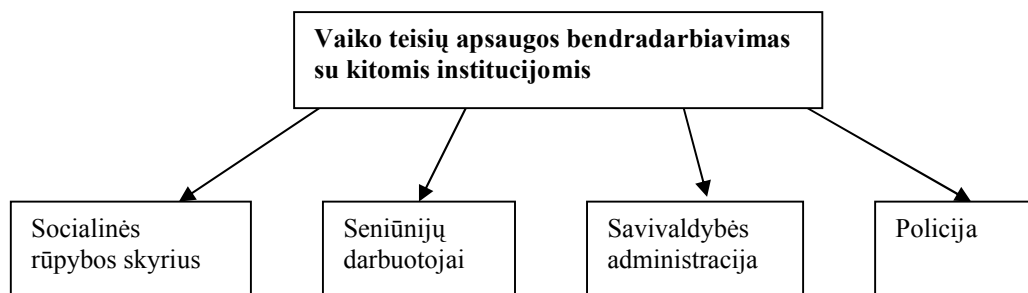
Nors 2007 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl Lietuvos respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos nuostatų patvirtinimo“ Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, kuriai yra pavaldi vaiko teisių tarnyba, vienas iš pagrindinių uždavinių yra prižiūrėti ir kontroliuoti, kaip įgyvendinamos vaiko teisių apsaugos priemonės, tačiau globos namų vadovė šią sritį įvardina kaip neveiksnią. Tuo tarpu vaiko teisių apsaugos tarnybos vadovė mano, kad ne taip kokybiškai sekasi vaiko įvaikinimas, tačiau jos manymu tai ne bendradarbiavimo, o susidariusios situacijos pasekmė. „Kadangi dažniausiai globos namuose gyvena ne vienas vaikas, o su broliais ir seserimis nėra didelio noro juos išskirti, taip pat visada yra viltis, kad vieną dieną jų tėvai ims gyventi visuomenėje priimtina socialinę gyvenimą ir vaikai bus gražinti į šeimą“.

3 pav. Vaikų globos namų ir vaiko teisių tarnybos socialinė partnerystė

Pasiteiravus apie kitas **institucijas su kuriomis bendradarbiauja vaiko teisių apsaugos tarnyba** vaikų globos namų labai ir vaikų globos namų direktorė ir vaiko teisių apsaugos vedėja teigia, kad glaudžiausiai bendradarbiauja su tomis institucijomis su kurių pagalba galima gražinti vaiką į šeimą. Vaiko teisių apsaugos vedėja mano, kad „Tai priklauso nuo situacijos. Dėl vaiko patalpinto į vaikų globos namus, šeimos nuolat bendradarbiaujame su seniūnijų socialinėmis darbuotojomis, kurios pastoviai stebi šeimą, padeda jai vykdyti nurodymus, kuriuos įvykdžius vaikas bus gražinamas į šeimą.“

Taip pat bendradarbiaujame ir su savivaldybės administracija talpinant vaiką į kitus globos namus, jam nepritapus šiuose. Ginant vaiko teises bendradarbiaujame su socialinės rūpybos skyriumi, policijos nuovada“.

4 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Globos namų vadovė tikisi kad vaiko teisių apsaugos specialistai, globos namų vaikų labui bendradarbiaus ir su Pedagogine-psichologine tarnyba. Taip pat su mokyklomis kuriose mokosi globos namų vaikai.

Pasvalio savivaldybės administracijos direktorius teigia, kad Grūžių vaikų globos namai yra vieninteliai Pasvalio rajone, taigi šiems vaikams padeda kuo tik gali.

Administratorius teigia „*Kadangi mano manymu globos namai yra labai specifinė įstaiga taigi jiems kasmet skiriame kiek galime daugiau lėšų. Taip pat esame įsteigę kaip tik galima daugiau darbo vietų, kadangi manome, jog taip vaikai bus labiau prižiūrimi, didesnė galimybė gauti kokybiškas socialines paslaugas. Kadangi globos namai yra 20 km. nuo Pasvalio, ir nėra patraukli vieta dirbti specialistams, savivaldybės administracija nusprendė darbuotojus vežti į darbą valdišku transportu, taip pat pateikus prašymą suteikiame vienkartinę išmoką studijoms apmokėti“.*

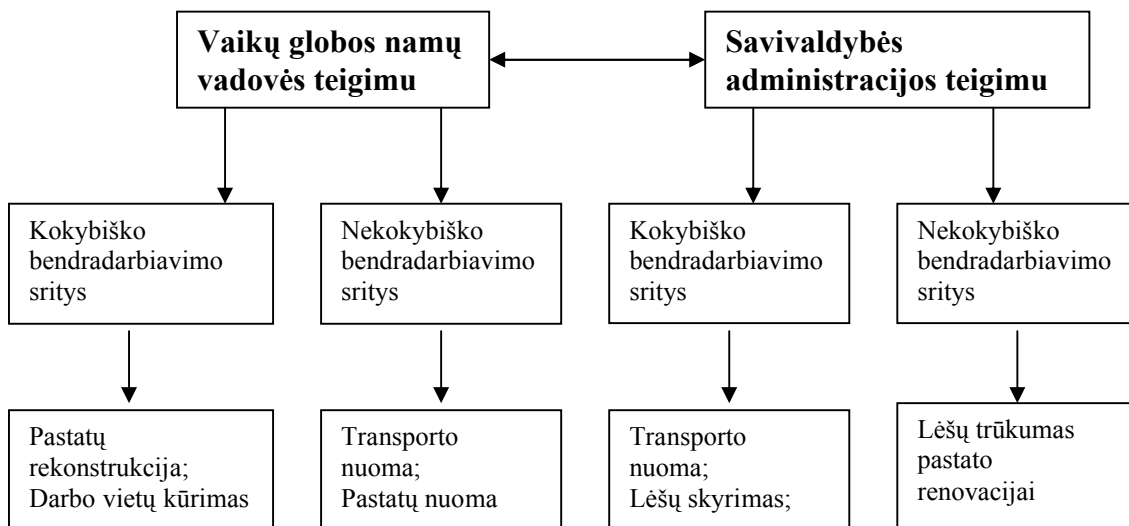
Tačiau globos namų vadovė mano kad ši, gan įtakinga institucija prie globos netekusių vaikų galėtų prisidėti ženkliai. Ji mano kad savivaldybės administracija prisideda tik techniniais klausimais. „*Savivaldybės administracija mus kuruoja pastatų rekonstrukcijos ir darbo vietų kūrimo klausimais“.*

Paklausus **kokios paslaugos neveiksnios**, globos namų vadovė paminėjo transporto ir patalpų nuomą. „*Nors teoriškai transportą mes galime išsinuomoti, tačiau ne visuomet tai pavyksta, nes jis beveik visuomet būna užimtas, be to savivaldybės mikroautobusas nesutalpina visų norinčių važiuoti vaikų. Šiuo atveju savivaldybės administracija mums siūlo vežti vaikus dviem autobusais, tačiau šioje situacijoje vėl atsiranda kliūčių. Tokiu atveju reikia daugiau lydinčių asmenų, nes vienas lydintis asmuo gali važiuoti tik su 8 vaikais, taip pat reikia dviejų vairuotojų.“*

Tuo tarpu **savivaldybės administracija teigia, kad gan kokybiškai atlieka šias paslaugas:** „*Labiausiai pasiteisina bendradarbiavimas nuomojant transportą, globos namuose vaikų nemažai, todėl jiems nelengva išvykti į ekskursijas. Savivaldybės administracija visada nemokamai paskolina mikroautobusą, taip pat juo vežame globos namų darbuotojus į seminarus, konferencijas“.* Tuo

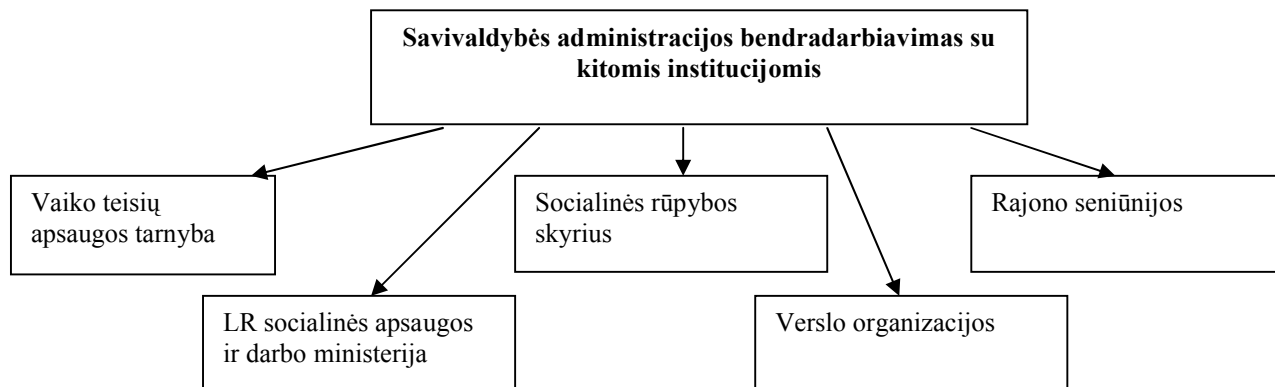
tarpu vaikų globos namų vadovė tiksis iš savivaldybės gauti paramą pastato renovacijai, nors dabar teigiama kad tam nėra lėšų.

Taigi šioje bendradarbiavimo srityje vadovų nuomonės išsiskiria. Tokiu atveju galima daryti išvadą, kad ne visuomet pavyksta įvykdyti vaikų globos namų veiklos plano, dėl vaikų, gyvenančių vaikų globos namuose užklasinės veiklos, užsibrėžtus tikslus.

5 pav. Vaikų globos namų ir savivaldybės administracijos socialinė partnerystė

Dėl bendradarbiavimo su kitomis institucijomis ir savivaldybės administratoriaus ir vaikų globos namų vadovės nuomonės sutampa. Jie abu teigia kad glaudus bendradarbiavimas būtinas vaikų globos gerovei didinti. Direktorė mano, kad savivaldybės administracija vaikų globos namų labai bendradarbiauja su LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vaiko teisių apsaugos tarnyba, socialinės rūpybos skyriumi, rajono seniūnijomis, verslo organizacijomis. Administracijos direktorius jai antrina „*Jei iškyla problemos susijusios su vaikų globos namais visada stengiamės jas spręsti su socialinės rūpybos skyriumi, taip pat klausiamo vaiko teisių apsaugos specialistų nuomonės. Taip pat palaikome ryšius su LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, rajono seniūnijomis, verslo organizacijomis*“

6 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Galima pabrėžti, jog vaiko teisių apsaugos specialistai taip pat paminėjo Pasvalio savivaldybės administraciją, kaip vieną ir institucijų su kuriomis jie bendradarbiauja Grūžių vaikų globos namų labui.

Vienas iš glaudžiausių bendradarbiavimų turėtų būti vaikų globos namų ir socialinės paramos ir rūpybos skyriaus, nes būtent šis skyrius kuruoja vaikų globos namus.

Pagrindiniai **socialinės paramos ir rūpybos skyriaus uždaviniai** yra šie:

- Teikti paramą žmonėms, siekti gražinti jų gebėjimus pasirūpinti savimi bei įgalinti integruotis visuomenėje;
- Siekti, kad parama būtų teikiama toms gyventojų grupėms, kurioms šios paramos labiausiai reikia, didinti socialinės paramos efektyvumą;
- Užtikrinti minimalų pragyvenimo lygį laikinai nepritekliaje atsidūrusioms šeimoms;
- Teikti kokybiškas pagalbos namuose paslaugas, padėti žmonėms atgauti fizines ir psichines funkcijas, skatinti socialinių paslaugų gavėjų aktyvumą.

Socialinės paramos ir rūpybos skyrius globos namams teikia šias paslaugas:

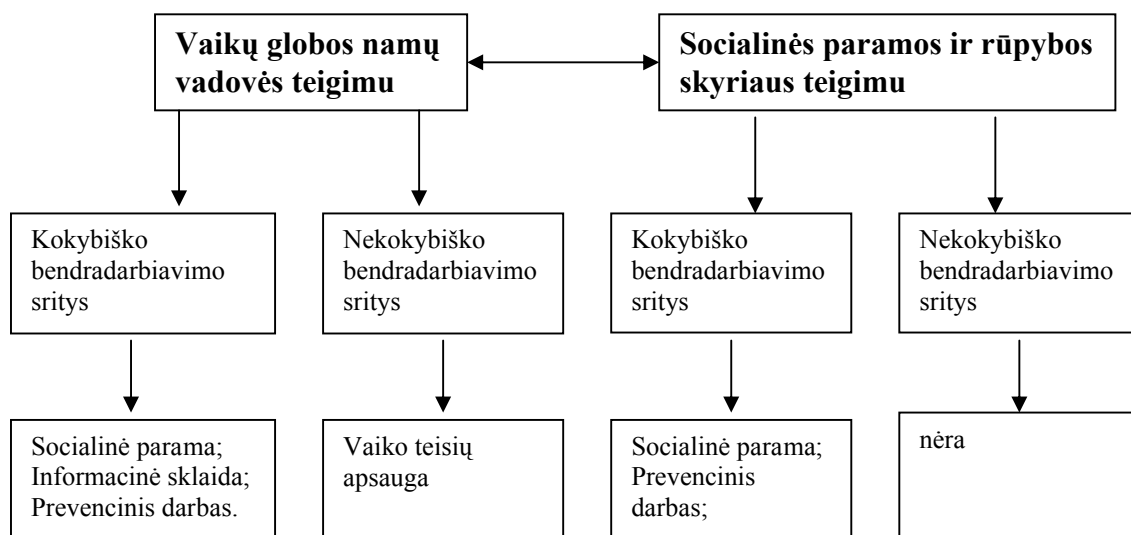
- Konsultuoja, teikia informaciją socialinės rūpybos klausimais.
- Organizuoja paslaugų teikimą.
- Organizuoja vaikų globą ir slaugą.
- Rengia ir teikia teismui dokumentus dėl globos ar rūpybos nustatymo. Prižiūri ir kontroliuoja kaip globėjai bei rūpintojai atlieka savo pareigas.
- Pagal galimybę teikia specialaus transporto paslaugas.
- Organizuoja būsto ir aplinkos pritaikymo paslaugas.

Socialinės paramos ir rūpybos skyriaus vedėja, maloniai sutiko duoti interviu apie socialinę partnerystę su vaikų globos namais. *„Mūsų bendradarbiavimas yra tiesioginis, nes mes kuruojame globos namus. Todėl su administracija bendraujame gan dažnai apie visus jiems ir mums rūpimus klausimus, situacijas. Taip pat kuriame geresnes sąlygas darbuotojams, kokybiškesnę specialistų pagalbą“*. Socialinės rūpybos ir paramos vedėja, teigia jog jų institucija ta vieta, kur dažniausiai sprendžiamas vaiko likimas. *„Kartą per mėnesį darome susirinkimus ir aptariame labiausiai probleminių šeimų situaciją. Sprendžiame kaip būtų galima kokybiškiausiai atlikti vaiko atėmimo iš tėvų procesą.“* Globos namų direktorė pritaria socialinės paramos ir rūpybos vedėjai ir teigia, kad su socialinė rūpybos skyriumi bendra veikla vyksta teikiant socialinę paramą, informacinę sklaidą, prevencinį darbą.

Pasiteiravus apie **veiksnius ir neveiksnius bendradarbiavimo sferas**, socialinės paramos ir rūpybos skyriaus vedėja vienareikšmiškai pasakė mananti, jog visos jų teikiamos paslaugos kokybiškos ir veiksnios. Tačiau globos namų direktorė paklausta to paties klausimo, kaip vieną iš

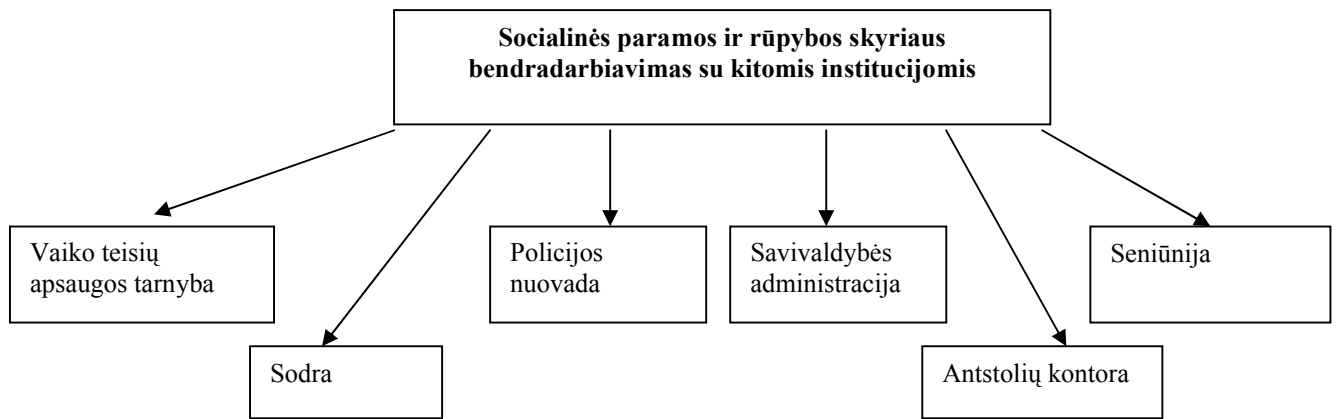
neveiksnių paslaugų paminėjo vaiko teisių gynimą. Nors Vaiko apsaugos nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos bendrosios nuostatos teigia, jog „Valstybės, vietos savivaldos institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys privalo saugoti vaiką nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos. Sveiko gyvenimo būdo propagavimas ir vaikų teisinis švietimas - svarbios valstybės socialinės politikos ir veiklos kryptys“. Tai ir patvirtindama socialinės paramos ir rūpybos skyriaus vedėja pateikė vieną atvejį, kur jos nuomone socialinės paramos ir rūpybos skyrius yra bejėgiai. „Neveiksnūs yra pavieniai atvejai, pavyzdžiui šiuo metu nieko negalime padėti jaunuoliui sulaukusiam 18 metų, niekaip negalime jam surasti gyvenamo būsto. Arba kitas vaikiną niekaip nepritampa jokioje aplinkoje, jam taip pat kol kas negalime pasiūlyti gyvenamos įstaigos pagal jo poreikius“.

Taigi galima daryti išvadas, kad ne visos bendros veiklos tarp vaikų globos namų ir socialinės paramos ir rūpybos skyriaus yra kokybiškos.

7 pav. Vaikų globos namų ir socialinė paramos bei rūpybos skyriaus socialinė partnerystė

Pasiteiravus respondentės, **su kokiomis organizacijomis ar įstaigomis bendradarbiauja socialinės paramos ir rūpybos skyrius vaikų globos namų naudai**, buvo išdėstyta daug institucijų. „Glaustai bendradarbiaujame su vaiko teisių apsaugos specialistais, taip pat su policija. Sprendžiant vaiko patalpinių į vaikų globos namus tariamės su seniūnijos socialinėmis darbuotojomis. Dėl globos namų finansavimo tariamės su savivaldybės administracija“. Šiuo klausimu jai antrina ir vaikų globos namų direktorė „Vaikų globos namų labai socialinės paramos ir rūpybos skyrius gan dažnai bendradarbiauja su vaiko teisių tarnyba, Sodra, antstolių kontora. Taip pat glaudžiai bendradarbiauja su savivaldybės administracija“.

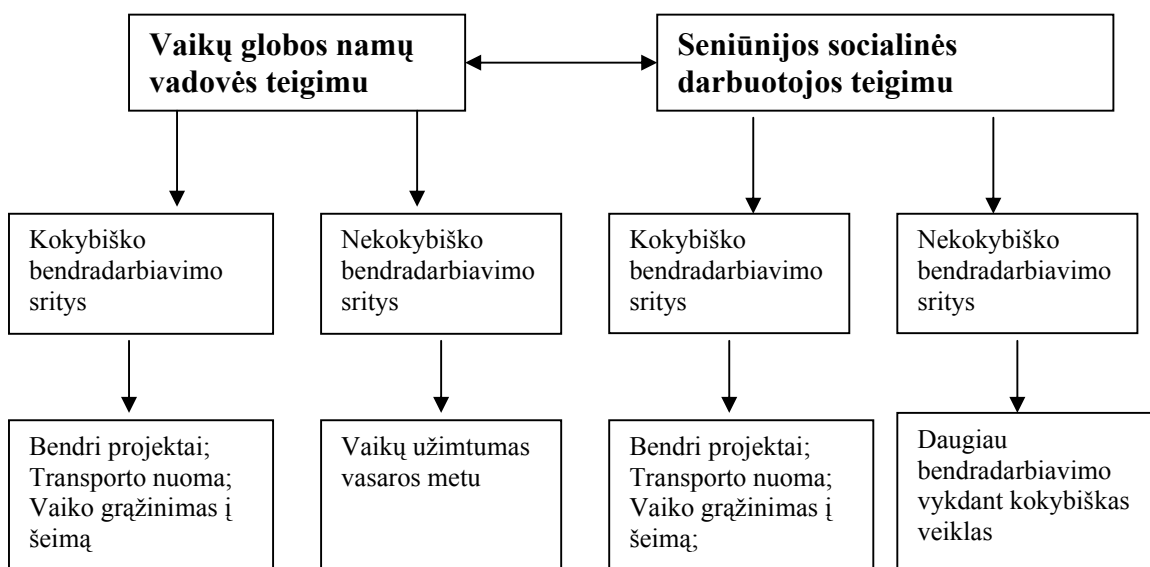

8 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Dar viena svarbi įstaiga tobulinant vaikų globos namų veiklos planą – seniūnija. Pokalbis vyko su **Vaškų seniūnijos socialine darbuotoja, atsakinga už rizikos grupės šeimomis**. Būtent šiose šeimose augantys vaikai dažniausiai talpinami į vaikų globos namus. Šios šeimos reguliariai stebimos, joms keliami reikalavimai kuriuos įvykdžius vaikai būna gražinami į šeimą. Socialinė darbuotoja teigia „*Su globos namais bendradarbiaujame vaikų labui. Mūsų pareiga stebėti rizikos grupės šeimas ir jose augančius vaikus, jei yra netinkamos sąlygos mes iš šių šeimų vaikus paimeame ir talpiname į vaikų globos namus.*“ Tačiau jų darbas ne vien stebėti šeimas, mokyti jas socialinių įgūdžių. „*Nesvarbu kad tėvams laikinai apribotos teisės ir vaikas auga globos namuose, mes pastoviai lankome šiuos tėvus ir padedame jiems spręsti atsiradusias kliūtis dėl kurių jų vaikai negali būti su jais. Be kita ko mes esant palankioms sąlygoms vaikus nuvežame pas tėvus savaitgaliams, atostogoms*“. Vaikų globos namų direktorė teigia, kad bendrai tariamasi dėl vaikų paviešėjimo pas tėvus ar giminaičius. Be to vyksta bendri projektai, renginiai. Socialinė darbuotoja pasidžiaugė, kad „*Visas reikalingas bendradarbiavimas yra kokybiškas, glaudžiausias jis su globos namų specialistais, su jų pagalba galime kokybiškiau atlikti savo pareigas, taip pat daugiau gero padaryti vaikų labui*“

Su šia institucija bendradarbiaujama taip pat ir ne dėl tiesioginių darbų. „*Taip pat mūsų seniūnija pasirašiusi su globos namais sutartį dėl autobuso ir patalpų nuomos lengvatinėmis sąlygomis.*“ Teigia seniūnijos darbuotoja. Taip pat mano ir vaikų globos namų direktorė „*vyksta bendri projektai, iš seniūnijos numojame patalpas ir transportą, bendrai tvarkome aplinką*“.

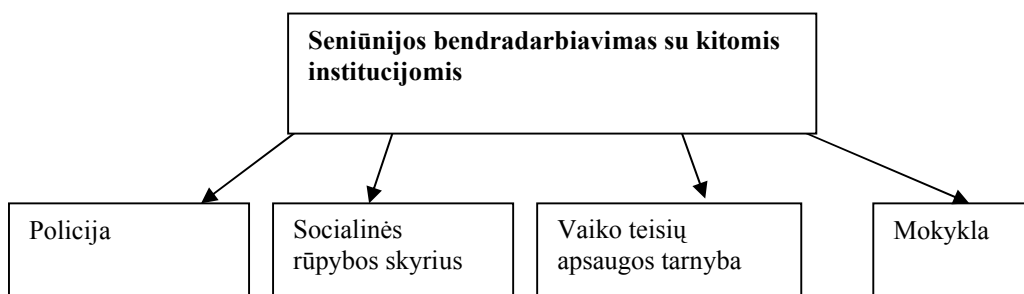
Deja abi respondentės vardina ir **neveiksnius veiklas vykdančias vaikų globos namų veiklos planą**. Seniūnijos socialinė darbuotoja mano jog „*Galėtų dažniau vykti bendri projektai, taip pat galėtų būti glaudesnis bendradarbiavimas dėl vaiko gražinimo į šeimą*“. O globos namų vadovė mano, kad reikėtų bendrai padirbėti sprendžiant vaikų vasaros užimtumo klausimus.

9. Vaikų globos namų ir seniūnijos socialinė partnerystė

Seniūnija, viena iš glaudžiausiai bendradarbiaujančių įstaigų gerinant vaikų globos namų veiklą. Ši įstaiga taip pat glaudžiai bendradarbiauja vaikų globos namų labai su daugeliu įstaigų. Seniūnijos socialinė darbuotoja teigia „*Glaudžiai bendradarbiaujame su policijos pareigūnais sprendžiant globos klausimus, jei reikia su jų pagalba sprendžiame iškilusius klausimus su vaiko paėmimu iš šeimos. Taip pat bendradarbiaujame su socialinės rūpybos skyriumi. Su jais sprendžiame klausimus susijusius su vaikų gerove, rengiame susirinkimus kuriuose kartu rengiame individualius „vaiko grąžinimo į šeimą“ priemonių planus. Be abejo tariamės dėl vaikų likimo su vaiko teisių apsaugos specialistais. Būna atveju kai mokykla mums praneša apie netinkamą vaiko priežiūrą namuose, tokiu atveju taip pat tikriname situaciją“.*

Globos namų vadovė mano kad seniūnija bendradarbiauja su vaiko teisių apsaugos tarnyba ir mokykla. Taigi galima daryti išvadas, jog globos namų vadovė neturi visos informacijos apie seniūnijos bendradarbiavimą vaikų globos namų labai.

10 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labai

Išanalizavus savivaldybės padalinių veiklą, bendradarbiavimą vaikų globos namų labui, **galima daryti išvadas**, jog visi padaliniai savo veiklą šiuo klausimu vykdo teigiamai. Daugiausiai vaikų globos namų labui bendradarbiavimas vyksta su socialinės rūpybos ir paramos skyriumi, seniūnija ir jos darbuotojais, mažiau su savivaldybės administracija. Daugiausiai bendradarbiaujama vaikų gražinimo į šeimą atžvilgiu. Mažiausiai sulaukiama pagalbos nuomojant transportą, taip pat visi respondentai teigia, jog reikėtų daugiau rašyti projektų vaikų globos namų veiklos planui tobulinti.

Visi savivaldybės padalinių atstovai nurodė po keletą kitų įstaigų su kuriomis bendradarbiauja vaikų globos namų labui. Daugiausiai bendradarbiaujama su seniūnijų darbuotojais, vaiko teisių apsauga, policija.

4.2. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su švietimo įstaigomis

Šiame tyrime pasirinktos tos švietimo organizacijos su kuriomis dažniausiai globos namai bendradarbiauja kasdieninėje veikloje. Tai mokykla, kurioje mokosi dauguma globos namų auklėtinių, pedagoginė psichologinė tarnyba, sporto mokykla.

Mokyklos pareiga teikti informaciją. Visų mokyklą lankančių ar besirengiančių tai daryti vaikų globėjai turi teisę nemokamai ir laiku gauti visapusišką informaciją apie veikiančias mokyklas, įgyvendinamas švietimo programas, taikomus mokymo būdus ir formas. Be to, tėveliai ar globėjai iš mokyklos ir mokytojų turi nuolatos gauti informaciją apie vaiko ugdymo sąlygas, jo pasiekimus mokykloje ar sunkumus, su kuriais jis susiduria.

Pasirinkimo teisė. Kiekvienas tėvelis ar globėjas gali dalyvauti parenkant vaiko ugdymo programą, mokymo formas ar konkrečią mokyklą.

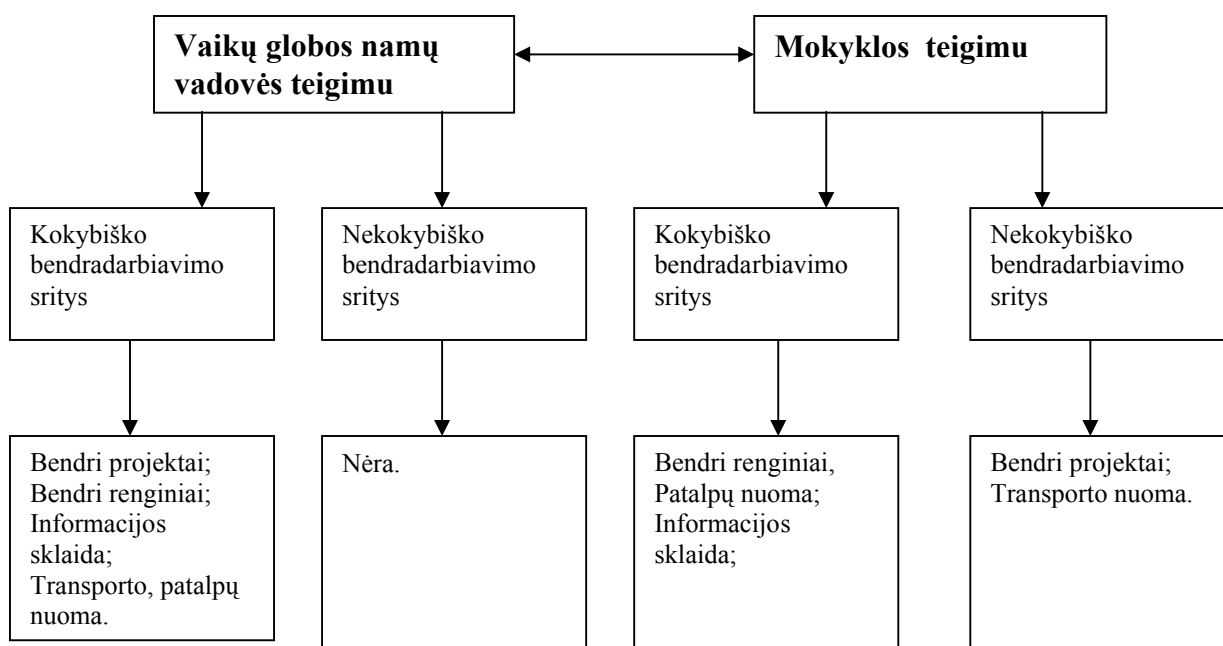
Teisė dalyvauti mokyklos savivaldoje. Tėveliai turi teisę dalyvauti mokyklos, kurią lanko jų vaikai, savivaldos institucijų veikloje.

Grūžių vaikų globos namai lanko keturias Pasvalio rajono mokyklas. Dauguma vaikų lanko Pasvalio r. Vaškų vidurinės mokyklos, Grūžių pagrindinio ugdymo skyrių. Šios mokyklos pavaduotoja labai džiaugiasi bendradarbiavimu su globos namų darbuotojais vaikų labui. „*Su globos namų administracija bendraujame beveik kiekvieną dieną. Kadangi dauguma jų globojamų vaikų lanko mūsų mokyklą. Dažniausiai bendraujame su globos namų specialistais dėl vaikų specialiųjų poreikių tenkinimo. Su specialiąja pedagoge kartu sprendžiame kokius vaikus reikia tirti pedagoginėje psichologinėje tarnyboje, kuriems vaikams reikia daugiau pagalbos darant namų darbus, kokios atvykusių į globos namus vaikų mokymosi spragos. Su socialine pedagoge bendraujame vaikų elgesio ir užimtumo klausimais. Pastoviai teikiame informaciją apie vaikų pažangumą, pamokų lankomumą“.*

Globos namų direktorė taip pat džiaugiasi **kokybišku bendradarbiavimu su mokyklomis**. Ji mano, kad su mokykla vykdomi bendri projektai, bendri renginiai, teikia daug naudos ne tik vaikams, bet ir gerina globos namų ir mokyklų santykius. „Be to mokykla mums nuomoja patalpas, transportą. Taip pat teikia informaciją apie vaikų pažangumą, lankomumą“

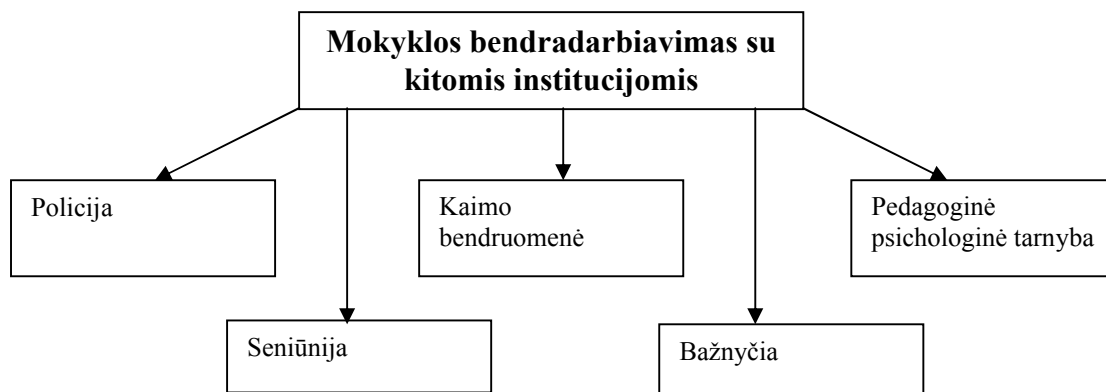
Mokyklos pavaduotoja teigia, jog kartu **vykdomos veiklos yra gan kokybiškos**, mokykla vaikų globos namams nuomoja sporto salę, vaikai du kartus per savaitę ateina į aktų salę dainuoti. „Tai peraugo į gražią tradiciją, kad mes visada globos namų vaikų chorą kviečiame dalyvauti mūsų rengiamuose renginiuose, tėvų susirinkimuose, paskaitose“ – džiaugiasi mokyklos pavaduotoja.

Paklausus apie **bendradarbiavimo spragas** globos namų direktorė teigia kad visos bendros veiklos daugiau ar mažiau yra vykdomos. Mokyklos pavaduotoja apgailestauja dėl transporto, kurį ne visuomet išnuomoja, taip pat mano kad įmanoma rašyti daugiau bendrų projektų. Taigi galima daryti išvadas, kad mokykla ir vaikų globos namai bendradarbiauja vaikų globos namų auklėtinių labui.

11 pav. Vaikų globos namų ir mokyklų socialinė partnerystė

Vaikų globos namų direktorės teigimu **mokykla, globos namų vaikų labui, bendradarbiauja** su seniūnija, kaimo bendruomene, bažnyčia. Tuo tarpu mokyklos pavaduotoja vardija kitas institucijas. „Nemažai yra institucijų su kuriomis bendradarbiaujame globotinių labui: pirmiausia tai bendradarbiaujame su pedagogine psichologine tarnyba, klausiamės teirujamės, domimės kaip galėtume kuo kokybiškiau padėti specialiujų poreikių vaikams, augantiems globos namuose. Taip pat bendradarbiaujame su seniūnijos socialinėmis darbuotojomis, teirujamės apie vaikų globos namuose augančių auklėtinių tėvus, prašome reikiamų dokumentų. Reikalui esant krepiamės ir į policiją, tačiau dažniau su policija bendradarbiaujame remdamiesi prevencine veikla“.

12 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Pasvalio rajone neformalaus ugdymo įstaigos yra trys. Tai muzikos mokykla, dailės mokykla ir sporto mokykla. Kadangi vaikų globos namuose dauguma vaikinių ir iš jų beveik visi mėgsta sportuoti, taigi Grūžių vaikų globos namai daugiausiai bendradarbiauja su sporto mokykla. Sporto mokyklos administracijai suteikus sąlygas vaikų globos namų auklėtiniams naudotis jų paslaugomis nemokamai, nuo šių metų vaikai aktyviai užsiima sportine veikla.

Pagrindiniai lankomi būreliai tai lengvoji atletika, krepšinis. Ateityje žadama vaikus priimti į bokso būrelį. Visą šildymo sezoną, viena kartą per savaitę vaikai važiuoja į sporto mokyklos baseiną.

Globos namų direktorė į jai užduotą klausimą apie **bendradarbiavimą su neformalaus ugdymo įstaigomis globos namų vaikų labui** atsako trumpai. „Kadangi globos namai yra tolokai nuo neformalaus ugdymo įstaigų, todėl ne visada išeina visus vaikus vežioti į treniruotes ar pamokas“. Taip pat direktorė apgailestauja, kad niekad nepavyksta išsinuomotį sporto mokyklos mikroautobuso, tačiau džiaugiasi, kad jau pradėti organizuoti bendri renginiai.

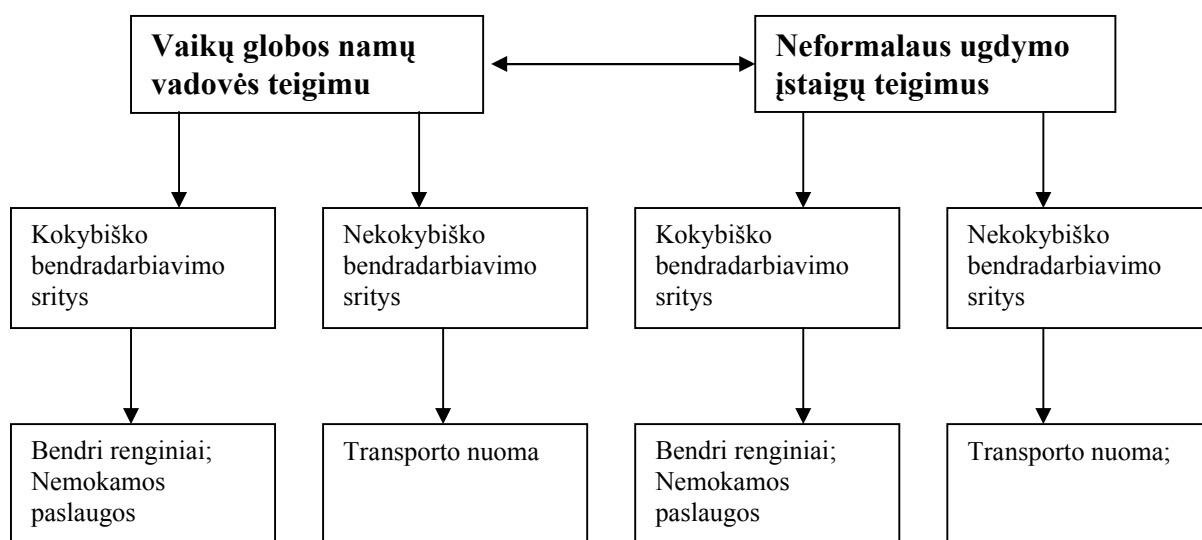
Sporto mokyklos vedėja sako „Mūsų rajone Grūžių vaikų globos namai yra vienintelė tokio tipo institucija. Mes gailėdami šių likimo nuskriaustų vaikų jiems suteikiame nemokamą galimybę lankyti sporto būrelius, maudytis baseine. Gaila kad mūsų bendradarbiavimas prasidėjo tik šiais mokslo metais, tačiau džiaugiuos, kad vaikai pas mus baseine lankosi kartą per savaitę, jiems tai patinka ir mes jaučiamės nors šiek tiek prisidėję prie geresnio vaikų globos namų augintinių gyvenimo“.

Kalbant apie **neveiksnius bendradarbiavimo sritis** abu respondentai yra panašios nuomonės. Sporto mokyklos vedėjas teigia, kad „Kadangi globos namai yra 20km. atstumu nuo Pasvalio kur ir yra sporto mokykla, tai nemažas trukdis vaikams lankyti visus norimus užsiėmimus“. Pasvalio savivaldybė yra pasirašiusi su vaikų globos namais sutartį dėl autobuso nuomos, tačiau šis autobusas yra tik 9 vietų, o vaikų norinčių lankyti sporto mokykla yra daugiau, be to šis autobusas taip pat veža savivaldybės darbuotojus į seminarus, paskaitas, todėl nėra galimybės jį nuomoti

reguliariai, nėra galimybės vaikų pastoviai vežti į treniruotes. Taip pat daugelis varžybų vyksta savaitgaliais, tačiau vairuotojų darbo grafikas yra penkias dienas per savaitę todėl jie atsisako savaitgaliais vaikus kur nors vežti.

Sporto mokyklos direktorė taip pat sutinka su tuo, jog globos namai yra ne kartą prašę išsinuomoti sporto mokyklos autobusą ekskursijoms, tačiau apgailestauja, kad sporto mokyklos sportininkai vis važiuoja į rungtynes, todėl negali šiuo klausimu padėti.

Taip pat sporto mokykla yra pareiškus norą ateityje rengti bendrus projektus, kadangi globos namų vaikai sportuoja nemokamai, bendri projektai sudarytų galimybę įsigyti sportui reikalingo inventoriaus.

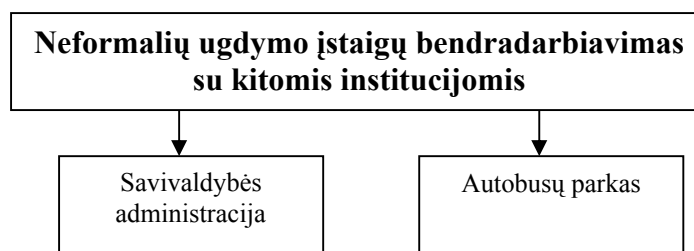

13 pav. Vaikų globos namų ir neformalaus ugdymo įstaigų socialinė partnerystė

Paklausus vaikų globos namų vadovės, su kokiomis jos manymu įstaigomis turėtų **bendradarbiauti neformalaus ugdymo įstaigos vaikų globos namų labui**, ji atsakė kad šioms įstaigoms nėra poreikio su kuo nors bendradarbiauti vaikų globos namų labui.

Tačiau sporto mokyklos vedėjas mano visiškai kitaip. Jis teigia „*Dėl globos namų auklėtinių lankymo sporto būrelius buvo tartasi su Pasvalio savivaldybėje dirbančiais atsakingais asmenimis. Buvo sutarta, kad laikui bėgant bus pakoreguotas Pasvalio autobusų stoties grafikas, kad vaikai galėtų važinėti po pamokų į sporto mokyklą ir būtų sudarytos sąlygos jiems grįžti po treniruočių į globos namus. Taip pat buvo pasirašytas susitarimas, kad šie vaikai galėtų visus užsiėmimus lankyti nemokamai*“.

Taigi galime daryti išvadą, jog globos namų administracija ne visada yra informuojama apie kitų su vaikų globos namais susijusių įstaigų, sutartis, veiklas, diskusijas, gerinant vaikų globos namų

14 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Savivaldybės **pedagoginė psichologinė tarnyba** yra savivaldybės biudžetinė švietimo įstaiga, teikianti specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą vaikams, tėvams (ar vaiko globėjams, rūpintojams), gyvenantiems savivaldybės teritorijoje ir joje veikiančioms švietimo ir vaikų globos įstaigoms.

Tarnybų specialistai kaupia ir analizuoja informaciją apie sudėtingas psichologines problemas, bendrąsias miesto, rajono ugdymo įstaigų bendruomenių psichologinio klimato tendencijas. Tuo remdamiesi, rengia prevencines programas, teikia informaciją visuomenei, inicijuoja metodikų kūrimą, inovacijų diegimą, atlieka tyrimus vaiko brandai bei intelektui įvertinti, pagal kuriuos ugdymo įstaigos gali taikyti ugdymo programas, padedančias vaikams adaptuotis visuomenėje ir įsisavinti mokymo medžiagą. Taigi pareiškus norą teikiame pagalbą ir Grūžių vaikų globos namų auklėtiniams, darbuotojams, padedame spręsti iškilusias problemas susijusias su mūsų teikiamomis paslaugomis. Teigia pedagoginės psichologinės tarnybos vedėja.

Vaikų globos namų direktorės manymu globos namai **su psichologine pedagogine tarnyba bendradarbiauja gan glaudžiai**. *„Prašome jų pagalbos teikiant vaikams pedagoginę psichologinę pagalbą, bendraujame tenkinant vaikų specialiuosius poreikius. Pedagoginė psichologinė tarnyba mums teikia metodines konsultacijas“*.

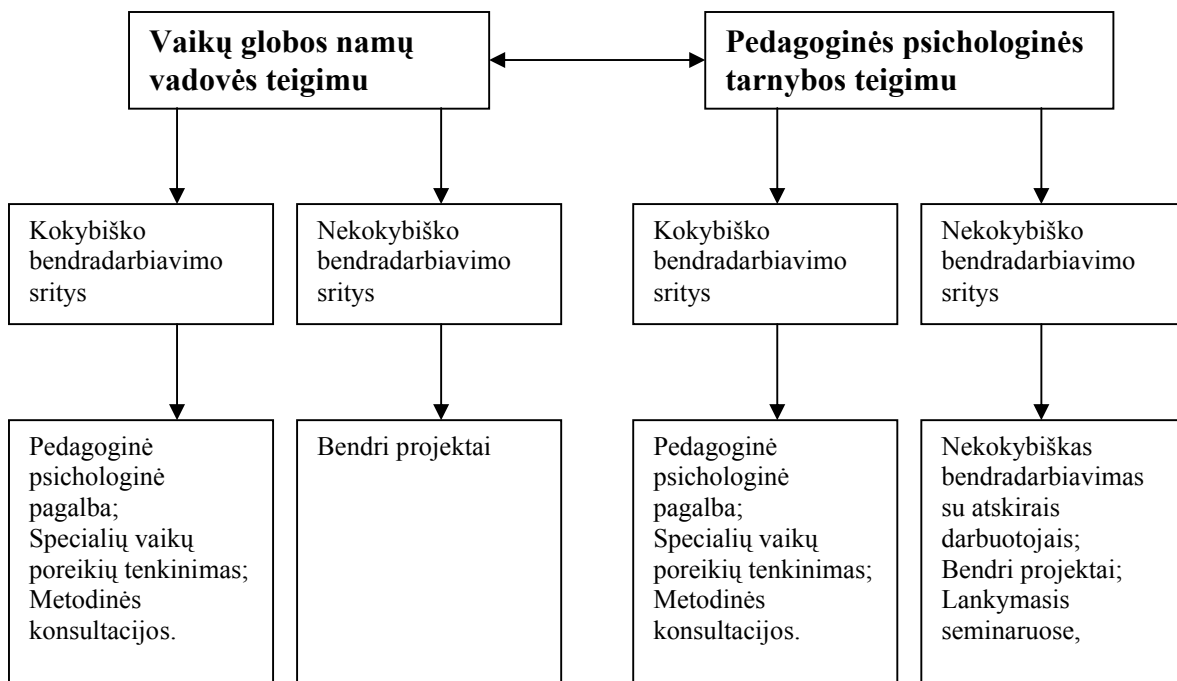
Pedagoginės psichologinės tarnybos vedėja mano, kad vaikų globos namai turi labai veiklias darbuotojas. *„Socialinė pedagogė visada mums skambina jei mano kad viduje nesugebės išspręsti pedagoginių ar psichologinių problemų. Taip pat specialioji pedagogė pastoviai atveža ištirti globos namų vaikų specialiųjų poreikių“*.

Tačiau **šių dviejų institucijų bendradarbiavime yra ir nekokybiškų, bet vaikų globos namams reikalingų bendradarbiavimo sričių**. Ir globos namų direktorė ir pedagoginės psichologinės tarnybos vedėja teigia, kad nevyksta jokie bendri projektai vaikų globos namų labui. Pedagoginės psichologinės tarnybos vedėja taip pat mini kaip ir *„Mano manymu labiausiai neveiksnus bendradarbiavimas su globos namų psichologe“*. Labai gaila, kad asmeniniai įsitikinimai trukdo gerinti vaikų gyvenančių vaikų globos namuose gyvenimą.

Be to, kaip vieną iš neveiksnųjų sričių pedagoginės psichologinės tarnybos vedėja įvardina globos namų darbuotojų nesilankymą rengiamuose seminaruose, konferencijose. *„Taip pat*

nerašome bendrų projektų specialiesiems vaikų poreikiams tenkinti. Dar mano manymu globos namų darbuotojai per mažai lankosi mūsų rengiamuose seminaruose, konferencijose.“

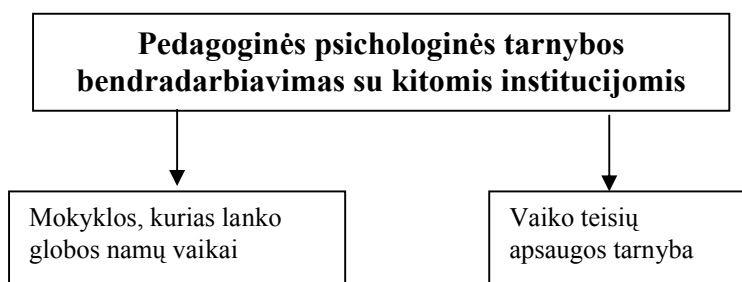
Taigi galima daryti išvadas jog pedagoginė psichologinė tarnyba palaiko gan glaudžius ryšius su vaikų globos namais, su kai kuriais šių namų darbuotojais tačiau patys pripažįsta, kad yra sričių kurios yra nekokybiškos ir taisytinos.

15 pav. Vaikų globos namų ir neformalaus ugdymo įstaigų socialinė partnerystė

Paklausus respondenčių su kokiomis įstaigomis, pedagoginė psichologinė tarnyba bendradarbiauja vaikų globos namų labai, abi teigia kad su mokykla. Tačiau pedagoginės psichologinės tarnybos vedėja sako, jog neretai dėl šių vaikų poreikių kokybiškesnio tenkinimo bendradarbiauja ir su vaiko teisių apsaugos tarnyba. Deja vaiko teisių apsaugos tarnybos vedėja, šios institucijos kaip bendradarbiaujančios neįvardino.

Taigi galima numanyti, jog įstaigos dalindamosi informacija apie vaikus, ne visada tai įvardina kaip bendradarbiavimo tikslą.

16 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labai

Taigi išanalizavus švietimo įstaigų atstovų pasisakymus **galima daryti išvadas**, jog prie vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo prisideda visos organizacijos. Daugiausiai sulaukiama pagalbos iš mokyklos kurioje mokosi vaikų globos namų auklėtiniai, taip pat galima rasti kokybiško bendradarbiavimo sričių ir su neformalaus ugdymo įstaigomis, bei pedagogine psichologine tarnyba. Be abejojimo visos švietimo įstaigos pripažįsta kad yra bendradarbiavimo spragų.

Daugiausiai spragų įvardina pedagoginė psichologinė tarnyba, šios įstaigos vadovė įvardino atskirų globos namų darbuotojų su kuriais neranda kontaktų, vaikų globos namų veiklos plano tobulinimui. Atlikus analizę matome, kad visos apklaustos švietimo įstaigos kaip neveiksnių bendradarbiavimą – projektų rašymą.

Visos švietimo įstaigos, kaip ir savivaldybės padaliniai paklaustos apie bendradarbiavimą su kitomis institucijomis vaikų globos namų labui, atsako teigiamai. Daugiausiai įstaigų įvardina mokykla, tarpe jų ne mažai yra dalyvaujančių šame tyrime.

4.3. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su globos namų aplinka susijusiomis įstaigomis

Tyrimui „Vaikų globos namų veiklos plano tobulinimas socialinės partnerystės aspektu“ buvo pasirinktos įstaigos, kurių aplinka susijusi su vaikų globos namais. Tai kaimo bendruomenė, bažnyčia, verslininkai.

Grūžių kaime yra apie 300 gyventojų. Vaikų globos namai Grūžiuose įkurti prieš 15 metų. Taigi gyventojai ir globos namai jau susigyvenę ir nemažai problemų, tokių kaip aplinkos švarinimas, vaikų užimtumas, vaikų įdarbinimas vasaros metu, sprendžia bendrai.

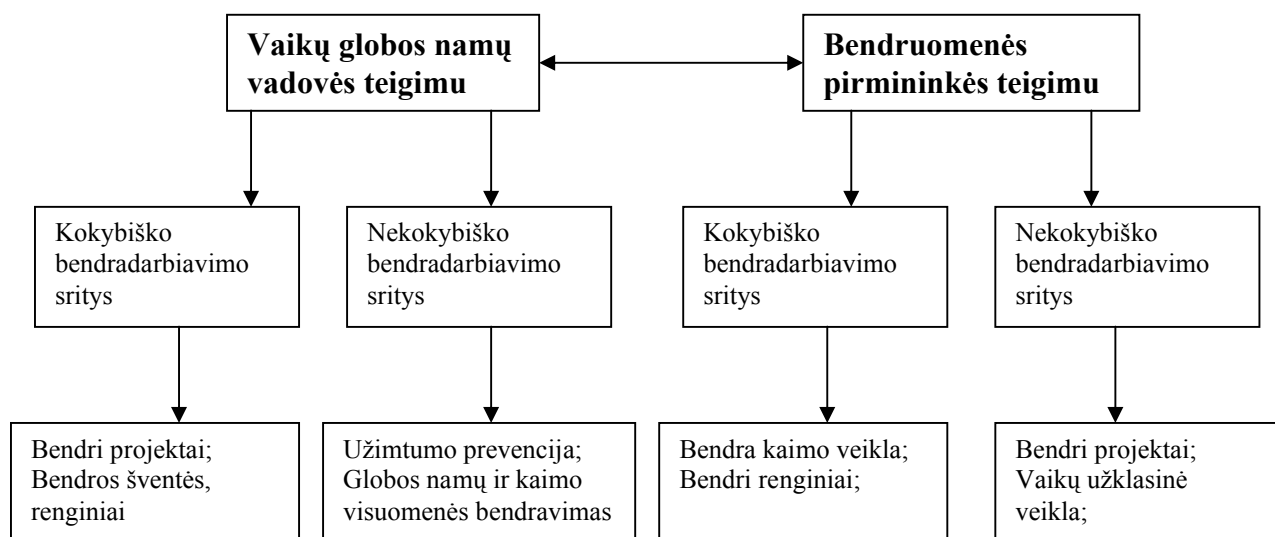
Nors kaimo bendruomenė įsikūrė tik prieš metus, bet ir ji aktyviai dalyvauja vaikų globos namų gyvenime. Paklausus kaimo **bendruomenės pirmininkės apie bendravimą** su vaikų globos namais ji teigia, jog dažniausiai bendrauja su globos namais, dėl bendros kaimo veiklos. Kas metai vyksta kaimo aplinkos švarinimas. Kartais globos namų vaikai dalyvauja kaimo bendruomenės renginiuose. Taip pat bendrai sprendžiamos vaikų problemos, jei tai susiję su kaimo bendruomene.

Globos namų direktorė džiaugiasi, jog kaimas pagaliau susibūrė į bendruomenę ir mano, kad tai vaikų globos namams tik į naudą. Abi respondentės džiaugiasi, kad jau pradėdami rašyti bendri projektai, rengiamos šventės, kita bendra veikla.

Bendruomenės pirmininkė teigia „*Grūžių kaimo bendruomenę yra palyginti jauna, tačiau galime pasigirti gan glaudžiu bendradarbiavimu su globos namais. Kaip minėjau jau rengiami bendri pasitarimai dėl projektų rašymo, bendros veiklos kuriant saugią aplinką. Galime pasidžiaugti, kad globos namų administracija mus parėmė sudegus bendruomenės namams. Taip pat jau rengiame bendrą priemonių planą kaimo, taip pat ir globos namų vaikų užimtumui didinti, skatiname jungtis į bendrus renginius, kitas veiklas“.*

Globos namų direktorė mano, kad **bendravimas su kaimo bendruomene krypta teigiama linkme**, bet prie neveiksnių funkcijų priskiria globos namų ir kaimo vaikų glaudesnio bendravimo stoką ir mano kad ateityje reikėtų sukurti bendra priemonių planą vaikų užimtumo prevencijai. Kaimo bendruomenės pirmininkė mano kad susibūrus kartu galima nuveikti daug daugiau nei atskirai. Ji mano kad ateityje santykiai tarp kaimo ir globos namų tik gerės. „*Manau, kad reikia rengti kuo daugiau bendrų renginių. Reikia globos namų vaikus įtraukti į bendras kaimo veiklas, tokias kaip gėlynų sodinimas, aplinkos tvarkymas, bendruomenės namų puoselėjimas. Norėčiau kad globos namai kuo daugiau prisidėtų prie bendruomenės pastato renovacijos darbu, tuo mes atsilygindami nemokamai duotume jiems naudotis mūsų bendruomenės patalpomis, sporto sale.*“

Kadangi kaimo bendruomenė yra jauna, taigi galima daryti išvadas, jog globos namai neturėtų tikėtis iš bendruomenės didelės pagalbos, labiau reikėtų kad šios dvi institucijos globos namų ir kaimo vaikų labai bendradarbiautų kaip lygiavertės.

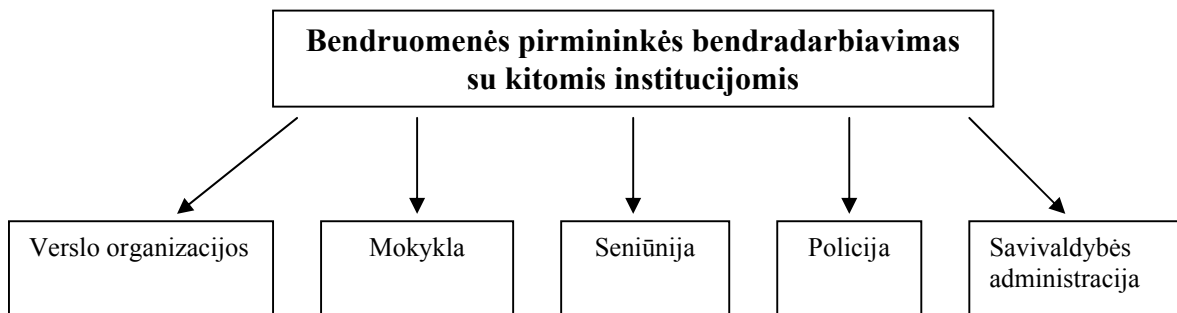
17 pav. Vaikų globos namų ir kaimo bendruomenės socialinė partnerystė

Paklausus su **kokiomis institucijomis kaimo bendruomenės pirmininkė ir visa kaimo bendruomenė bendradarbiauja globos namų labui** atsakymas nustebino. Nors bendruomenė įsikūrus gan neseniai, tačiau globos namų labui ji bendradarbiauja su ne viena įstaiga. „*Na negaliu pasigirti, kad su kitomis įstaigomis bendraujame vien dėl globos namų, tačiau kai tariamės su savivaldybės administracijos padaliniais taip pat su mokykla, dėl projektinės veiklos, kaimo vaikų užimtumo klausimų, tai liečia ir vaikų globos namus. Taip pat glaudžiai bendradarbiaujame su seniūnija, dėl kaimo aplinkos tvarkymo, sporto salės įrengimo*“. *Be abejo taip pat bendraujame su policijos įgaliotinė dėl saugios kaimo aplinkos*“

Vaikų globos namų direktorė taip pat antrina kaimo bendruomenės pirmininkei ir teigia, kad įsikūrus bendruomenei padidėjo kaimo saugumas, neretai čia vyksta rajoninio masto renginiai,

kuriuose yra suteikiama galimybė dalyvauti ir globos namų vaikams, be to į šiuos renginius yra įtraukiamos ir verslo organizacijos, kurios sužinoję kad šiame kaime yra vaikų globos namai neatsisako suteikti paramos.

Visa tai apibendrinus galima daryti išvadas, kad kaimo bendruomenė glaudžiai bendradarbiauja su kitomis įstaigomis vaikų globos namų ir kaimo labui.

18 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą religijos laisvės principą ir atsižvelgiant į prigimtine tėvų ar globėjų teisę suteikti vaikams religinį auklėjimą visose valstybinėse ir savivaldybių bendrojo lavinimo įstaigose sudaromos sąlygos religijos mokymui. Šios sąlygos sudaromos vadinamosioms tradicinėms religinėms bendrijoms. Pagal Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymą Lietuvoje išskiriamos 9 tradicinės religijos, susijusios su krašto istorija ir kultūra. Katalikybė yra viena iš šių Lietuvos įstatymų pripažįstamų tradicinių religijų.

Katalikų tikybos mokymą reglamentuoja 2000 m. liepos 20 d. ratifikuota „Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutartis dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje“. Katalikų ir kitų konfesijų tikybos mokymą apibrėžia naujos redakcijos Švietimo įstatymo straipsnis „Teisė mokytis tikybos“ (2003 m. birželio 28 d.). Pagal jį iš privalomos dorinio ugdymo disciplinos mokiniai renkasi tikybos arba etikos pamokas. Katalikai tėvai ar globėjai turi galimybę ir pareigą savo vaikams iki 14 m. amžiaus parinkti tikybos pamokas. Sulaukęs 14 metų mokinys turi teisę savarankiškai apsispręsti dėl tikybos ar etikos mokymosi.

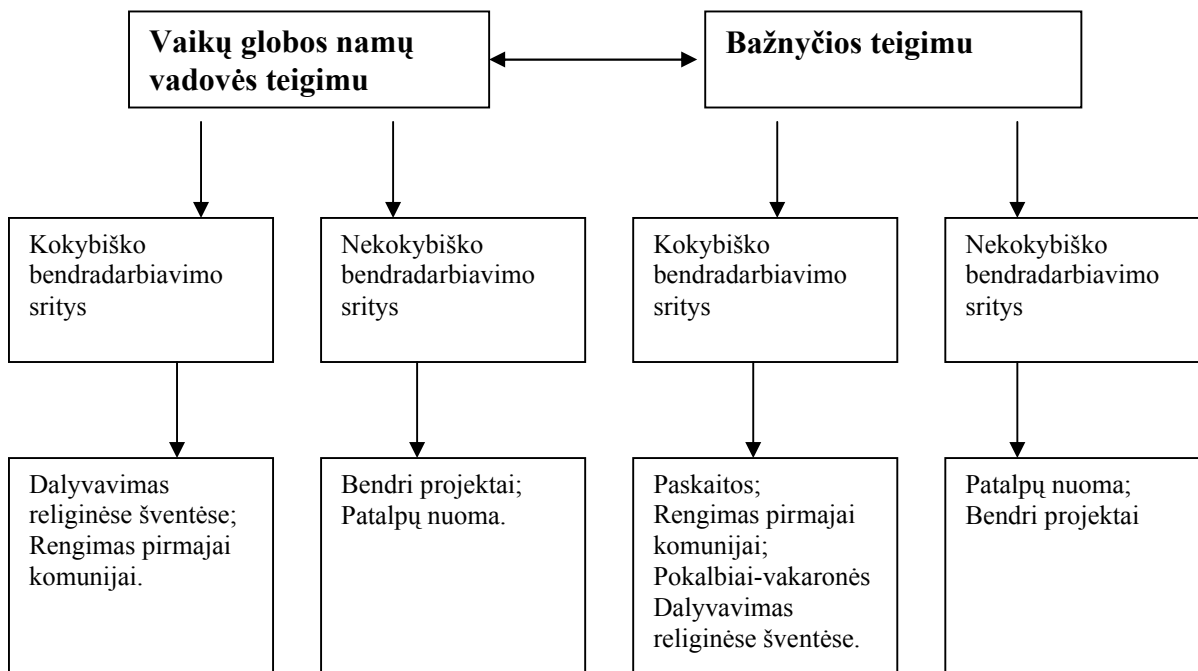
Katalikų tikybos mokoma pagal 1998 m. Katalikų Bažnyčios ir Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintą programą, taip pat pagal individualiąsias programas.

Vaikų globos namų direktorės pageidavimu visi globos namų auklėtiniai iki 14m. lanko tikybos pamokas. Tačiau tuo **globos namų ir bažnyčios bendradarbiavimas** vaikų globos namų labui nesibaigia. Direktorės teigimu vaikai dalyvauja religinėse šventėse, su bažnyčios pagalba yra ruošiami pirmajai komunijai. Deja Grūžių kaimo bažnyčios kunigas mano, jog bendraujama per mažai. „Deja su globos nameliais bendraujame mažai, keletą kartų esame atvykę vaikams papasakoti apie galimas veiklas mūsų bažnytėlėje, taip pat kas metai atvykstu kalėdoti“

Vaikų globos namų direktorė mano, kad bažnyčia ir globos namai nevykdo bendrų projektų. Kunigas taip pat teigia pasigendantis glaudesnio bendradarbiavimo. „*Gaila bet šių laikų jaunimą sunku prikviešti į bažnyčią, bet vaikai galėtų giedoti kaimo bažnyčios chorelyje, berniukus visada kviečiame patarnauti. Taip pat visada kviečiame visą kaimo bendruomenę į religines šventes, rekolekcijas*“.

Globos namų direktorės teigimu pati didžiausia problema yra ta, kad vaikai negali lankyti bažnyčios ne tik šventadieniais, bet ir sekmadieniais. Direktorė šį teiginį aiškina taip: „*Labai norėtume vaikus labiau priartinti prie bažnyčios, vesti pasiklaudyti mišių, tačiau kasdienybė yra kitokia. Grūžių bažnytėlėje mišios vyksta sekmadieniais, o šiomis dienomis globos namuose dirba mažiausiai darbuotojų. Su 26 mokyklinio amžiaus vaikais dirba viena socialinė darbuotoja. Su tokia didele vaikų grupe jai per sunku eiti į mišias, taip pat yra vaikų kurie atsisako vykti į mišias, tokiu atveju socialinė darbuotoja negali jų palikti vienu be priežiūros, taigi atsiradus nors vienam nenorinčiam, visa grupė negali niekur eiti.*“

Peržvelgus analizę galima daryti išvadas, kad bažnyčia ir vaikų globos namai vaikų labai bendradarbiauja per mažai, vaikai neįtraukiami į kasdieninę religinę veiklą.

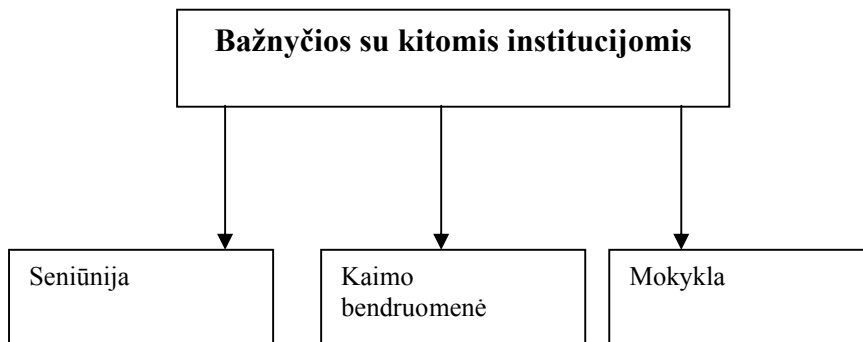

19 pav. Vaikų globos namų ir bažnyčios socialinė partnerystė

Pasiteiravus su kokiomis įtaigomis bažnyčia bendradarbiauja vaikų globos namų labai, kunigas sako „*Norėtumėme labiau prisidėti prie šių nelaimingų vaikelių ugdymo todėl ateityje pagalvosime ką galėtume dėl jų padaryti naudingo. O šiuo metu bendradarbiaujame su mokykla, kaimo bendruomene, seniūnija*“.

Vaikų globos namų direktorė taip pat mano kad bažnyčia tikslingai bendradarbiauja su seniūnija, kaimo bendruomene, mokykla.

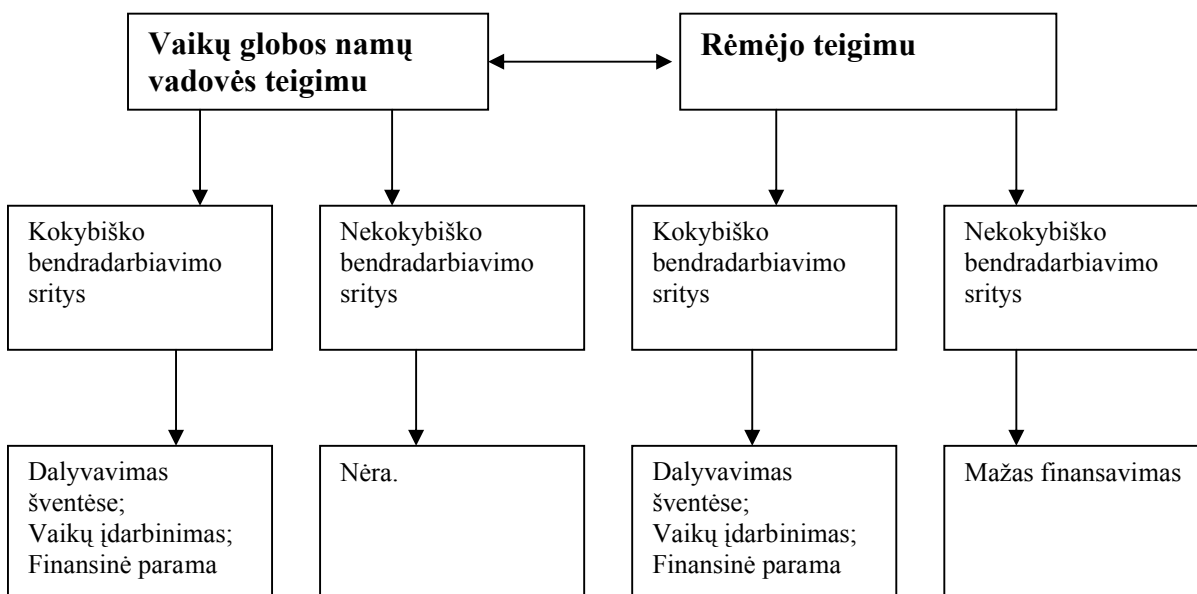
Galima teigti, kad šis pokalbis su kunigu pakoreguos bažnyčios veiklą vaikų globos namų labui.

20 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Ne vieni vaikų globos namai norėdami pagerinti vaikų gyvenimo kokybę ieško rėmėjų. Daugiausiai globos namus remia privataus sektoriaus atstovai. Grūžių vaikų globos namai deja turi labai nedaug rėmėjų, tačiau šių metų pradžioje pasikeitus globos namų vadovei jau dabar imtasi aktyviai jų ieškoti.

Vienas iš geranoriškiausių rėmėjų UAB „Pas Rimą“ savininkas Rimantas Želvys. Jis teigia „Mūsų bendradarbiavimas pagrįstas finansiniu globos namų rėmimu. Vaikų globos namais bendradarbiaujame gan neseniai. Esant tokiai ekonominei situacijai, negalime visapusiškai padėti šiems vaikučiams, tačiau kuo galime visada sutinkame padėti“. Globos namų direktorė taip pat apgailestauja, jog Grūžių vaikų globos namai ilgą laiko tarpą neturėjo savų rėmėjų, tačiau džiaugiasi, kad šia linkme jau pradėti darbai. Ji labai tikisi, kad privataus sektoriaus atstovai įdarbins vasarą kuo daugiau vaikų, taip pat jau tariamasi dėl švenčių ir renginių finansavimo. Direktorė džiaugiasi, kad „Keletas verslo organizacijų skiria finansavimą vaikų užimtumui, projektinei veiklai, remia šventes. Jau vyksta vyresnių vaikų įdarbinimas vasaros laikotarpiu“.

21 pav. Vaikų globos namų ir rėmėjų socialinė partnerystė

Atlikus vaikų globos namų socialinės partnerystės su globos namų aplinka susijusiomis įstaigomis analizę galime daryti išvadas, kad su šios srities atstovais bendradarbiavimas nėra kokybiškas. Glaudžiausiai bendradarbiaujama su kaimo bendruomene, tačiau bendradarbiavimo kokybė nėra labai aukštam lygį, nes kaimo bendruomenė susikūrusi nesenai. Su bažnyčia bendradarbiavimas taip pat nepakankamas, šioje srityje trūksta globos namų administracijos sprendimų, gerinant tarpusavio bendradarbiavimą, religingumo diegimą vaikų globos namuose. Taip pat kol kas nepakankamas rėmėjų ir vaikų globos namų bendradarbiavimas tobulinant veiklos planą.

4.4. Vaikų globos namų socialinė partnerystė su pirmos pagalbos įstaigomis

Šiame tyrime buvo pasirinktos dvi pirmos pagalbos įstaigos, su kuriomis vaikų globos namų administracija bendradarbiauja glaudžiausiai.

Policija viena didžiausių pagalbininkų sprendžiant įvairias iškilusias problemas vaikų globos namuose. Policijos pareigūnai užtikrina vaikų saugumą, bei tvarką. Veda paskaitas globos namuose, dalina patarimus. Tyrime dalyvavusi **policijos viešosios tvarkos skyriaus specialistė** džiaugiasi gan glaudžiu bendradarbiavimu su vaikų globos namais. *„Su globos namų administracija bendraujame pastoviai, mūsų neretai prireikia ir prevenciniams pokalbiams praversti, ir dalyvaujame bendruose projektuose, taip pat mus iškviečia įvykus incidentams“*. Globos namų direktorė taip pat pritaria policininkės nuomonei ir mano kad su šia institucija bendradarbiavimas yra vienas iš kokybiškiausių. Direktorė džiaugiasi jog reguliariai organizuojama švietėjiška veikla, kuriama bendra prevencinė veikla.

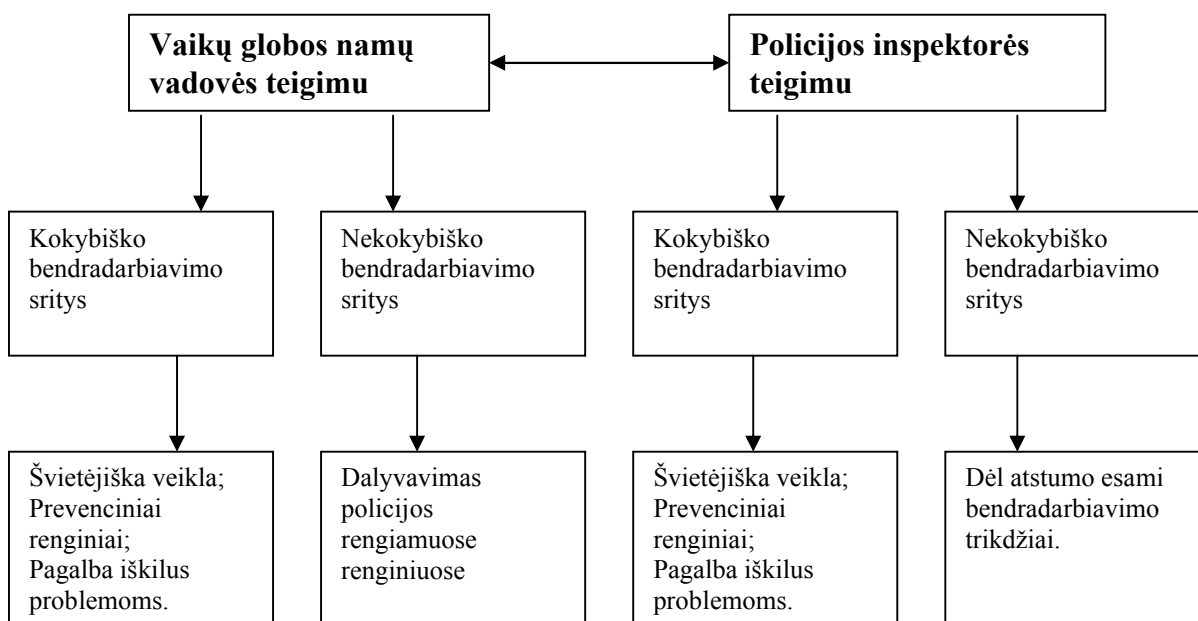
Inspektorė mano *„Džiugu, kad globos namų administracija pastoviai kviečia praversti prevencinių renginių. Taip pat esame visada kviečiami jei globos namų darbuotojams reikia „uniformuotų žmonių“ pagalbos. Niekada nepamirštame pakviesti globos namų vaikų jei rengiame prevencinius renginius Pasvalyje, taip pat visada pranešame apie visus vykdomus projektus, konkursus“*.

Be abejo vaikų globos namai neapsieina be incidentų, kadangi globos namuose vaikai patenka iš asocialių šeimų, vaikai dažniausiai į globos namus patenka suirzę, nestabilios psichinės būsenos. Neretai kai kuriuos ištinka nerviniai priepuoliai, kartais išėję į kaimą grįžta neblaivūs. Tokiu atveju visada kviečiama policija. Bet policijos nuovada yra tolokai nuo vaikų globos namų, todėl ne visada pavyksta laiku atvykti, arba atvykus negalima niekuo padėti dėl varžomų įstatymais įgaliojimų.

Policijos nuovados inspektorė apgailestauja, kad kartais niekuo negali padėti. *„Visos mano išvardintos veiklos kartais būna neveiksnius nes globos namai yra 20 km. Nuo Pasvalio, kur yra mūsų nuovada. Jei ši įstaiga būtų arčiau tai būtų įmanoma bendradarbiauti ne tik dažniau, bet*

ir efektyviau“. Policijos inspektorei pritaria ir globos namų direktorė „*Retai dalyvaujame policijos organizuojamose akcijose, nes globos namai yra 20km. nuo policijos nuovados, be abejo jei globos namuose atsitinka kokia nelaimė, ar iškyla problema kurios negalime išspręsti be policijos pagalbos, visada skambiname ir teirujamės koku būdu būtų galima išspręsti vieną ar kitą problemą.*“

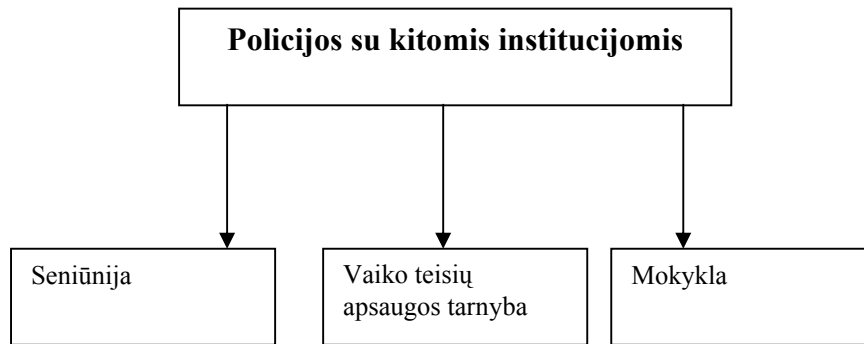
Taigi galima numanyti, jog vaikų globos namų administracija ir policijos nuovada palaiko glaudžius santykius vaikų globos namų veiklos plano tobulinimui, tačiau didžiausias bendradarbiavimo trukdis atstumas tarp šių dviejų įstaigų.

22 pav. Vaikų globos namų ir policijos nuovados socialinė partnerystė

Pasiteiravus policijos pareigūnės apie bendradarbiavimą su kitomis institucijomis vaikų globos namų labui, ši atsako „*Globos namų klausimais bendradarbiaujame su vaiko teisių apsaugos tarnyba, esant reikalui juos lydime į šeimas iš kurių atimti vaikai, arba į tas šeimas iš kurių ruošiamasi atimti vaikus. Taip pat palaikome ryšį su seniūnijos socialinėmis darbuotojomis, kai joms reikia pagalbos bendradarbiaujame su tėvais iš kurių reikia paimti vaikučius ir patalpinti juos į vaikų globos namus*“.

Globos namų direktorės žiniomis policija vaikų globos namų labai bendradarbiauja su „*Su vaiko teisių apsaugos tarnyba, socialinės rūpybos skyriumi, seniūnija, mokyklomis kurias lanko globos namų vaikai*“.

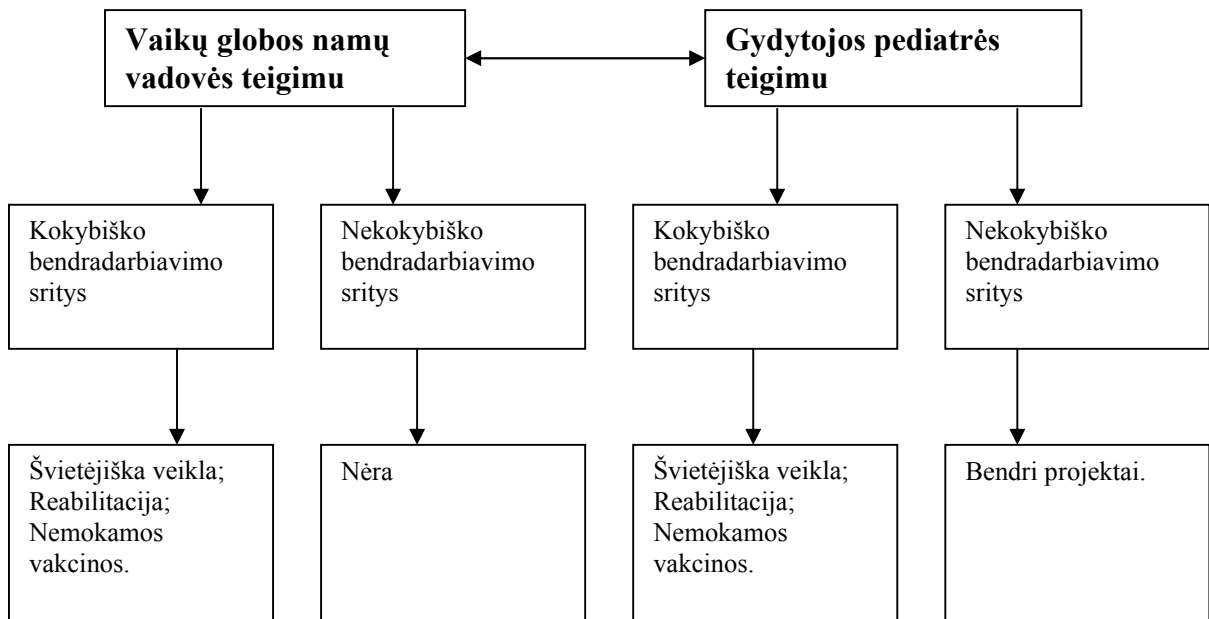
23 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labui

Dar viena **labai svarbi įstaiga vaikų gyvenančių globos namuose gyvenimo sąlygoms gerinti Pirminės asmens sveikatos priežiūros centras**. Neretai vaikai atvežti iš rizikos grupės šeimų būna ne tik higieniškai apleisti, tačiau ir serga įvairiomis ligomis. Kalbinta pediatrė apgailestauja, kad šiose šeimose yra didesnė vaikų ligų tikimybė, tačiau tėvai nekreipia į tai dėmesio, nesaugo savo vaikų sveikatos. Taip ligos įsisenėja, paūmėja. *„Su vaikų globos namų administracija bendradarbiaujame atsiradus poreikiui. Globos namų vaikai yra iš tų šeimų kur nebuvo idealiai prižiūrėta jų sveikata. Tokius vaikus reikia profilaktiškai tikrinti dažniau nei kitus, augančius šeimose“*.

Globos namų vadovė taip pat tikina jog iš pirminės sveikatos priežiūros centro sulaukia daug pagalbos. Ji teigia, kad *„vyksta reguliari vaikų sveikatos priežiūra, darbuotojų sveikatos patikra, sveikos gyvensenos užsiėmimai. Bendri projektai susiję su sveika gyvensena“*.

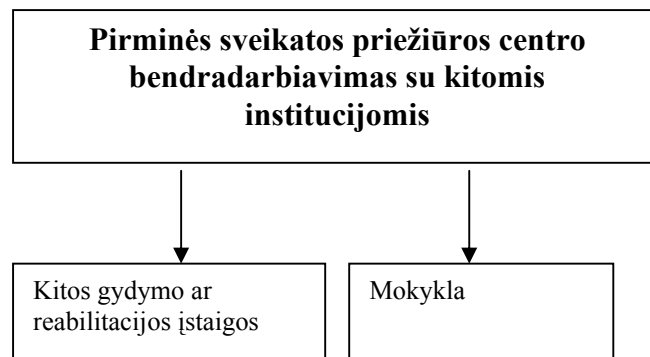
Vaikų globos namų direktorė mano kad visos bendradarbiavimo formos yra gan kokybiškos. Gydytoja pediatrė taip pat teigia *„Kiekvienais metais atsiranda kelios remiamos vietos į sanatorinę gydyklą, tokiu atveju visada pirmiausia peržiūrima globos namuose augančių ir silpnos sveikatos vaikų ligų istorija. Taip pat mums puikiai pavyksta praveisti sveikatingumo pamokėles vaikams skirtingomis temomis. Negalime pamiršti ir darbuotojų, ligoninė jiems jau kelinti metai iš eilės skiria nemokamas gripo vakcinas“*.

Apie neveiksnius bendradarbiavimo veiklas abi respondentės atsako trumpai. Gydytoja pediatrė mano, kad būtų šaunu kad globos namuose vykstantys sveikatingumo projektai neaplenktų ir pirminės priežiūros centro. *„Deja nekuriami bendri sveikatingumo projektai, bet mūsų žiniomis juos vykdo be mūsų pagalbos globos namų socialinė pedagogė“*.

24 pav. Vaikų globos namų ir policijos nuovados socialinė partnerystė

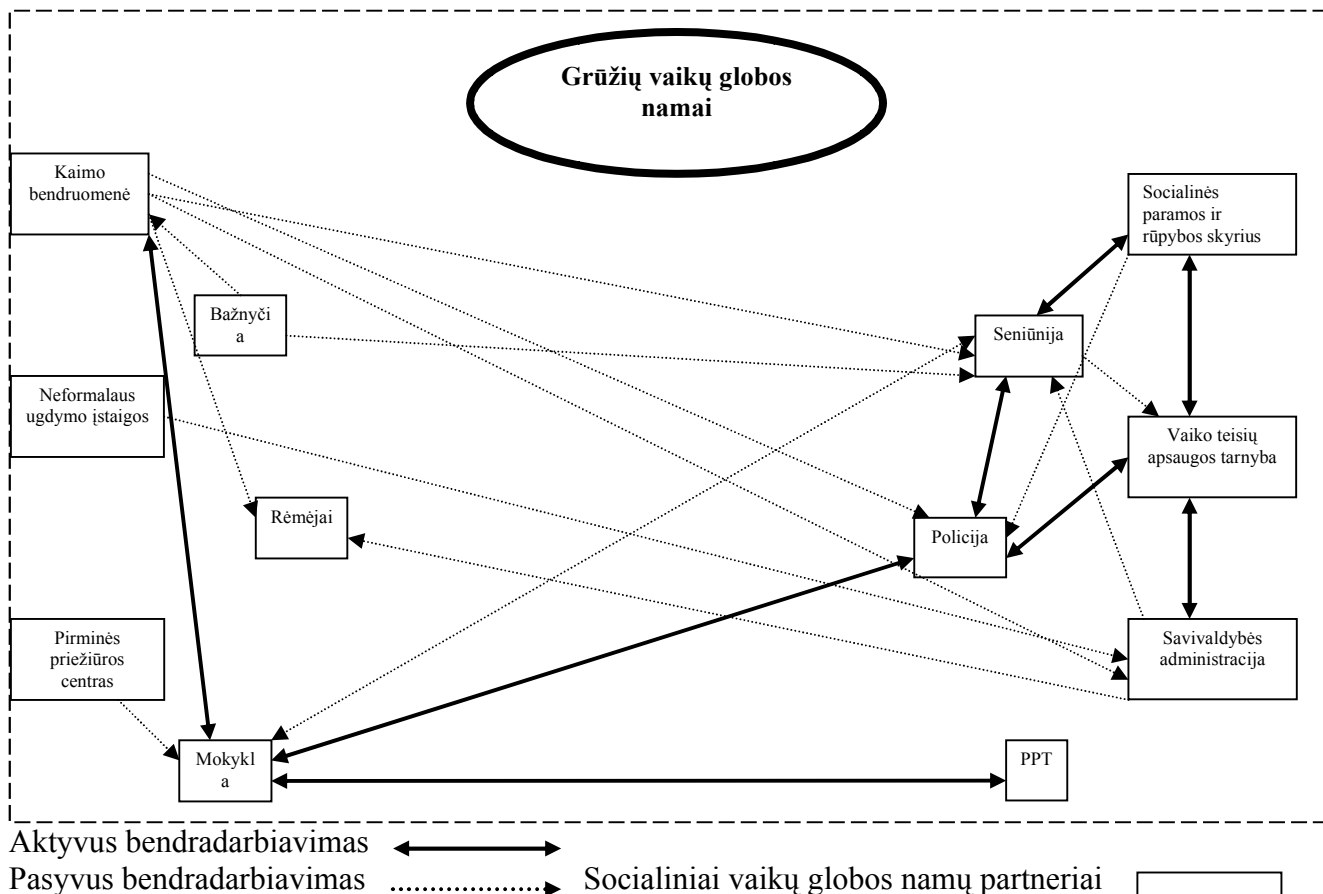
Pasiteiravus su kokiomis institucijomis pirminės sveikatos priežiūros centas bendradarbiauja vaikų globos namų labai, respondente atsakė trumpai. „*Esant reikalui bendradarbiaujame su kitų rajonų gydymo įstaigomis*“. O vaikų globos namų direktorės teigimu ši įstaiga dar bendradarbiauja su mokykla.

25 pav. Bendradarbiavimas vaikų globos namų labai

Taigi išanalizavus pirminės pagalbos įstaigų bendradarbiavimo kokybę su vaikų globos namais, **galima daryti išvadas**, jog bendradarbiavimas vyksta sklandžiai, tačiau atsiradusioms problemoms spręsti. Mažai vyksta prevencinės veiklos, bendrų projektų. Taip pat nėra bendradarbiavimo susijusio su netiesioginiu vaikų globos namų plano tobulinimu, tokio kaip transporto nuoma. Galima teigti, kad Pirminės sveikatos priežiūros centras vienintelis iš dalyvavusių tyrime, teikia pagalbą ne tik vaikams bet ir darbuotojams. Iš lentelės matome, kad policija vaikų globos namų labai bendradarbiauja su daugeliu kitų globos namų socialinių partnerių, tuo tarpu pirminės sveikatos priežiūros centras tik su mokykla.

Vaikų globos namų veiklos plano tobulinimo socialinės partnerystės aspektu veiklos modelis

Išanalizavus socialinės partnerystės aspektus galima teigti, jog Grūžių vaikų globos namai daugiau ar mažiau bendradarbiauja su visais tirtais socialiniais partneriais.

Vaiko įvaikinimas, globa: šioje srityje vaikų globos namai glaudžiausiai bendradarbiauja su vaiko teisių apsaugos tarnyba. Abi įstaigos bendrai ieško vaikams globėjų tėvių, tariai dėl vaikų gerovės, socialinės integracijos į visuomenę. Deja kiti socialiniai partneriai neprisideda savo veikla prie vaiko įvaikinimo, globos.

Vaiko teisių gynimas: labiausiai prie vaiko teisių gynimo bendradarbiaujant prisideda vaiko teisių apsaugos tarnyba, socialinės paramos ir rūpybos skyrius, nors Lietuvos švietimo įstatymas ir įpareigoja, deja iš tyrimo matome, kad prie vaiko teisių gynimo neprisideda mokykla.

Prevenција: tai viena iš svarbiausių veiklų, socialinės rizikos grupėse. Tačiau atlikus tyrimą galima teigti, jog ateityje reikėtų įtraukti kuo daugiau įstaigų vykdant vaikų globos namų prevencines programas. Šiuo metu prie prevencinių programų prisideda policija, mokykla, vaiko teisių apsaugos tarnyba.

Bendri projektai: projektinė veikla viena iš labiausiai galimų priemonių tobulinti vaikų globos namų veiklos planą. Vykiant projektus, paliečiamos tokios sritys kaip sveika gyvensena, prevencija, socialinės atskirties mažinimas. Šioje srityje globos namai bendradarbiauja su daugeliu partneriu. Bene glaudžiausiai bendradarbiaujama su švietimo institucijomis, socialinės rūpybos paramos skyriumi, taip pat su policijos nuovada. Vykiant projektinę veiklą bendradarbiaujama ir su rėmėjais, taip pat kaimo bendruomene.

Tačiau, nors ir nemažai išvardinta socialinių partnerių bendradarbiavime dėl projektinės veiklos, 2008 metais Grūžių vaikų globos namai įvykdė tik 4 projektus. Taigi galima numanyti, jog stiprinant bendradarbiavimą šiuo aspektu galima pasiekti geresnių rezultatų.

Finansavimas ir socialinė parama: tai bene siauriausia bendradarbiavimo sritis. Dėl finansavimo ir socialinės paramos Grūžių vaikų globos namai bendradarbiauja su savivaldybės administracija, taip pat su socialinės rūpybos ir paramos skyriumi. Be abejo tariamasi ir su rėmėjais, tačiau kol kas rėmėjų ratas yra siauras, tačiau 2009 metais Grūžių vaikų globos namų vienas iš tikslų surasti daugiau socialinių rėmėjų, partnerių.

Patalpų, transporto nuoma: tai viena iš didžiausių globos namų problemų. Nors iš pažiūros transporto nuoma neatrodo kaip svarbus globos namų veiklos plano įgyvendinimo veiksnys, bet iš tiesų tai opi problema. Grūžių vaikų globos namai turi 8 vietų autobusą, taigi norint vaikus kur nors nuvežti nėra tokios galimybės. Dauguma tyrime dalyvavusių respondentų apgailestavo ne visada galintys išnuomoti savo transporto priemones, tačiau glaudžiausiai šiuo klausimu su vaikų globos namais bendradarbiauja seniūnija, mokykla. Rečiau savivaldybės padaliniai.

Atlikus tyrimą galima teigti jog vaikų globos namų labai tarpusavy glaudžiausiai bendradarbiauja vaiko teisių apsaugos tarnyba, socialinės paramos ir rūpybos skyrius, savivaldybės

administracija. Šios įstaigos dažniausiai sprendžia vaikų globos namų finansavimo problemas, taip pat vaikų socialinės atskirties mažinimą, vaiko įvaikinimo ir globos klausimus.

Vaiko grąžinimo klausimais tariasi seniūnijos socialinės darbuotojos su vaiko teisių apsaugos tarnyba, policija, globos namų administracija. Tenkinant šių vaikų specialiuosius poreikius labiausiai bendradarbiauja mokykla su pedagogine psichologine tarnyba, taip pat, globos namų specialistai.

Kaip jau minėta Grūžių vaikų globos namai turi tik kelis rėmėjus, taigi išanalizavus globos namų socialinę partnerystę su rėmėjais galima teigti, jog ji nepakankama. Taip pat viena iš silpnesnių bendradarbiavimo sričių, bendradarbiavimas su bažnyčia.

Išanalizavus Grūžių vaikų globos namų veiklos plano tobulinimą socialinės partnerystės aspektu galima teigti, jog globos namai turi socialinių partnerių kurie padeda tobulinti veiklos planą, tačiau esamą bendradarbiavimą būtina stiprinti, taip pat reikia ieškoti naujų socialinių partnerių projektinės veiklos tobulinimui, finansavimo didinimui, vaikų gyvenančių globos namuose užimtumo gerinimui.

IŠVADOS

Išskleidus globos namuose gyvenančių vaikų situaciją šiandieninėje Lietuvoje matome, kad vaiko globos reforma padidino skaičius vaikų, kuriems buvo nustatyta globa, grįžusių į savo šeimas iš vaikų globos institucijų. Tačiau vis vien šiuo metu Lietuvoje daugėja vaikų, patenkančių į globos namus. Todėl socialinis bendradarbiavimas labai aktualus. Vaikų globos institucijos administracijos ir visos globos namų aplinkos veikla turi būti nukreipta į siekimą tobulinti vaikų globos namų veiklos planą.

Pateikus vaiko gyvenimo šeimoje teorinį pagrindimą teigiame, kad niekas negali atstoti šeimos, jos netekus. Joje harmoningai vystosi žmogaus fizinės ir emocinės galios, formuojasi vaiko protinis ir kultūrinis potencialas, vertybinė orientacija, pilietiškumas. Vaikas mokomas ir auklėjamas, vyksta pozityvūs socializacijos procesai. Asocialios šeimos vaiką visais aspektais veikia neigiamai. Taigi kuo glaudesnis bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, tobulinant veiklos planą gerina vaikų, gyvenančių vaikų globos namuose, socialinę gerovę.

Kadangi bendradarbiavimas pasižymi socialinių partnerių priešingais interesais, tai neišvengiamai lemia šių santykių dalyvių nesutarimus, prieštaravimus ir konfliktus. Todėl šiandienos sąlygomis prioritetas yra teikiamas abipusėmis derybomis pasiektam kompromisui, kuris įgavo „socialinės partnerystės“ pavadinimą.

Siekiant sukurti veiksmingą socialinės partnerystės mechanizmą, būtina priimti naujus darbo teisinius santykius reguliuojančius teisės aktus. Bene pagrindinis dėmesys turi būti sutelktas socialinės partnerystės santykių šalims bei jų interesų įgyvendinimo galimybei.

Ištyrę vaikų globos namų socialinę partnerystę galima teigti, kad visi esami socialiniai partneriai bendradarbiauja su vaikų globos namų administracija tobulinant veiklos planą. Pačios kokybiškiausios veiklos - finansavimas ir socialinė parama, vaiko įvaikinimas ir globa, pirminė priežiūra. Neveiksnios bendradarbiavimo sritys – transporto ir patalpų nuoma, vaiko adaptacijos globos namuose klausymų sprendimai, užimtumo prevencija.

Vienas iš svarbiausių veiklos plano tobulinimo komponentų – projektinė veikla. Buvo nustatyta jog per 2008 metus Grūžių vaikų globos namai, bendradarbiaudami su socialiniais partneriais įvykdė 4 projektus. Nors šią bendradarbiavimo sritį galima įvardinti kaip kokybišką, tačiau tobulinant globos namų veiklos planą būtina didinti projektų skaičių.

Pateiktas socialinės partnerystės su vaikų globos namais veiklos modelis, leidžia nustatyti socialinių partnerių tarpusavio bendradarbiavimo lygmenis vaikų globos namų labai. Su kitomis įstaigomis, vaikų globos namų labai aktyviai bendradarbiauja savivaldybės administracija, vaiko teisių tarnyba, socialinės rūpybos ir paramos skyrius, seniūnija, policija, mokykla. Pasyviai bendradarbiauja – bažnyčia, rėmėjai, neformalaus ugdymo įstaigos, pirminės priežiūros centras.

REKOMENDACIJOS

Šiame darbe, Grūžių vaikų globos namų veiklos plano tobulinimas socialinės partnerystės aspektu, analizuota remiantis globos namų socialinių partnerių vertinimu. Atsižvelgiant į socialinių partnerių vertinimą, bei gautas tyrimo išvadas, manyčiau, kad galima rekomenduoti:

- Stiprinti socialinį bendradarbiavimą vaikų globos namų veiklos planui tobulinti su esamais socialiniais partneriais, siekti kad šis bendradarbiavimas būtų kuo kokybiškesnis.
- Aktyvinti bendradarbiavimą su esamais, tačiau pasyviai bendradarbiaujančiais socialiniais partneriais.
- Tobulinant globos namų veiklos planą, ieškoti naujų socialinių partnerių, ypač privačiajame sektoriuje.
- Siekti, jog vaikų globos namuose būtų aktyviai vykdoma projektinė, užklasinė, prevencinė veiklos.

LITERATŪRA

1. Bailey, K (1987). *Methods of Social Research*. New York.
2. Barkauskaitė, M. (1999) *Vaikų globa ir rūpyba Lietuvoje* Vilnius. Socialinis pranešimas.
3. Bitinas, B. (2004) *Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
4. Braslauskienė, R. (2000) *Bešeimių vaikų ypatumai globos institucijose (socialinis ir psichopedagoginis aspektas)*. Klaipėda, KU,
5. Butkienė, G. (1993) *Mokykime bendradarbiauti. Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Lietuvos švietimo reformos gairės.
6. Charles, C. M. (1999) *Pedagoginio tyrimo įvadas*, Vilnius: Alma litera.
7. Cohen, L., Manion, L. (1989). *Research Methods in Education*. New York.
8. Dambrauskienė, G. (2004) *Socialinio dialogo įtaka darbo santykių monitoringui. Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*, ISBN 9955-9702-0-0, Forzacas
9. Ignatavičienė, S., Žukauskienė, R. (1999) *Rizikos grupės vaikai: Metodinės rekomendacijos*. Vilnius. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos leidybos centras
10. Jovaiša, L. (1993) *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
11. JTO Vaiko teisių konvencija, (1995) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-16]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2>
12. Jacikevičienė, O., Rupšienė, L. (1999) *Bendradarbiavimas ir kooperacija ugdant vaikus*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
13. Jakavičius V. (1998) *Žmogaus ugdymas. Įvadas į edukologijos studijas*. Vilnius: KU.
14. Jovaiša, L. (2001) *Ugdymo mokslas ir praktika*. Vilnius: Agora,
15. Judickienė, J. (2001) *Trišalės partnerystės įgyvendinimo problemos Lietuvoje*. // Teisė.
16. Vasiliauskas, N. (2006) *Socialinė partnerystė: kolektyvinės derybos ir kolektyvinės sutartys Lietuvoje*. – Trišalės tarybos sekretoriatas, Vilnius.
17. Kvietkienė, G. (2000) *Europos politika dėl vaikų*. Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras.
18. Kardelis, K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis*. Šiauliai: Lucilijus.
19. Kvale, S. (1996) *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. N. Y.
20. Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija: *Socialiniai partneriai ir darbo inspektavimas – bendradarbiavimo sritys*. (2004) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-16]. Prieiga per internetą < <http://www.vdi.lt/index.php?1040539466> >

21. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: *Socialinė partnerystė*. (2004) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-16]. Prieiga per internetą < <http://www.socmin.lt/index.php?-1266135116> >
22. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas [Internete] [Žiūrėta 2008-12-16]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/?item=taktai_list&aktoid=50802>.
23. Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymas, 1998, Nr. VIII-674 (Žin., 1998, Nr. 35 – 933, 2000 Nr. 58 – 1702)
24. Littner, L. (1999) *Socialinė adaptacija globoje* [Internete] [Žiūrėta 2008-12-14]. Prieiga per internetą: <http://joakimas.blogspot.com/1999/05/socialin-adaptacija-globoje34.html> >
25. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (2002) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą:< http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=169334 >
26. Lietuvos Respublikos Konstitucija, (1992) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
27. Lietuvos Respublikos Trišalė Taryba [Internete] [Žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą: <http://www.lrtt.lt>
28. Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija: *Socialiniai partneriai ir darbo inspektavimas – bendradarbiavimo sritys*. [Internete] [Žiūrėta 2008-12-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.vdi.lt/index.php?1040539466> >
29. *Socialinių partnerių įtaka darbo rinkai* (2008) Leliūgienė, I. (2003) *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija
30. Leliūgienė, I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija.
31. Merkys G. (1995) *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiauliai.
32. Matulienė, G. (1997) *Šeimos psichologija*. Kaunas: Technologija
33. *Nacionalinis pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas 2008 – 2010 m.* [Internete] [Žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą:< http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/nap/lithuania_lt.pdf>
34. Nekrošius I. (1999). *Lietuvos darbo kodekso rengimo problemos*. // Teisė. Nr.33(1).Mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla,.
35. Rajeckas, V. (2004) *Pedagogikos pagrindai*. Studijų knyga. – Vilnius:VPU.
36. *Socialinis dialogas švietime*, (2002) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/naujienos/docs/kalbos/2005-03-02%20N.doc>>
37. *Socialinio pedagogo ABC: Socialinis ugdymas* (2002). Vilnius: UAB „Baltijos kopija“.
38. *Vaiko globos organizavimo nuostatai* (2002) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-16]. Prieiga per internetą:<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217161&p_query=&p_tr2

39. *Vaikų globos ir spec. ugdymo institucijų veiklos analizės tyrimas* (2003) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-18]. Prieiga per internetą: <www.dsti.lt/tyrimai.html#m2003>
40. *Vaikų patekimo į vaikų globos namus priežastys*, [Internete] [Žiūrėta 2008-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.sos-vaikai.lt>>
41. Vaitkevičius, J. (1995) *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Evalda.
42. Vaitkevičius, J. (1998) *Socialinės pedagogikos bruožai*. Vilnius: Evalda.
43. *TDO konvencija*, (1991) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmin.lt/index.php?-1453071771>>.
44. Žemaitis, V. (1997) *Pedagoginė tolerancija / VPU, Lietuvos etinės kultūros d-ja*.
45. Žilionis, J. (2008) *Dialogas edukaciniame procese.*) [Internete] [Žiūrėta 2008-12-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.google.lt/search?hl=lt&lr=&q=%22%C5%BDilionis%22+%22Dialogas+edukacini+ame+procese%22>>
46. Прихожан А. М., Толстых Н. Н. (1990) *Дети без семьи*. Москва.

PRIEDAI

Gerb. Respondente,

aš, Živilė Liegytė, Šiaulių universiteto, vadybos katedros II kurso studentė, rašau diplominį darbą „Vaikų globos namų veiklos tobulinimas socialinės partnerystės aspektu“. Norėčiau paprašyti atsakyti į kelis mano klausimus apie Grūžių vaikų globos namų ir Jūsų partnerystę. Jūsų nuomonė man labai svarbi. Šio interviu, duomenys bus apibendrinti mano diplominiame darbe.

Interviu klausimai:

1. KIEK METŲ DIRBATE ŠIOJE ĮSTAIGOJE?
2. KOKIOMIS VEIKLOS FORMOMIS BENDRADARBIAUJATE SU VAIKŲ GLOBOS NAMŲ ADMINISTRACIJA.
3. KURIAS VEIKLAS BENDRADARBIAVIME SU GLOBOS NAMAIS GALĖTUMĖTE ĮVARDINTI KAIP KOKYBIŠKAS.
4. KOKIOS VEIKLOS BENDRADARBIAUJANT SU GLOBOS NAMAIS NEVEIKSNIOS.
5. SU KOKIOMIS ĮSTAIGOMIS BENDRADARBIAUJATE VAIKŲ GLOBOS NAMŲ LABUI.

**INTERVIU SU VAIKO TEISIŲ TARNYBOS VEDĖJA
PROTOKOLAS NR. 1**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

22 metus.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Su vaikų globos namų administracija bendradarbiaujame gana glaudžiai. Vaiko teisių tarnyba yra savarankiška vaiko teisių laikymosi priežiūros ir kontrolės valstybės institucija, taigi mes reguliariai stebime šeimas, kuriose galimi vaiko teisių pažeidimai. Neretai iš šių šeimų vaikai yra laikinai paaimami ir talpinami į vaikų globos namus. Šie vaikai dažnai stokoja socialinių įgūdžių, taigi sudarydami vaiko paėmimo aktą ir perduodami globos namų specialistams labiau užtikriname tikslingą jų darbą su šiuo vaiku.

Taip pat bendradarbiaujame su globos namais kreipiantis į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo, vaiko globos, įvaikinimo.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Mums labai kokybiškai išeina bendradarbiauti teismų atžvilgiu, pasitarus, išsikėlus bendrus tikslus apibendrinus išvadas, vaikų gerovei numatome kuriems vaikams būtų tikslinga apriboti tėvų valdžią. Taip pat kartu vykstame į bendrus užsiėmimus, seminarus, paskaitas taip nuolat tobulindami bendrą priemonių planą vaiką grąžinti į šeimą.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Ne taip kokybiškai sekasi vaiko įvaikinimas, tačiau mano manymu tai ne mūsų bendradarbiavimo, o susidariusios situacijos pasekmė. Kadangi dažniausiai globos namuose gyvena ne vienas vaikas, o su broliais ir seserimis nėra didelio noro juos išskirti, taip pat visada yra viltis, kad vieną dieną jų tėvai ims gyventi visuomenėje priimtina socialinį gyvenimą ir vaikai bus grąžinti į šeimą.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Tai priklauso nuo situacijos. Dėl vaiko patalpinto į vaikų globos namus, šeimos nuolat bendradarbiaujame su seniūnijų socialinėmis darbuotojomis, kurios pastoviai stebi šeimą, padeda jai vykdyti nurodymus, kurios įvykužius vaikas bus grąžinamas į šeimą.

Taip pat bendradarbiaujame ir su savivaldybės administracija talpinant vaiką į kitus globos namus, jam nepritačius šiuose.

Ginant vaiko teises bendradarbiaujame su socialinės rūpybos skyriumi, policijos nuovada.

3 priedas

INTERVIU SU PASVALIO ADMINISTRACIJOS DIREKTORIUMI PROTOKOLAS NR. 2

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

8 metus.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija

Grūžių vaikų globos namai yra vieninteliai Pasvalio rajone, taigi šiems vaikams padedame kuo tik galime. Kadangi mano manymu globos namai yra labai specifinė įstaiga taigi jiems kasmet skiriame kiek galime daugiau lėšų. Taip pat esame įsteigę kaip tik galima daugiau darbo vietų, kadangi manome, jog taip vaikai bus labiau prižiūrimi, didesnė galimybė gauti kokybiškas socialines paslaugas. Kadangi globos namai yra 20 km. nuo Pasvalio, ir nėra patraukli vieta dirbti specialistams, savivaldybės administracija nusprendė darbuotojus vežti į darbą valdišku transportu, taip pat pateikus prašymą suteikiame vienkartinę išmoką studijoms apmokėti.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas

Labiausiai pasiteisina bendradarbiavimas nuomojant transportą, globos namuose vaikų nemažai, todėl jiems nelengva išvykti į ekskursijas. Savivaldybės administracija visada nemokamai paskolina mikroautobusą, taip pat juo vežame globos namų darbuotojus į seminarus, konferencijas.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Kol kas niekaip nerandame lėšų pastato renovacijai, nors globos namuose ji yra būtina.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Jei iškyla problemos susijusios su vaikų globos namais visada stengiamės jas spręsti su socialinės rūpybos skyriumi, taip pat klausiamo vaiko teisių apsaugos specialistų nuomonės. Taip pat palaikome ryšius su LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, rajono seniūnijomis, verslo organizacijomis.

**INTERVIU SU KAIMO BENDRUOMENĖS PIRMININKE
PROTOKOLAS NR.3**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

Pirmi metai

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Dažniausiai bendraujame su globos namais dėl bendros kaimo veiklos. Kas metai vyksta kaimo aplinkos švarinimas. Kartais globos namų vaikai dalyvauja kaimo bendruomenės renginiuose. Taip pat bendrai sprendžiame vaikų problemas, jei tai susiję su kaimo bendruomene.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Jau pradėjome rašyti bendrus projektus, organizuojame bendras šventes, renginius, vyksta tokia bendra veikla. Manau, kad reikia rengti kuo daugiau bendrų renginių. Reikia globos namų vaikus įtraukti į bendras kaimo veiklas, tokias kaip gėlynų sodinimas, aplinkos tvarkymas, bendruomenės namų puoselėjimas. Norėčiau kad globos namai kuo daugiau prisidėtų prie bendruomenės pastato renovacijos darbų, tuo mes atsilygindami nemokamai duotume jiems naudotis mūsų bendruomenės patalpomis, sporto sale.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Grūžių kaimo bendruomenę yra palyginti jauna, todėl negalime pasigirti labai glaudžiu bendradarbiavimu su globos namais. Tačiau kaip minėjau jau rengiami bendri pasitarimai dėl projektų rašymo, bendros veiklos kuriant saugią aplinką. Galime pasidžiaugti, kad globos namų administracija mus parėmė sudegus bendruomenės namams. Taip pat jau rengiame bendrą priemonių planą kaimo, taip pat ir globos namų vaikų užimtumui didinti, skatiname jungtis į bendrus renginius, kitas veiklas.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Na negaliu pasigirti, kad su kitomis įstaigomis bendraujame vien dėl globos namų, tačiau kai tariamės su savivaldybės administracijos padaliniais dėl projektinės veiklos, kaimo vaikų užimtumo klausimų, tai liečia ir vaikų globos namus. Taip pat glaudžiai bendradarbiaujame su seniūnija, dėl kaimo aplinkos tvarkymo, sporto salės įrengimo. Be abejo taip pat bendraujame su policijos įgaliotine dėl saugios kaimo aplinkos.

**INTERVIU SU SPORTO MOKYKLOS DIREKTORE
PROTOKOLAS NR. 4**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

18 metų

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Mūsų rajone Grūžių vaikų globos namai yra vienintelė tokio tipo institucija. Mes gailėdami šių likimo nuskriaustų vaikų jiems suteikiame nemokamą galimybę lankyti sporto būrelius, maudytis baseine.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Gaila kad mūsų bendradarbiavimas prasidėjo tik šiemet, tačiau džiaugiuos kad vaikai pas mus baseine lankosi kartą per savaitę, jiems tai patinka ir mes jaučiamės nors šiek tiek prisidėję prie geresnio vaikų gyvenimo.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Kadangi globos namai yra 20km. atstumu nuo Pasvalio kur ir yra sporto mokykla, tai nemažas trukdis vaikams lankyti visus norimus užsiėmimus. Taip pat globos namai yra ne kartą prašę išsinuomoti sporto mokyklos autobusą ekskursijoms, tačiau apgailestauju, bet mūsų sportininkai vis važiuoja į rungtynes todėl negalime šiuo klausimu padėti.

Taip pat pareiškėme norą ateityje rengti bendrus projektus, kadangi globos namų vaikai pas mus sportuoja nemokamai, bendri projektai sudarytų galimybę įsigyti sportui reikalingo inventoriaus.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Dėl globos namų auklėtinių lankymo sporto būrelius buvo tartasi su Pasvalio savivaldybėje dirbančiais atsakingais asmenimis. Buvo sutarta, kad laikui bėgant bus pakoreguotas Pasvalio autobusų stoties grafikas, kad vaikai galėtų važinėti po pamokų į sporto mokyklą ir būtų sudarytos sąlygos jiems grįžti po treniruočių į globos namus. Taip pat buvo pasirašytas susitarimas, kad šie vaikai galėtų visus užsiėmimus lankyti nemokamai.

**INTERVIU SU PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS VEDĖJA
PROTOKOLAS NR. 5**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

Beveik 7 metus

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Pasvalio savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba yra savivaldybės biudžetinė švietimo įstaiga, teikianti specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą vaikams, tėvams (ar vaiko globėjams, rūpintojams), gyvenantiems savivaldybės teritorijoje ir joje veikiančioms švietimo ir vaikų globos įstaigoms. Taigi pareiškus norą teikiame pagalbą ir Grūžių vaikų globos namų auklėtiniams, darbuotojams, padedame spręsti iškilusias problemas susijusias su mūsų teikiamomis paslaugomis.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Globos namai turi labai veiklias darbuotojas, socialinė pedagogė visada mums skambina jei mano kad viduje nesugebės išspręsti pedagoginių ar psichologinių problemų. Taip pat specialioji pedagogė pastoviai atveža iširti globos namų vaikų specialiųjų poreikių.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Mano manymu labiausiai neveiksnius bendradarbiavimas su globos namų psichologe. Taip pat nerašome bendrų projektų specialiesiems vaikų poreikiams tenkinti. Dar mano manymu globos namų darbuotojai per mažai lankosi mūsų rengiamuose seminaruose, konferencijose.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Bendradarbiaujame esant reikalui su vaiko teisiu apsaugos tarnyba, taip pat su mokyklomis kurias lanko vaikai.

**INTERVIU SU VAŠKŲ VIDURINĖS MOKYKLOS, GRŪŽIŲ SKYRIAUS
PAVADUOTOJA UGDYMIUI
PROTOKOLAS NR. 6**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

21 metus ir kelis mėnesius.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Su globos namų administracija bendraujame beveik kiekvieną dieną. Kadangi dauguma jų globojamų vaikų lanko mūsų mokyklą. Dažniausiai bendraujame su globos namų specialistais dėl vaikų specialiųjų poreikių tenkinimo. Su specialiąją pedagogę kartu sprendžiame kokius vaikus reikia tirti PPT tarnyboje, kuriems vaikams reikia daugiau pagalbos darant namų darbus, kokios atvykusių į globos namus vaikų mokymosi spragos. Su socialine pedagogę bendraujame vaikų elgesio ir užimtumo klausimais. Pastoviai teikiame informaciją apie vaikų pažangumą, pamokų lankomumą.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Kartu vykdomos veiklos yra gan kokybiškos, mes globos namams nuomojame sporto salę, vaikai du kartus per savaitę ateina į aktų salę dainuoti. Tai peraugo į gražią tradiciją, kad mes visada globos namų vaikų chorą kviečiame dalyvauti mūsų rengiamuose renginiuose, tėvų susirinkimuose, paskaitose.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Gaila, bet dažnai turime neigiamai atsakyti kai globos namų administracija paprašo mūsų išnuomoti transportą, kadangi mūsų autobusas kas diena veža vaikus į ir iš mokyklos, todėl šiuo klausimu nieko padėti negalime.

Gaila, bet taip pat nevykdome bendrų projektų, dėl laiko stokos.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

a) nemažai yra institucijų su kuriomis bendradarbiaujame globotinių labui: pirmiausia tai bendradarbiaujame su PPT tarnyba, klausiamo teiraujamės, domimės kaip galėtume kuo kokybiškiau padėti specialiųjų poreikių vaikams, augantiems globos namuose.

b) taip pat bendradarbiaujame su seniūnijos socialinėmis darbuotojomis, teirujamės apie vaikų globos namuose augančių auklėtinių tėvus, prašome reikiamų dokumentų.

c) reikalui esant kreipiamės ir į policiją, tačiau dažniau su policija bendradarbiaujame remdamiesi prevencine veikla.

8 priedas

INTERVIU SU GRŪŽIŲ KAIMO BAŽNYČIOS KUNIGU PROTOKOLAS NR. 7

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

26 metus.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Deja su globos nameliais bendraujame mažai, keletą kartų esame atvykę vaikams papasakoti apie galimas veiklas mūsų bažnytėlėje, taip pat kas metai atvykstu kalėdoti

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas, kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Gaila bet šių laikų jaunimą sunku prikviesti į bažnyčią, bet vaikai galėtų giedoti kaimo bažnyčios chorelyje, berniukus visada kviečiame patarnauti. Taip pat visada kviečiame visą kaimo bendruomenę į religines šventes, rekolekcijas.

4. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Norėtumėme labiau prisidėti prie šių nelaimingų vaikelių ugdymo todėl ateityje pagalvosime ką galėtume dėl jų padaryti naudingo. O šiuo metu bendradarbiaujame su mokykla, kaimo bendruomene, seniūnija.

**INTERVIU SU VIEŠOSIOS TVARKOS SKYRIAUS INSPEKTORE
PROTOKOLAS NR. 8**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

7 metai.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Su globos namų administracija bendraujame pastoviai, mūsų neretai prireikia ir prevenciniams pokalbiams pravesti, ir dalyvaujame bendruose projektuose, taip pat mus iškviečia įvykus incidentams.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Bendradarbiaudami atliekame nemažai kokybiškos veiklos. Džiugu, kad globos namų administracija pastoviai kviečia pravesti prevencinių renginių. Taip pat esame visada kviečiami jei globos namų darbuotojams reikia „uniformuotų žmonių“ pagalbos. Niekada nepamirštame pakviesti globos namų vaikų jei rengiame prevencinius renginius Pasvalyje, taip pat visada pranešame apie visus vykdomus projektus, konkursus.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Visos mano išvardintos veiklos kartais būna neveiksnius nes globos namai yra 20 km. Nuo Pasvalio, kur yra mūsų nuovada. Jei ši įstaiga būtų arčiau tai būtų įmanoma bendradarbiauti ne tik dažniau, bet ir efektyviau.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Globos namų klausimais bendradarbiaujame su vaiko teisių apsaugos tarnyba, esant reikalui juos lydime į šeimas iš kurių atimti vaikai, arba į tas šeimas iš kurių ruošiamasi atimti vaikus. Taip pat palaikome ryšį su seniūnijos socialinėmis darbuotojomis, kai joms reikia pagalbos bendradarbiaujame su tėvais iš kurių reikia paimti vaikučius ir patalpinti juos į vaikų globos namus.

**INTERVIU SU VAIKŲ GYDYTOJA
PROTOKOLAS NR. 9**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

25 metai su trupučiu.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Su vaikų globos namų administracija bendradarbiaujame atsiradus poreikiui. Globos namų vaikai yra iš tų šeimų kur nebuvo idealiai prižiūrėta jų sveikata. Tokius vaikus reikia profilaktiškai tikrinti dažniau nei kitus, augančius šeimose.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Kiekvienais metais atsiranda kelios remiamos vietos į sanatorinę gydymo įstaigą, tokiu atveju visada pirmiausia peržiūrima globos namuose augančių ir silpnos sveikatos vaikų ligų istorija. Taip pat mums puikiai pavyksta praveisti sveikatingumo pamokėles vaikams skirtingomis temomis. Negalime pamiršti ir darbuotojų, ligoninė jiems jau kelinti metai iš eilės skiria nemokamas gripo vakcinas.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Deja nekuriami bendri sveikatingumo projektai, bet mūsų žiniomis juos vykdo be mūsų pagalbos globos namų socialinė pedagogė.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Esant reikalui su kitomis gydymo įstaigomis

**INTERVIU SU VAŠKŲ SENIŪNIJOS SOCIALINE DARBUOTOJA
PROTOKOLAS NR. 10**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

Treti metai.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Su globos namais bendradarbiaujame vaikų labui. Mūsų pareiga stebėti rizikos grupės šeimas ir jose augančius vaikus, jei yra netinkamos sąlygos mes iš šių šeimų vaikus paimame ir talpiname į vaikų globos namus. Bet tuo mūsų darbas nesibaigia. Nesvarbu kad tėvams laikinai apribotos teisės ir vaikas auga globos namuose, mes pastoviai lankome šiuos tėvus ir padedame jiems spręsti atsiradusias kliūtis dėl kurių jų vaikai negali būti su jais. Be kita ko mes esant palankioms sąlygoms vaikus nuvežame pas tėvus savaitgaliams, atostogoms.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Visas reikalingas bendradarbiavimas yra kokybiškas, glaudžiausias jis su globos namų specialistais, su jų pagalba galime kokybiškiau atlikti savo pareigas, taip pat daugiau gero padaryti vaikų labui. Taip pat mūsų seniūnija pasirašiusi su globos namais sutartį dėl autobuso ir patalpų nuomos lengvatinėmis sąlygomis.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Galėtų dažniau vykti bendri projektai, taip pat galėtų būti glaudesnis bendradarbiavimas dėl vaiko grąžinimo į šeimą.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Glaudžiai bendradarbiaujame su policijos pareigūnais sprendžiant globos klausimus, jei reikia su jų pagalba sprendžiame iškilusius klausimus su vaiko paėmimu iš šeimos. Taip pat bendradarbiaujame su socialinės rūpybos skyriumi. Su jais sprendžiame klausimus susijusius su vaikų gerove, rengiame susirinkimus kuriuose kartu rengiame individualius „vaiko grąžinimo į šeimą“ priemonių planus. Be abejo tariamės dėl vaikų likimo su vaiko teisių apsaugos specialistais. Būna atvejų kai mokykla mums praneša apie netinkamą vaiko priežiūrą namuose, tokiu atveju taip pat tikriname situaciją.

**INTERVIU SU SOCIALINĖS RŪPYBOS IR PARAMOS SKYRIAUS VEDĖJA
PROTOKOLAS NR. 11**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

Jau 21 metus.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Mūsų bendradarbiavimas yra tiesioginis, nes mes kuruojame globos namus. Todėl su administracija bendraujame gan dažnai apie visus jiems ir mums rūpimus klausimus, situacijas. Taip pat kuriame geresnes sąlygas darbuotojams, kokybiškesnę specialistų pagalbą.

Taip pat kartą per mėnesį darome susirinkimus ir aptariame labiausiai probleminių šeimų situaciją. Sprendžiame kaip būtų galima kokybiškiausiai atlikti vaiko atėmimo iš tėvų procesą.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Mano manymu kokybiškos yra visos mūsų teikiamos pagalbos.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Neveiksnius yra pavieniai atvejai, pavyzdžiui šiuo metu nieko negalime padėti jaunuoliui sulaukusiam 18 metų, niekaip negalime jam surasti gyvenamo būsto. Arba kitas vaikiną niekaip nepritampa jokiaje aplinkoje, jam taip pat kol kas negalime pasiūlyti gyvenamos įstaigos pagal jo poreikius.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Glaustai bendradarbiaujame su vaiko teisių apsaugos specialistais, taip pat su policija. Sprendžiant vaiko patalpinimą į vaikų globos namus tariamės su seniūnijos socialinėmis darbuotojomis. Dėl globos namų finansavimo tariamės su savivaldybės administracija.

**INTERVIU SU VERSLO ORGANIZACIJOS ATSTOVU
PROTOKOLAS NR. 12**

1. Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

20 metų.

2. Kokiomis veiklos formomis bendradarbiaujate su vaikų globos namų administracija?

Su vaikų globos namais bendradarbiaujame gan nesenai. Esant tokiai ekonominei situacijai, negalime visapusiškai padėti šiems vaikučiams, tačiau kuo galime visada sutinkame padėti.

3. Kurias veiklas bendradarbiavime su globos namais galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Mūsų bendradarbiavimas pagrįstas finansiniu globos namų rėmimu. Vaikų globos namais bendradarbiaujame gan nesenai. Esant tokiai ekonominei situacijai, negalime visapusiškai padėti šiems vaikučiams, tačiau kuo galime visada sutinkame padėti.

4. Kokios veiklos bendradarbiaujant su globos namais neveiksnius?

Neturiu atsakymo.

5. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate vaikų globos namų labui?

Neturiu atsakymo.

**INTERVIU SU GRŪŽIŲ VAIKŲ GLOBOS NAMŲ DIREKTORE
PROTOKOLAS NR. 13**

Aš, Živilė Liegytė, Šiaulių universiteto, vadybos katedros II kurso studentė, rašau diplominį darbą „Vaikų globos namų veiklos tobulinimas socialinės partnerystės aspektu“. Norėčiau paprašyti atsakyti į kelis mano klausimus apie Grūžių vaikų globos namų ir Jūsų partnerystę. Jūsų nuomonė man labai svarbi. Šio interviu, duomenys bus apibendrinti mano diplominiame darbe.

Kiek metų dirbate šioje įstaigoje?

Pirmi metai

I Bendradarbiavimas su vaiko teisių apsaugos tarnyba

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Su vaiko teisių apsaugos tarnyba bendradarbiaujame dėl vaiko globos, vaiko įvaikinimo ir vaiko teisių gynimo.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Ne visada pavyksta prižiūrėti ir kontroliuoti, kaip įgyvendinamos vaiko teisių apsaugos priemonės, sunkiau pavyksta vaiko adaptacijos klausimai globos namuose.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja vaiko teisių apsaugos tarnyba globos namų labui? su tėvais, kurių vaikai gyvena vaikų globos namuose.

II Bendradarbiavimas su savivaldybės administracija

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Savivaldybės administracija mus kuruoja pastatų rekonstrukcijos ir darbo vietų kūrimo klausimais.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Nors teoriškai transportą ar patalpas mes galime išsinuomoti, tačiau ne visuomet tai pavyksta, nes transportas beveik visuomet būna užimtas, be to savivaldybės mikroautobusus nesutalpina visų vaikų.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja savivaldybės administracija globos namų labui?

Savivaldybės administracija vaikų globos namų labai bendradarbiauja su LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vaiko teisių apsaugos tarnyba, socialinės rūpybos skyriumi, rajono seniūnijomis, verslo organizacijomis.

III Bendradarbiavimas su kaimo bendruomene

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Su kaimo bendruomene rengiame bendrus projektus, bendras šventes, renginius, taip pat bendrus užsiėmimus: folkloro būreliai, sportas.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Kol kas tik ateities planuose yra bendra veikla vaikų užimtumo prevencijai, norėčiau kad kaimo bendruomenė labiau pažintų globos namuose gyvenančius vaikus, suprastų jų gyvenimo negandas, atlaidžiau žiūrėtų į vaikų išdaigas.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja kaimo bendruomenė globos namų labui?

Kaimo bendruomenė mūsų labai bendradarbiauja su mokykla, seniūnija, verslo organizacijomis.

IV Bendradarbiavimas su neformalaus ugdymo įstaigomis

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Bendri renginiai, taip pat teikiamos nemokamos paslaugos.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Bendradarbiavimas nuomojant transportą.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja neformalaus ugdymo įstaigos globos namų labui?

Mano manymu nėra.

V Bendradarbiavimas su pedagogine – psichologine tarnyba

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Su PPT bendradarbiaujame gan glaudžiai. Prašome jų pagalbos teikiant vaikams pedagoginę psichologinę pagalbą, bendraujame tenkinant vaikų specialiuosius poreikius. PPT mums teikia metodines konsultacijas.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Nėra vykdomi bendri projektai.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja pedagoginė – psichologinė tarnyba globos namų labui?

Su mokykla

VI Bendradarbiavimas su mokyklomis, kurias lanko vaikai

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Su mokykla vykdomi bendri projektai, bendri renginiai, tai gerina globos namų ir mokyklų santykius. Mokykla mums nuomoja patalpas, transportą. Taip pat teikia informaciją apie vaikų pažangumą, lankomumą.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Nėra.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja mokykla globos namų labui?

Mokykla glaudžiai bendradarbiauja vaikų globos namų labui su seniūnija, kaimo bendruomene, bažnyčia.

VII Bendradarbiavimas su bažnyčia

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Su bažnyčia bendradarbiaujame netiesiogiai, bet per mokyklą, vaikus ruošiant pirmajai komunikacijai. Taip pat dalyvaujame religinėse šventėse.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Nevyksta bendri projektai.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja bažnyčia globos namų labui?

Su seniūnija, kaimo bendruomene, mokykla.

VIII Bendradarbiavimas su policijos nuovada ir jos tarnybomis

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Organizuojama švietėjiška veikla, kuriama bendra prevencinė veikla.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Retai dalyvaujame policijos organizuojamose akcijose, nes globos namai yra 20km. nuo policijos nuovados.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja policija globos namų labui?

Policija bendradarbiauja su vaiko teisių apsaugos tarnyba, socialinės rūpybos skyriumi, seniūnija, mokyklomis kurias lanko globos namų vaikai.

IX Bendradarbiavimas su gydymo įstaigomis, reabilitacijos centrais

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Reguliari vaikų sveikatos priežiūra, darbuotojų sveikatos patikra, sveikos gyvensenos užsiėmimai. Bendri projektai susiję su sveika gyvensena.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Nėra.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja gydymo įstaigos globos namų labui?

Su mokykla.

X Bendradarbiavimas su seniūnija

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Su seniūnija glaudžiai bendradarbiaujame vaikų paviešėjimu pas gimines ar tėvus atostogų metu, vyksta bendri projektai, numojame patalpas ir transportą, bendrai tvarkome aplinką.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Vaikų užimtumas vasaros metu.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja seniūnija globos namų labui?

Glaudžiai bendradarbiauja su mokykla ir vaiko teisių apsaugos tarnyba.

XI Bendradarbiavimas su socialinės rūpybos skyriumi

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Su socialinė rūpybos skyriumi bendra veikla vyksta teikiant socialinę paramą, informacinę sklaidą, prevencinį darbą.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Neveiksnius yra vaikų teisių gynimas.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja socialinės rūpybos skyrius globos namų labui?

Vaikų globos namų labui socialinės paramos ir rūpybos skyrius gan dažnai bendradarbiauja su vaiko teisių tarnyba, Sodra, antstolių kontora. Taip pat glaudžiai bendradarbiauja su savivaldybės administracija.

XII Bendradarbiavimas su verslo organizacijomis

1. Kurias veiklas bendradarbiaujant galėtumėte įvardinti kaip kokybiškas?

Keletas verslo organizacijų skiria finansavimą vaikų užimtumui, projektinei veiklai, remia šventes. Vyksta vyresnių vaikų įdarbinimas vasaros laikotarpiu.

2. Kokios veiklos bendradarbiaujant neveiksnius?

Nėra.

3. Su kokiomis institucijomis bendradarbiauja seniūnija globos namų labui?

Su kitomis verslo organizacijomis.